

Phædon

eller

om Siælens Udødelighed,

i tre Samtaler.

af

Moses Mendelsohn.

Oversat af det Tydske af P. A. Heiberg

Kjøbenhavn, *Finckh Guldberg.*
paa Christ. Gottlob Proffts Forlag,
1779.

Forerindring.

For dem, som maaskee ikke have læst dette lidet Skrift i det tydske Sprog, holder jeg fornødent, fortelig at vise Aarsagen, hvorforsø det er oversat efter Mendelsohns tydske og ikke efter Platos græske Original. Skriftet kan i det Tydske hartad ansees for original, saasom Mendelsohn har aleene bestient sig af Platos Indklædning, Orden og Beltalenhed, men indrettet og tilskaaet de metaphysiske Beviisgrunde efter disse Tiders Smag. I den første Samtale har han holdt sig ganske nær til sit Mønster, og aleene nøiere udviklet nogle Beviisgrunde, hvor de hos Plato syntes at behøve samme. I den anden Samtale saae han sig nødt til at forlade Plato, og antage et Beviis for Siælens

Immateralitet, som nogle af Platos Disciple have brugt og adskillige nyere Philosopher efter dem antaget. Men i den tredie Samtale maatte han ganske tage sin Tilflugt til de nyere, og lade Socrates tale som en Philosoph af det syttende eller attende Aarhundrede. Disse ere Mendelsohns egne Ord, der tillige vise mine Læsere Aarsagen, hvorfor jeg har maattet bruge hans og ikke Platos Original. Derfor denne Oversættelse maae være saa lykkelig at finde billige Læsere, da skal det fornøie mig at høre deres Domme, saavel over dens Mangler, hvoraf den indsigtfulde Læser vist vil finde adskillige, kanskee grovere end jeg selv troer, som over dens saa, maaskee indbildte, Guldkommenheder.

Socratis Levnet og Caracteer.

Socrates, en Søn af Billedhuggeren Sophroniscus og Jordemoderen Phænareta, den Viiseste og Dydigste af alle Græker, blev, i det fjerde Aar af den syv og halvfjerdesindstyvende Olympiade, fød i Athenen i det alopeeiske Kvarteer. Faderen holdt ham i sin Ungdom til Billedhugger-Konsten, hvori han maae have bragt det temmelig vidt, hvis de iklædte Grætier, der stode paa Murene i Athenen bag ved Minervæ Billedstøtte, vare, som adskillige ville forsikre, hans Arbeide. Tider, i hvilke en Phidias, Zeuxis og Myron levede, kunne ikke have indrommet noget middelmaadigt Arbeide en saa vigtig Plads.

I hans tredivte Aar, da hans Fader for længe siden var død, og han, uden synderlig Tilbøielighed men af Nød, endnu immer drev Billedhugger-Konsten,

lærde Crito, en fornemme Athenienser, at kiende ham, bemærkede hans høie Talent, og dømde, at han ved sin Eftertanke kunde blive det menneskelige Kiøn meget nyttigere, end ved sit Haandarbeide. Han tog ham da af Konstens Skole, og bragde ham til de Tidens Wiise, for at lade foreholde ham Skionheder af en høiere Orden til Betragtning og Efterlignelse. Lærer Konsten at efterligne Livet i det Livløse, at gjøre en Steen liig et Menneske; saa søger derimod Wiisdommen at efterligne det Uendelige i det Endelige, at bringe Menneskets Siæl saa nær til hiin oprindelige Skionhed og Fuldkommenhed, som det er mueligt i dette Liv. Socrates nød Underviisning og Omgang af de berømteste Folk i alle Videnskaber og Konster, af hvilke hans Discipler nævne en Archelaus, Anaxagoras, Prodicus, Gvenus, Isimachus, Theodorus, og andre.

Crito forsynede ham med Livets Nødvendigheder, og Socrates lagde sig i Begyndelsen med megen Flid efter Naturlæren, der paa den Tid gik meget i Svang. Men han mærkede meget snart, at det var Tid til at drage Wiisdommen tilbage fra Naturens Betragtning til at betragte Mennesket. Denne er den Wei, som Philosophien altid bør tage; Den maae begynde med at undersøge de udvendige Formaal, men ved hvert Skridt, som den gjør, kaste et Blik tilbage paa Menneskene, til hvis sande Lyksalighed alle dens Bestræbelser

fer bør sigte. Naar Planeternes Bevægelse, de himmelske Legemers Beskaffenhed, Elementernes Natur, o. s. v., ikke, i det mindste middelbar, har Indflydelse paa vor Lyksalighed, saa er Mennesket slet ikke bestemt til at undersøge dem. Socrates var, som Cicero siger, den første, der kaldede Philosophien ned fra Himmelen, satte den ind i Staden, førde den ind i Menneskenes Boeliger, og nødde dem til at anstille Betragtninger over deres Handlinger. Imidlertid gif han dog, som overhovedet Nyhedsstiftere pleie, paa den anden Side noget for vidt, og taledede undertiden om de høieste Videnskaber med en Slags Ringeagtelse, som ikke anstaaer en viis Mand, der bedømmer slige Ting.

Paa den Tid stod hos Pøbelen i Grækenland, ligesom alle Tider, den Slags Lærde i stor Anseelse, der lade sig være angelegen, ved alle Slags Skingrunde og Spidsfindigheder at biesalde indgroede Fordomme og gammel Overtroe. De gave sig det Wrenavn Sophister, *) hvilket deres Opførsel forvandlede til et væmmeligt Navn. De besørgede Ungdommens Opdragelse, og lærde saavel paa offentlige Skoler, som i private Huuse, i Konster, Videnskaber, Sædelære og Religion, med almindeligt Biesald. De vidste, at Veltalenhed blev i de demokratiske Regieringsforfatninger agtet over alle Ting, at en frie Mand gierne gider hørt at man

*) Skal betyde Wiisdomslærere.

fladdrer om Politik, og at videlystne Hoveder allerbest heroeliges ved Eventyr: Derfor undlode de aldrig i deres Foredrag saa konstigen at sammenflette glindsende Veltalenhed, falsk Politik og urimelige Fabler, at Folk an-
 hørde dem med Forundring, og belønnede dem med Dødselighed. Med Præstestanden stode de i god Forstaaelse; thi de havde paa begge Sider den viise Maxime: at leve og lade leve. Naar Hyflernes Tyrannie ikke længere kunde holde Menneskenes frie Siæl under Naaget: saa vare hiine Sandhedens Skinvenner bevilte til at forlede den paa falske Veie, at fuldkaste de naturlige Begreber, samt ved blendende og bedragelige Slutninger at ophæve ald Forstiel imellem Sandhed og Bildfarelse, Ret og Uret, Godt og Ont. I Theorien var deres Hoved-Grundsætning: Man kan bevise og modsig Alt; og i Udøvelsen: Man maae drage saa stor Fordeel af andres Daarlighed og sin egen Overlegenhed, som man kan. Denne sidste Maxime holdte de vel, som let er at begribe, hemmelig for Folket, og betroede den aleene til deres Yndlinger, der skulde tage Deel i Gevinsten; men den Moral som de offentlig lærde, var ikke desto mindre lige saa for-
 dærlig for Menneskets Hierte, som deres Politik for det menneskelige Rixns Rette, Frihed og Lyksalighed.

Da de vare listige nok til at forvikle det herskende Religions-System med deres Interesse, saa hørde der
 ikke

ikke alene en stor Beslutning og Heltmod til at standse deres Bedragerier, men en sand Dydens Venterde ikke engang vove det, uden med den vaersomste Forsigtighed. Intet Religions-System er saa fordærvet, at det jo i det mindste giver nogle af Menneskelighedens Pligter en vis Hellighed, som Mennesket maa ære, og Sædernes Forbedrer, naar han ikke vil handle imod sin egen Hensigt, lade uantastet. Fra Tvivl i Religionsager til Letfindighed, fra den udvortes Gudstienestes Forsømmelse til Ringeanagtelse for ald Gudstieneste overhoved, pleier Overgangen at være meget let, besynderlig for Gemytter, der ikke staae under Fornuftens Herredømme, men regieres af Gierrighed, Eresyge og Vellyst. Overtroens Præster forlade sig kun alt for meget paa dette Hinderhold, og tage deres Tilflugt til samme, ligesom til en Helligdom, saa ofte der skeer et Angreb imod dem.

Slige Vanskeligheder og Hindringer stode Socrates i Beien, da han fattede den store Beslutning, at udbrede Dyd og Viisdom blant sine Medmennesker. Han havde paa den eene Side Fordommene fra sin egen Opdragelse at overvinde, andres Uvidenhed at oplyse, Sophisterie at bestride, Ondskab, Had, Bagvaskelse og Beskæmmelse af hans Modstandere at udholde, Armod at fordrage, at bestride en fastsat Magt, og, hvad det vanskeligste var, at tilintetgjøre Overtroens mørke

Skrække

Skækkedilleder. Paa den anden Side maatte han
 skaae hans Medborgeres svage Gemytter, undgaae
 Vergreffer, og ikke forspilde den gode Indflydelse, som
 endog den dummeste Religion har paa de Eenfoldiges Sæ-
 der. Alle disse Vanskeligheder overstreed han med en sand
 Philosophs Wiisdom, med en Helligs Taalmodighed,
 med Menneskevonnens uegennyttige Dyd, med Heltens
 Dristighed, med Bekostning og Tab af alt verdsligt Go-
 de og alle Fornøielser. Sundhed, Magt, Bequemmelig-
 hed, Høie og tilsidst Livet selv, bortgav han paa den
 ædelste Maade for sine Medmenneskers Vel. Saa mæg-
 tigen virkede hos ham Kiærlighed til Dyd og Rettskaffen-
 hed, samt hans Iver i at holde de Pligter, som han
 skyldede Skaberen og Opholderen, hvilke han ved For-
 nuftens uforfalskede Lys paa en levende Maade kiendte.

Disse hans høie Udsigter afholdte ham imidlertid
 dog ikke fra at opfylde de almindelige Pligter imod sit
 Fædreland. I sit sex og tredivte Aar gjorde han
 Krigstjeneste imod Potidæerne, Indvaanerne i en
 Stad i Thracien, der havde opsat sig imod deres Tribut-
 herrer, Athenienserne. Her forsømde han ikke at hær-
 de sit Legeme imod alle Krigens Vanskeligheder og Mars-
 tidernes Ubehageligheder, samt at øve sin Siæl i at
 være uforfækket og foragte alle Farer. Han erlan-
 gede med almindelig Overeenstemmelse, endog hos hans
 Medsøgere, Tapperheds Belønningen, men overlod den
 igien

igien til Alcibiades, hvilken han elskede, og derved vilde
 opmuntre til herefter ved egne Gjerninger at fortjene
 slige Vresbeviisninger af sit Fædreland. Han havde
 desuden i en Fegting kort tilforn reddet hans Liv. —
 Man beleirede Staden Potidæa i den strengeste Kulde.
 Andre forvarede sig imod Kulden, men han blev ved sin
 sædvanlige Klædedragt, og gik med blotte Fødder over
 Iis. Vesten rasede i Leiren og i Athenen selv. Det
 er fast ikke troeligt, hvad Diogenes, Laertius og Elion
 forsikre: Socrates skal være den eeneste, som den slet
 ikke angreeb. Uden just at slutte noget af denne Om-
 standighed, der gierne kan have været et blot Tilfælde,
 *) kan man overhovedet sige med Tilforladelighed,
 at han maae have været af en stærk Legemsbeskaffen-
 hed, og saaledes have vidst ved Maadelighed, Dvælse
 og Afhold fra ald Bellyst at vedligeholde samme, at
 han var ganske hærdet mod alle Livets Tilfælde og Be-
 sværligheder. Alligevel har han endog i Marken ikke
 efterladt, ei aleene at øve, men endog yderligere at an-
 strenge sine Siælekræfter. Man saae ham undertiden i
 fire og tyve Timer paa eet og det samme Sted at staae
 fordybet i Tanker, ligesom om Siælen var borte
 fra Legemet, som Aulus Gellius siger. Man kan
 ikke nægte, at disse Henrykkelser jo vare et Anlæg til
 Svær:

*) Lægerne ville af Erfarenhed vide, at Vesten aller-
 mindst skaaner de stærkeste Legemsbeskaffenheder.

Sværmerie, og man finder i hans Liv mange Spor paa, at han ikke ganske har været frie derfor. Imidlertid var det et uskadeligt Sværmerie, der hverken havde Stolthed eller Menneskehad til Grund, og som i den Forfatning, hvori han befandt sig, maae have været ham meget nyttigt. De almindelige Naturkræfter strække kanske ikke til at ophæve Menneskene til saa høie Tanker og faste Beslutninger.

Efterat Feldttoget var endt, vendte han tilbage til sin Fædrenestad, og begyndte med Eftertryk at bestride Sophisterie og Overtroe, og underrette sine Medborgere i Dyd og Viisdom. Paa offentlige Gader, Spadsere-gange, Bade, private Huuse, Kunstneres Verksteder, hvor han kun fandt Mennesker, som han troede at kunne forbedre, der holdt han dem an, og indlod sig i Samtale med dem*), forklarede dem, hvad der var Ret og Uret,
 Godt

*) Med Xenophon blev han paa følgende Maade bekiendt: Han mødte ham i en snever Gienningang. Dette unge Menneskes smukke og beskedne Udseende behagede ham saa vel, at han holdt Stokken for ham, og ikke vilde lade ham gaae videre. Unge Menneske! sagde han, veed du hvor du kan faae dit Livs Fornødenheder? — O ja! svarede Xenophon. — Veed du da og, hvor Dyd og Retskaffenhed ere at bekomme? — Det unge Menneske studiede og saae paa ham. — Saa følg efter mig, blev Socrates ved, jeg skal vise dig det. Han fulgde ham, blev hans troeste Discipel, og man veed, for hvor meget han har havt ham at takke.

Godt og Ont, Helligt og Vanhelligt; talede med dem om Guds Forsyn og Regiering, om Midlerne til at behage ham, om Menneskenes Lyksalighed, om de Pligter, som paaligge en Borger, en Huusfader, en Egtemand, o. s. v. Alt dette aldrig i en Lærers myndige Tone, men som en Ven, der først selv vil søge Sandheden med os. Han vidste ved de eenfoldigste Børnespørgsmaal saaledes at indlede een, at man, uden synderlig Vanskelighed, kunde følge ham fra Spørgsmaal til Spørgsmaal, men ganske usformærkt saae sig ved Maalet, og troede, at man ikke havde lært men selv udfundet Sandheden. Jeg efteraber heri min Moder, pleiede han at sige af Spøg: hun søder selv ikke meere, men hun besidder Kunstgreb, hvorved hun hjælper andre at bringe deres Foster til Verden. Paa lige Maade forestaaer jeg hos mine Venner en Fødselshejpers Tjeneste. Jeg spørger og udforsker saa længe, til deres Forstands forborgne Frugt kommer for Lyset.

Denne Methode, at udfritte Sandheden, var ogsaa den lykkeligste til at modsige Sophisterne. Naar det kom til et udførligt Foredrag, saa kunde man ingen Veie komme med dem; thi da brugde de saa mange Udsævelser, saa mange Eventyr, saa mange Skingrunde, og saa mange Talefigurer, at Tilhørerne bleve forblindede og troede sig overbeviste. En almindelig Haandklappen pleiede sielden at undgaae dem. Man fore-

stille sig det triumpherende Diekast, hvormed da slige Lærere saae ned paa deres Discipler eller endog deres Modsigere. Men hvad gjorde vel Socrates ved slig en Leilighed? Han klappede med; men vovede nogle lette Spørgsmaal, som vare langt borte fra Sagen, hvilke den høilærde Mand holdt for daarlige, og af Medlidenhed besvarede. Efterhaanden listede han sig nærmere til Sagen, immer ved Spørgsmaal, og immer ved det han affkar hans Modstander Leilighed til at udsvæve i vedholdende Taler. Derved bleve de nødte til, tydeligere at adskille Begreberne, lade de rigtigere Forklaringer gielde, og af deres falske Forudsætninger drage urimelige Følger. Til sidst saae de sig saaledes bragte i Knibe, at de bleve utaalmodige. Han derimod blev det aldrig, men taalde deres Uartigheder med den største Frimodighed, blev ved at udvikle Begreberne, indtil endelig de Urimeligheder, som fulgde af Sophisternes Grundsatninger, bleve haandgribelige endog for den eensoldigste Tilhører. Paa denne Maade bleve de til Latter for deres egne Lærlinger.

I Henseende til Religionen synes han at have havt følgende Maxime for Dine: Enhver falsk Lære eller Meening, der aabenbare førde til Uskikkelighed, og altsaa streed imod det menneskelige Rigns Lyksalighed, blev af ham paa ingen Maade skaanet, men offentlig, i Nærværelsen af Hyklere, Sophister og det gemeene Folk,

Folk, bestridt, gjort latterlig, og viist i sine urimelige og affkyelige Følger. Af denne Art vare Fabeldigternes Lærdomme om de Svagheder, Uretsfærdigheder, Kammerlige Begieringer og Lidenskaber, som de tilskrevede deres Gud. Over flige Sætninger, ligesom og over vigtige Begreber om Guds Forsyn og Regiering, om det Godes Belønning og det Ondes Straf, var han aldrig tilbageholdende, aldrig, end ikke til Anseende, tvivlsom, men altid fast i den Beslutning, med den største Frimodighed at forsøgte Sandhedens Sag, og, som Følgen viiste, at besegle sin Bekiendelse med Døden. Men en Lærdom, der var blot theoretisk falsk og kunde ikke gjøre Sæderne stor Skade, lod han uanfægtet, bekiendte sig meget meere offentlig til den herskende Meening, paapassede de derpaa grundede Ceremonier og Religionsfikke, vogtede sig derimod for ald Leilighed til en afgjørende Forklaring, og, naar han ikke kunde undgaae, saa havde han en Tilflugt i Beredskab, der aldrig kunde mangle ham; Han foregav sin Uvidenhed.

Den Læremaade, hvilken han, som vi have seet, af andre Aarsager havde udvalgt, var ham heri overmaadig gunstig. Thi saasom han aldrig forkyndte sin Lære med en alvidende Mands Frimodighed, da han meget meere selv ingen Meening antog, men altid ved Spørgemaal søgde at udlokke Sandheden af sine Tilhørere; saa var det ham tilladt, ikke at vide det som

han ikke kunde eller torde vide. Den Forfængelighed, at vide Svar paa alle Spørgsmaal, har forført saa mangen stor Siæl til at paastaae Ting, som han i en andens Mund ville have dadlet. Socrates var langt fra denne Forfængelighed. Om Ting, der vare oven for hans Horizont, tilstod han med den naiveste Frimodighed: Dette veed jeg ikke; Og naar han mærkede, at man lagde Snarer for ham og vilde udlokke en Tilstaarlse af ham, saa trak han sig ud af Spillet, og sagde: Jeg veed intet. Oraklet paa Delos erklærede ham for den Viiseste blant alle Dødelige. Som det synes, saa havde Præstinden den listige Hensigt ved denne Smiger, at vinde en hende saa farlig Mand, og sætte ham i den Nødvendighed, at erklære hendes Orakelsvar for ubedragelige, saafremt han vilde være agtet for den Viiseste blant alle Dødelige. Men Socrates gav Sagen en besynderlig Vending: „Veed I, sagde han, „hvorfør Apollo holder mig for den største Viise i Athen, den? Fordi andre for det meeste troe at vide det, „som de dog ikke veed; men jeg indseer vel og tilstaaer, „at alt det, som jeg veed, løber aleene ud paa, at jeg „intet veed.“

Socratis Berømmelse udbredde sig over heele Grækenland, og de anseeligste og lærdeste Mænd fra alle Egne komme til ham, for at nyde hans venstkabelige Omgang og Underviisning. Begierligheden efter at høre ham

ham var iblant hans Venner saa stor, at mange vovede Livet, for aleeneste dagligen at være om ham. Athenienserne havde under Livsstraf forbuden, at ingen Megarenser maatte lade sig indfinde i deres Land. Euclides fra Megara, en Ven og Discipel af Socrates, lod sig derved ikke afholde fra at besøge sin Lærer. Om Natten gik han, indhyllet i Fruentimmerk'æder, fra Megara til Athen, og om Morgenen, før det var Dag, gik han sine tyve tusinde Skridt tilbage til sit Huus. Uagtet alt dette levede Socrates i den yderligste Armod og Trang, og vilde ikke lade sig betale for sin Underviisning, endskjønt Athenienserne vare saa lærebegierlige, at de vilde ladet sig det koste store Summer, om han havde trængt paa Belønning. Derimod vidste Sophisterne meget bedre at betiene sig af denne Beredvillighed.

Det maae have kostet ham saa meget meere Selvfornægtelse i at bære denne Trang, da hans Kone, den berøgtede Xantippe, just ikke har været den nsisomste Hustru, og han desuden havde at sørge for Børn, der af hans Haand ventede deres Ophold. Det er vel ikke afgjort, at Xantippe har været af saa slet en Tænkemaade, som man i Almindelighed troer. De Fabler, som til hendes Beskæmmelse ere bekiendte, komme fra senere Skribenter, der aleene have kunnet høre dem af andres Fortælling. Plato og Xenophon, som best

maatte være underrettede derom, synes at have kiendt hende som en middelmaadig Kone, hvorom man hverken kan sige meget Godt eller Ont. Ia man vil i følgende Platos Samtale finde, at hun, den sidste Dag Socrates levede, var med hendes Barn i Fængselet, og viiste sig overordentlig bedrøvet over hans Død. Alt det Ufordeelagtige man finder om hende hos disse troeværdige Skribenter, er et Sted i Xenophons Bord-samtale, hvor een spørger Socrates, hvorfor han havde taget sig en Kone, der var saa lidet omgiengelig? Hvorpaa han i sin sædvanlige Tone svarede: „Hvem
 „ der vil lære at omgaaes med Heste, vælger ikke et
 „ taalmodigt Lastdyr til at øve sig paa, men en modig
 „ Hest, der er vanskelig at tæmme. Jeg har, saa
 „ som jeg vil lære at omgaaes med Mennesker, af sam-
 „ me Aarsag valgt mig en Hustru, der er ufordrage-
 „ lig, for desbedre at lære at taale Menneskenes for-
 „ skiellige Lune.“ Paa et andet Sted lader samme Skribent Socratis Son, Lamproclus, besvære sig hos sin Fader over hans Moders haarde Behandling, knur-
 vurne Sindsbeskaffenhed og ufordragelige Lune. Men det sees tydelig af Socratis Svar til hendes Berømmelse, at hun, uagtet hendes fortrekelige Sind, alligevel har med stor Omsorg passet paa en Huusmoders Pligter, elsket sine Børn, og baaret tilbørlig Omhu for dem. Dette Vidnesbyrd af hendes Egtemand mod-
 siger

figer aabenbart alle de skammelige Historier, som man paa hendes Bekostning har optænkt, og hvorved man har forestillet hende for Efterverdenen som et Exempel paa en ond Kone. Man kan med god Grund troe, at Socrates ikke forgieves har paa hans Egtfælle øvet sin Kunst, at omgaaes med Mennesker; at han meget meere ved utrættet Taalmodighed, kiærlig Omgang, behagelig Opsørsel og sine uimodstaaelige Formaninger, har overvundet hendes Temperaments Haardhed, vundet hendes Kiærlighed, og saaledes forbedret hende, at hun af en ufordragelig Kone er bleven en god Huusmoder, og, som hendes Opsørsel for hans Endeligt udviste, en kiærlig Egtfælle. Smidlertid, det være som det vil, saa maae hans huuslige Omstændigheder have gjort ham Armoden meget besværligere, da han ikke aleene havde sig selv, men endog en heel Familie, og maa skee en ufornuetlig Familie, der beklagede sig over hans strenge Nøisomhed, at gjøre Regnskab for sine Handlinger. Ingen var bedre underrettet om en Huusfaders Pligter, end Socrates. Han vidste vel, at det var hans Pligt at erhverve og anskaffe saa meget, som der var fornødent til ærlig Udkomme for hans Familie, og ofte har han indprentet sine Venner denne naturlige Pligt. Men hvad ham selv angik, saa stod en høiere Pligt ham i Veien, der hindrede ham at fyldestgjøre denne. Tidernes Fordærvelse, da alting skeede

for Fordeels Skyld, og besynderlig Sophisternes nedrige Havesyge, der for bare Penge solgte deres fordærlige Lærdomme, og anvendte de skammeligste Midler til at berige sig paa det bedragne Folks Bekostning: Dette lagde ham den Forbindtlighed paa, at sætte en yderlig Uegennyttighed imod deres nedrige Bindesyge, at hans reene og ubesmittede Hensigter paa ingen Maade kunde udlægges til det Onde. Han vilde hellere, om Mangelen alt for stærk trykkede ham, leve af Almisse, end ved sit Exempel paa nogen Maade retfærdiggjøre disse falske Viisdomslæreres skidne Pengegierrighed.

Han afbrød disse velgiørende Bestræbelser, og drog anden gang frievillig i Feldten mod Boestierne. Athenenserne tabte et Slag ved Delium og bleve reent slagte af Marcken. Socrates viiste sin Tapperhed saavel i Trefningen som da de vigede. „Harde enhver „giort sin Pligt saa godt som Socrates, siger Feldtherren Laches hos Plato, saa havde den Dag vist ikke „bleven saa ulykkelig for os.“ Da alle flygtede, gik han ogsaa tilbage, men God for God og ved at vende sig ofte om, for at gjøre Fienden, der kom ham undertiden paa Halsen, Modstand. Han fandt Xenophon, der var falden af Hesten, liggende undervejs, tog ham paa sine Skuldre og bragte ham i Sikkerhed.

Præsterne, Sophisterne, Talerne og andre Folk, hvilke Socrates maatte være en Torn i Diet, benyttede sig

sig af hans Fraværenhed, og søgte at opbringe Gemysterne imod ham. Ved sin Tilbagekomst fandt han et sluttet Partie, der var nedrigt nok til ikke at efterlade noget Middel til at skade ham. De tilskyndede, som man med god Grund troer, Comoedieskriveren Aristophanes, at han ved et Narrespil, som man den Tid kaldte Comoedie, skulde forberede den gemeene Mand, og, isald denne Streg lykkedes, da at vove en større. Dette Skandskrift kaldtes Skyerne. Socrates var Hovedpersonen, og den Figur, som denne Nulle gjorde, gav sig den Umage at skildre ham naturlig. Man efterbede hans Klæder, Gang, Gebærder og Stemme. Stykket selv har, til Vre for den forfulgte Philosoph, vedligeholdt sig til vore Tider. Man kan knap tænke sig noget meere uforfæmnet.

Socrates pleiede ellers aldrig at besøge Theatret uden naar Euripidis Stykker bleve opførte, hvori han selv, som nogle ville, skal have havt Deel. Alligevel gif han derhen den Dag, da denne Pasquille blev opført. Han hørde, at mange Fremmede, som vare tilstæde, erkjendte sig om, hvem denne Socrates var i Original, som saaledes blev forhaanet paa Skuepladsen? Han traadde da frem midt i Skuespillet, og blev, lige til Stykkets Ende, staaende paa et Sted, hvor enhver kunde see og sammenligne ham med Copien. Denne Streg var for Digteren og hans Comoedie dødelig.

lig. De naragtigste Indfald gjorde nu ingen Virkning meere, thi Synet af Socrates opvakte Høiagtelse og en Art af Forundring over hans Frimodighed. Stykket selv fandt heller ingen Bisald. Digteren forandrede det, og bragde det det følgende Aar igien paa Skuepladsen, men med lige saa lidt Udfald. Philosophens Fiender saae sig altsaa nødte til at opsætte den forehavende Forfølgelse til en gunstigere Tid.

Nejpe var Krigen med Boeotierne til Ende, før end Athenienserne atter maatte hverve en nye Krigshær, for at standse den lacedæmoniske Feldtherre Brasidas, som havde frataget dem adskillige Stæder i Thracien, og iblant andre den vigtige Stad Amphipolis. Socrates lod den Fare, hvori hans sidste Fraværelse havde sat ham, ikke afholde sig fra, atter at tiene sit Fædrelands land. Denne var den sidste gang, da han forlod sin Fædrene stad. Efter den Tid kom han, lige til sit Endeligt, aldrig ud af Athenienserne Land, og efterlod aldrig at unde den Ungdom, som søgde ham, sin venstfabelige Omgang, og ved sin Lærdom og gode Exempel at indprente dem Kiærlighed til Dyden. Men som han overalt var en stor Ven og Elsker af Skønhed, saa synes han i at vælge sig Venner ogsaa at have seet paa legemlig Skønhed. Et smukt Legeme, pleiede han at sige, lover en smuk Siæl, og naar det ikke fyldestgjør Forventelsen, saa maae den være bleven bedragen. Derfore

fore gjorde han sig altid megen Umage med at gjøre det Indvortes hos disse Personer overeenstemmende med deres veldannede Udseende. Men ingen var ham saa angelegen, som Alcibiades, et ungt Menneske af ugemeen Skionhed og af stor Talent, der var fremsusende, modig, letsindig, og af et meget fyrigt Temperament. Denne forfulgte han utrattet, indlod sig ved alle Leiligheder i Samtaler med ham, for ved sine venlige Formaninger og kiærlige Opmuntringer at afholde ham fra de Udsvævelser til Vergierrighed og Bellyst, som han af Naturen var meget tilbøielig til. Plato lader ham ved denne Leilighed ofte bruge Udtryk, der næsten synes forliebte: hvoraf man i de senere Tider har taget Anledning til at beskylde Socrates for en strafværdig Omgiengelse med unge Folk. Men selv Socratis Fiender, Aristophanes i sin Comoedie, og Melitus i sin Klage, melde ikke et Ord herom. Melitus beskylder ham vel for, at han fordærver Ungdommen; men, som det tydelig sees af Socratis Svar, gif dette kun ud paa Religions og Politikens Love, mod hvilke han skal have gjort Ungdommen ligegyldig. Sæt endog, at Sædernes Fordærvelse dengang var gaaen saa vidt, at man holdt denne unaturlige Last for næsten naturlig, saa havde hans Fiender dog ikke ganske fortiet denne Omstændighed, naar det ikke havde været aabenbare umueligt at beskylde dette Mønster paa Rydskehed og Afholdenhed

denhed for en saa fæist Belyst. Man læse de strenge
 Bebreidelser, som han giver Critias og Critobulus;
 Man læse det Bidnesbyrd, som den modvillige og halv-
 drukne Alcibiades, i Platos Bordsamtale, giver ham.
 Hans Fienders og Bagvaskeres Stiltienhed, og hans
 Benner's positive Bidnesbyrd om det Modsatte, efterlæ-
 der ingen Tvivl, at denne Beskyldning maae være
 ugrundet og en strafværdig Bagtalelse. Udtrykkene
 hos Plato, saa fremmede de endog klinge i vore Øren,
 bevise intet videre, end at denne unaturlige Galanterie
 dengang har været Modesproget, ligesom den alvorligste
 Mand i vore Tider ikke ville undsee sig ved, naar han
 skrev til et Fruentimmer, at skrive som forliebt.

Om den Genius, som han foregav at besidde, og,
 som han sagde, altid afholdt ham, naar han vilde fore-
 tage sig noget Skadeligt, ere de Lærdes Meeninger deelte.
 Nogle troe, at Socrates heri har tilladt sig en liden
 Opdigtelse, for hos det overtroiske Folk at finde Gehør;
 Men dette synes at stride imod hans sædvanlige Oprig-
 tighed. Andre forstaae under denne Genius en stær-
 ket Følelse af det Gode og Onde, en moralsk Bedøm-
 melseskraft, der ved Eftertanke, lang Erfaring og ved-
 holdende Øvelse, er bleven til en Instinct, ved hvilken
 han kunde prøve og bedømme enhver frie Handling
 efter dens formodentlige Følger og Virkninger, uden at
 kunne gjøre sig selv Regnskab for sin Dom. Men man
 finder

finder hos Xenophon saavel som hos Plato forskjellige Tilfælde, hvor denne Socratis Geist skal i Forveien have sagt ham Ting, der ikke lade sig forklare af Sicæ lens naturlige Kraft; Maaſkee ere disse i en god Mee ning af hans Discipler tilfattede; maaſkee havde ogsaa Socrates, der, som vi have ſet, var oplagt til Hen rykkelser, havt ſelv Svaghed eller ſværmende Indbild ningskraft nok, til at omſkabe denne levende moraliſke Følelse, ſom han ikke ret vidſte at forklare, til en for troelig Mand, og ſiden altid tilſkrevet ſamme de Ahnel ſer, der dog reiſte ſig af ganſke andre Kilder. Maae vel en fortreffelig Mand nødvendig være frie for alle Svagheder og Fordomme? I vore Tider er det ingen Fortieneste meere, at ſpotte Manders Indſkydſe. Maaſkee har dertil i Socratis Tider hørt en Anſtren gelse af Tankerne, ſom han har anvendt nyttigere. Han var desuden vant til at taale enhver Overtroe, der ikke umiddelbar kunde føre til Uſikkelighed, ſom allerede oven for er erindret.

Det menneſkelige Kiøns Lykſalighed var hans eenes ſte Studium. Eaasnaart en Fordom eller Overtroe gav Anledning til aabenbare Voldsomhed, de menneſkelige Mettes Krænkelse, Sædernes Fordærvelse, o. ſ. v.: ſaa kunde intet i Verden afholde ham fra at erklære ſig der imod, til Trods for ald Truſel og Forfølgelse. Der var iblant Grækerne en indbragt Overtroe, at de ube gravne

gravne Dødes Skygger maatte i hundrede Aar uden
 Noe omvænke ved Bredden af Styx, førend de bleve
 overbragte. Denne Overtroe maage af lovlige Hensig-
 ter være bibragt det raae Folk af deres første Stifter.
 Imidlertid har den, ved Socratis Tider, kostet man-
 gen god Patriot Livet. Athenienserne havde ved de
 arginusiske Der erholdet en fuldkommen Seier over
 Lacedæmonierne. Men Befalingsmændene paa den
 seirende Flode bleve ved en Storm afholdne fra at begrav-
 ve deres Døde. Ved deres Tilbagekomst til Athen
 bleve de derfor paa den utafnemmeligste Maade offent-
 ligen anklagede for denne Esterladdenhed. Socrates havde
 samme Dag Forsædet i Peytaernes Senat, som havde
 de offentlige Anliggender at besørge. Nogle Mægtiges
 Ondskab, Præsternes Hyklarie, og de slette Taleres og
 Demagogers Nedriighed, havde foreenet sig til at op-
 hidse Folkets blinde Iver imod disse Statens Beskyt-
 tere. Folket trængde ivrig paa deres Fordømmelse.
 Endeel af Senatet selv var bedaaet af denne pøbelagtige
 Overtroe; og Resten havde ikke Mod nok til at sætte
 sig imod det almindelige Raserie. Kun Socrates
 aleene havde den Dristighed, at forsvare deres Uskyldig-
 hed. Han foragtede de Mægtiges Trusel og den
 opbragte Pøbels rasende Brede, stod ganske aleene paa
 den forfulgte Uskyldigheds Side, og vilde hellere lade
 det Verste overgaae sig, end villige i en saa ugudelig
 Uret:

Uretfærdighed; endskiønt alle hans Bestræbelser for deres Beste dog gik frugtesløse af. Han havde den Fortrydelse at see, at den blinde Iver beholdt Overhaand, og at Republiken gjorde sig selv den Skam, at opofre deres tappreste Beskyttere for en ilde forstaaet Fordom. Næst derefter bleve Athenienserne af Lacedæmonierne slagne, deres Flode ødelagt, deres Hovedstad belejret, og saaledes bragte til Yderlighed, at de maatte overgive sig Seierherreerne paa Naade og Unaade. Det er meget rimeligt, at Mangel paa erfarne Anførere paa Atheniensernes Side ikke lidet har været Skyld i dette Nederlag.

Lysander, Lacedæmoniernes Feldttherre, som havde indtaget Staden, forvandlede deres democratiske Regieringsform til et Oligarkie, og satte et Raad af tredive Mænd, der er bekiendt under Navn af de tredive Tyranner. Ikke de grusomste Fiender kunde saaledes have raset i Staden, som disse Uhyrer rasede. Under Forgivende, at straffe Statsforbrydelser og andre Forseelser, bleve de retfærdigste Folk i Staten berøvede deres Liv og Formue. Plyndre, røve, forfølge, henrette nogle offentlig, andre paa mordisk Viis, vare Gierninger, hvormed de udmærkede deres Regiering. Hvor maatte ikke Socratis Hierte bløde, ved at see Critias, der tilforn var hans Discipel, i Spidsen for denne affædelige Forsamling! Ja denne Critias, hans forrige Ven og

Tilhø:

Tilhører, viiste sig nu som hans aabenbare Fiende, og søgte Leilighed til at forfølge ham. Den viise Mand havde eengang med haarde Ord straffet ham for hans sæiske og unaturlige Raadhed, og siden den Tid bar dette Umenneske en hemmelig Vrede imod ham, der nu søgte Leilighed til at bryde frem.

Da han og Charikles bleve udnævnte til Lovgivere, indførte de, for at faae Sag med Socrates, den Lov, at ingen maatte undervise i Talekonsten. De erfors derpaa, at Socrates havde med Ord forløbet sig imod dem, og ladet sig forlyde med, at det var underligt, naar Hyrder gjorde den dem betroede Hiord mindre og magrere, og dog ikke vilde ansees for slette Hyrder; men meget forunderligere maatte det være, naar Forstanderne i en Stad formindskede Borgerne og gjorde dem slettere, og dog ei vilde være slette Forstandere. De lodde ham da komme til sig, viiste ham Loven, og forbødde ham at indlade sig i Samtale med unge Mennesker. „Er det tilladt, sagde Socrates, at spørge om „et og andet, som i dette Forbud ikke falder mig tydeligt nok? O ja! svarede man. Jeg er bereed, blev „han ved, til at følge Loven, men frygter aleene af „Uvidenhed at støde an derimod: jeg beder derfor om „en tydelig Forklaring, om I under Talekonsten forstaaer en Konst at tale ret eller uret? Er det hiint, „saa maae jeg holde mig fra at sige nogen, hvorledes „han

„han skal tale rigtig; men er det dette, saa maae jeg
 „ikke undervise nogen, om hvorledes han skal tale
 „urigtig.

„Charikles sagde: Eftersom du ikke forstaaer dette,
 „saa have vi gjort dig det fatteligere, og aldeles forbu-
 „den dig at tale med unge Mennesker. — Men at
 „jeg og hert kan vide, hvorledes jeg har at forholde mig,
 „sagde Socrates: saa bestemmer mig Tiden, hvor længe
 „I holde Folk for unge Mennesker? Saa længe de
 „ikke kunne sidde i Raadet, svarede Charikles, det er,
 „saa længe som de ikke ere komne til moden Forstand,
 „nemlig tredive Aar.

„Men naar jeg vil kjoobe noget, som et ungt Men-
 „neske under tredive Aar har at sælge, maae jeg da
 „ikke spørge, hvor dyrt han holder det? Det er dig
 „ikke forbuden, sagde Charikles; men du spørger man-
 „gen gang om Ting, som du meget vel veed: Slige
 „Spørgsmaal maae du for Eftertiden afholde dig
 „fra. — Og svare, sagde Socrates videre, naar et
 „ungt Menneske spørger mig, hvor Charikles eller Critias
 „boer, maae jeg da svare ham derpaa? Ja, ja,
 „sagde Critias, men afhold dig fra at bruge dine unyt-
 „tige Exempler og Lignelser til Remmesnidere, Løn-
 „nerfolk og Smede. Formodentlig, svarede Socra-
 „tes, fra de Begreber, som jeg ved disse Exempler
 „pleier at oplyse, om Retfærdighed, Hellighed, From-
 „hed,

„hed, o. s. v.? Ganske rigtig, svarede Charikles,
 „men for alle Ting fra at tale om Fæhryrder. Mærk
 „det vel, eller og jeg frygter, at du ogsaa vil giøre
 „Hiorden mindre.“

Socrates agtede deres Trusler ligesaa lidet, som deres urimelige Lov, hvilken de ingen Grund havde havt til at indføre, saasom den streed aabenbare imod den sunde Fornuft og Naturens Lov. Han fortsatte, sine Bestræbelser til beste, Dyden og Retfærdigheden med den allermest utrættede Iver, og alligevel understode Tyrannerne sig ikke, lige at gaae ham paa Livet. De søgte Omveie, og vilde indvikle ham med i deres egne Uretfærdigheder, og paalagde ham tillige med fire andre Borgere, at bringe Leon fra Salamis til Athen, og lade ham henrette. De andre paatog sig Sagen; men Socrates erklærede: at han aldrig vilde bruge sine Hænder til en uretfærdig Sag. Saa vil du da, sagde Charikles, have Frihed til at tale hvad du vil, og slet intet lide derfor? Alt mueligt Onde, sagde han, vil jeg lide derfor, kunns dette ikke, at giøre nogen Uret. Charikles tav, og de øvrige saae paa hinanden. Disse Friheder ville dog omsider have kostet Socrates Livet, hvis ikke Folket, træt af disse Tyranners Grusomhed, havde giort Opstand, dræbt deres fornemteste Anførere, og jaget de øvrige ud af Staden.

Under den tilbagebragte demokratiske Regiering gif det dog Socrates ikke bedre. Hans gamle Fiender, Sophisterne, Præsterne og Talerne, fandt nu den længst forønskete Leilighed, til med bedre Lykke at forfølge og endelig ganske rydde ham af Veien. Anitus, Melitus og Lykon, ere tre til deres egen Skam uforglemmelige Navne paa dem, der lode sig bruge til at udføre dette skammelige Forehavende. De udsprede denne Bagvaskelse iblant Folket: Socrates har bibragt Critias Tyrannernes Grundsætninger, hvilke han nyelig med saa uhyøret en Grusomhed havde udført. Enhver, som kiender Pøbelens Lettroenhed og Ubestandighed, vil ikke forundre sig over, at Athenienserne gave saa aabenbar en Falskhed Gehør, uagtet enhver vidste hvad der var forefaldet imellem Socrates og Tyrannerne. Noget Aar tilforn havde Alcibiades, der var af et stort Talent men en meget vild Caracteer, i et Selskab med andre frekke unge Mennesker sønderslaget Merkurs Billedstøtte, offentlig spottet de eleusinske Hemmeligheder, og formedelst dette Overmod maattet undvige af sin Fædrenestad. Nu blev dette paa nye oppippet, og af Socratis Fiender udstrøet, at han havde bibragt det unge Menneske Foragt for Religionen. Intet stred meere imod Socratis Lærdom og Opsørsel, end sliq en Ondskab. Han havde altid holdt den offentlige Gudsdyrkelse i Ære, saa overtroisk den end maatte

være; og hvad de eleusiniske Hemmeligheder angik, saa raadede han alle sine Venner, at lade sig indvie i samme; uagtet han maade have havt sine Aarsager, hvorfor han ikke selv gjorde det. Man har meget god Grund til at troe, at de store Hemmeligheder ved Eleusis ikke vare andet, end den sande naturlige Religions Lærdomme, og en fornuftig Forklaring over Fablerne. Naar Socrates vegrede sig for at antage denne Indvielse, saa stode det rimeligviis for at beholde den Frihed, til ustraffet at udbrede disse Hemmeligheder, som Præsterne ved Indvielsen søgte at betage ham.

Saa snart Bagvaskerne ved slige onde udstræede Nygter troede, at have fuldkommen forberedet Folket, bragde Melitus en formelig Anklage imod Socrates frem for Stadens Overighed, som strax gav Folket Underretning derom. Retten Helicaa blev sammenkaldet, og det sædvanlige Antal Borgere ved Lod bestemte, der skulde dømme den Anklagede. Klagen var følgende: Socrates handler imod Lovene, i det han 1) ikke ærer Stadens Guder, og vil indføre en nye Guddom; 2) fordærver Ungdommen, hvilken han bibringer en Foragt for alt det, som er helligt. Hans Straf bør være Døden. —

Hans Venner bragde ham veludarbejdede Taler til hans Forsvar. „De ere meget skønne, sagde han, „men for mig gamle Mand stikker slige Konster sig „ikke.“

„ikke.“ Vil du ikke selv opsætte noget til dit Forsvar? spurgde de ham. „Det bedste Forsvar, som jeg kan gjøre, svarede han, er, at jeg i mit Liv aldrig har gjort nogen Uret. Jeg har adskillige gange begyndt at tænke paa en Forsvarstale, men er altid af Gud deri forhindret. Maaskee det er hans Villie, at jeg i disse Aar, førend den affældige og en Sygdom lignende Alderdom kommer, skal døe en lettere Død, og hverken blive mine Venner eller mig selv til Byrde.“ I disse Ord har man for nogen Tid siden villet finde Beviis, at Socrates var feighiertet, og meere frygtede for Alderdommens Ubequemmeligheder end for Døden. Der hører ikke liden Driftighed til, at ville indbilde Læseren slige Ting.

Paa den til denne Undersøgelse offentlig berammede Dag kom Melitus, Anitus og Lykon, den første for Digterne, den anden for Folket, og den tredie for Talerne, bestege een efter den anden Talestolen, og holdte de giftigste og uforfammenste Taler imod Socrates. Han betraadde Pladsen efter dem, uden at zittre eller bæve, uden, efter den da brugelige Maade paa Domhuset, ved et jammerligt Udseende at ville bevæge Dommerne til Medlidenhed; men med det satte og forsigtige Bæsen, som var hans Wiisdom anstændigt. Han holdt een vel ukonstlet og uforberedet men mandig og meget eftertryffeligg Tale, hvori han uden Bitterhed fralagde sig alle de Bagvaskel-

ser og onde Rygter, som man havde udstrøet om ham, beskæmmede sine Anklagere, og viiste Modsigelser og Urimeligheder i deres egne Beskyldninger. Sine Dommere begegnede han vel med den skyldige Erbødighed, men talde i en saa fast og om sit Fortrin sig saa bevidst Tone, at hans Tale ofte ved en misfornøiet Numlen blev afbrudt. Han sluttede den med følgende Ord:

„ Fortryder ikke paa, Athenienser! at jeg, imod de
 „ Anklagedes Sædvane, ikke taler til eder med Graad,
 „ eller lader mine Børn, Slægt og Venner fremstille
 „ sig i et flageligt Optrin, for at bevæge eder til Med-
 „ lidenhed. Ikke af Stolthed eller Trodsighed har jeg
 „ efterladt dette; men fordi jeg holdt det for uanstænd-
 „ ligt, at bønfulde en Dommer og ville indtage ham
 „ ved andet end ved Sagens Retfærdighed. En Dom-
 „ mer har ved Sed forpligtet sig til at dømme efter Lo-
 „ vene og Billighed, og lige saa lidet lade sin Medli-
 „ denhed som sin Brede affige Dommen. Vi Anklagede
 „ handle altsaa imod Ret og Billighed, naar vi søge
 „ ved vore Klager at bevæge eder til at bryde eders Sed,
 „ ja vi forsee os imod den Agtelse, som vi ere eder skyl-
 „ dige, naar vi troe, at I ere i Stand til at gjøre det.
 „ Jeg vil paa ingen Maade have slige Midler at takke
 „ for min Redning, da de baade stride imod Ret,
 „ Billighed og Gudsfrygtighed, fornemmelig da jeg af
 „ Melitus just er beskyldt for Ugudelighed. Naar jeg
 „ ved

„ ved min Graad søgde at gjøre eder meeneedige, saa
 „ var dette det meest overtydende Beviis paa, at jeg
 „ ingen Guder troede: Sa da vilde dette Forsvar selv
 „ overbevise mig om Atheisterie. Men nei! jeg er,
 „ meere end alle mine Anflagere, overtydet om Guds
 „ Tilværelse, og overgiver mig derfor Gud og eder,
 „ at domme mig efter Sandheden, og handle saaledes
 „ med mig, som I holder for best, saavel for eder selv
 „ som for mig.“

Dommerne, høist misfornøiede over dette satte og
 frimodige Bæsen, afbrøde Platos Tale, der efter ham
 fremtraadde og begyndte at tale. „ Omendskiønt, Athe-
 „ nienser! jeg er den yngste, begyndte Plato, af dem,
 „ som have opsteget paa dette Sted“ — Vedsteget,
 raabde de til ham, og lode ham ikke fortsætte sin Tale.
 Socrates blev da ved en Overvægt af tre og tredive
 Stemmer erkiendt for skyldig.

Det var en Skik i Athen, at de Fordømte selv skulde
 tilkiende sig en vis Straf, Pengebøder, Fængsel eller
 Landsflygtighed, for derved at bekræfte Dommens Bil-
 lighed, eller meget meere tilstaae deres Forbrydelse.
 Socrates skulde vælge; Men han vilde paa ingen
 Maade være saa uretfærdig imod sig selv, at erkiende
 sig for skyldig, og sagde:

„ Naar jeg frit ud skal sige, hvad jeg troer at have
 „ fortient, saa vider, Athenienser! jeg troer, at jeg

„ for den Tieneste, jeg haver giort Republiken, vel for:
 „ tiende, at man paa offentlig Bekostning underholdt
 „ mig paa Prytaneum. “ Paa hans Benner's Tiltale
 besluttede han dog at give en liden Pengestraf, men
 vilde ikke tillade, at de imellem sig selv maatte sammen-
 skyde en større Summa.

Dommerne overlagde med hinanden, hvad Straf
 de skulde tilkiende ham, og hans Fienders Ondskab
 bragde det saa vidt, at han blev dømt til Døden. „ I
 „ have, sagde Socrates, været for hastige med eders
 „ Dom, og derved givet eders Bagtalere Anledning til
 „ at forekaste eder, at I have bragt den viise Socrates
 „ af Dage; Thi de vil kalde mig viis, uagtet jeg ikke
 „ er det, for desto meere at kunne dadle eder. I behg:
 „ vede ikke at vente længe, saa var jeg uden eders Hielp
 „ død. I seer, hvor nær jeg allerede er Døden *);
 „ Eder meener jeg hermed, der have dømt mig til Dø-
 „ den. Troer I vel, Mænd af Athenen! at det fattes
 „ mig paa Ord at indtage og overtale eder, naar jeg var
 „ af den Meening, at man maatte gjøre alting og sige
 „ alting for at erholde en gunstig Dom? Nei, aldeles
 „ ikke! At jeg ligger under, det er ikke af Mangel
 „ paa Ord og Forestillinger, men af Mangel paa Ufor-
 „ skammenhed og Nedrighed, til at lade eder høre sli-
 „ ge Ting, der ere eder ubehagelige at høre og en ret-
 „ skaffen

*) Han var da halvfierdesindstyve Aar gammel.

„ Skaffen Mand uanstændige at sige. Hylle, skrige,
 „ og andre slige Overtalelsesmidler, som I hos andre
 „ ere vant til at høre, ere mig høist uærdige. Jeg
 „ havde strax fra Begyndelsen af foretaget mig, heller
 „ at miste Livet, end paa en uædel Maade at redde
 „ det. Thi jeg holder for, at man lige saa lidet er be-
 „ rettiget til, for Retten at gjøre alting for at undgaae
 „ Døden, som i Krigen. Hvor ofte har en Mand i
 „ en Fegtning ikke Leilighed til at redde sit Liv, naar
 „ han vil kaste Vaabnene fra sig, og bede dem, som
 „ forfølge ham, om Naade? Og saaledes gives der
 „ og i det menneskelige Liv mange Tilfælde, hvor Dø-
 „ den meget vel kan undgaaes, naar man kun er ufor-
 „ skammet nok til at gjøre alt hvad dertil udfordres.
 „ At undgaae Døden, er undertiden ikke saa vanskeligt,
 „ men at undgaae Skam, er meget vanskeligere: thi den
 „ er hastigere end Døden. Deraf kommer det og, at
 „ jeg langsomme gamle Mand bliver angreben af den
 „ Langsomste; Da derimod mine Anklagere, der ere
 „ ganske muntre og levende, blive indhentede af den
 „ meget hastige Skam. Jeg gaaer til Døden,
 „ hvortil I har dømt mig, og de til Skam og Van-
 „ ære, hvortil de af Sandhed og Retfærdighed ere
 „ dømt. Jeg er fornøiet med Dommen, formos-
 „ dentlig ogsaa de: Tingene gaae desuden ret som
 „ de skulle, og jeg for min Deel finder Skiebne's

„Veie endogsaa heri retfærdige og beundrings-
 „værdige.“

Efterat han derpaa frimodig, men uden Galde, havde sagt Dommerne, der havde fordømt ham, nogle Sandheder, vendte han sig til dem, der havde dømt at han skulde løslades, og underholdt dem med en slags Betragtning over Liv, Død og Udsødelighed, som maae have været temmelig passende til det gemeene Folkes Fatteskraft. Men saasnart han var aleene med sine Discipler og fortroelige Venner, udlød han sig med meere Grundighed over samme Materie, hvorfor vi billig forskaaene vore Læsere for hiin exoteriske Philosophie, da de i de følgende Samtaler skal blive underholdte med Philosophens høiere Tanker.

Man førde ham i Fængslet, der, som Seneca siger, tabde ald sin Skam ved denne Mands Nærværelse, saasom det ikke kan være noget Fængsel, hvor en Socrates er. Underveis mødte ham nogle af hans Disciple, der viiste sig ganske utrøstelige over det som vederfores ham. „Hvorfore græder I? spurgde Philosophen dem; Har ikke Naturen lige fra min Fødsel af fordømt mig til Døden? Naar Døden fratog mig et sandt Gode, saa havde jeg og de, som elske mig, Aarsag til at beklage min Skiebne; Men da jeg her ikke efterlader andet end Jammer og Elendighed,

„hed, saa skulde mine Venner meget meere ønske mig
„Lykke til min Reise.“

Apollodorus, der beskrives som et godhiertt Men-
neske, men et svagt Hoved, kunde ikke give sig tilfreds,
at hans Lærere og Ven maatte døe saa uskyldig.
Gode Apollodorus! sagde Socrates leende, i det
han lagde ham Haanden paa Hovedet, ville du da
hellere see, at jeg døde skyldig?

Hvad øvrigt der er foregaaet i Fængslet og i den
døende Socratis sidste Timer, vil Læseren erfare i føl-
gende Samtaler. Kun een Samtale med Erito, hvor-
af Plato har gjort en besynderlig Samtale, maae jeg
ikke efterlade at berøre. Nogle Dage for Socratis
Henrettelse kom Erito før Dag til ham i Fængslet,
fandt ham i en sød Søvn, og satte sig sagte ved Siden
af Sengen, for ikke at gjøre ham Uroe. Da Socra-
tes vaagnede, spurgde han ham, „hvorføre i Dag saa
„tidlig? Ven Erito!“ Denne meldede ham da, at
han havde Efterretning om, at Dødsdommen skulde
fuldføres næste Dag. „Naar det er Guds Villie!“,
„sagde Socrates med sin sædvanlige Frimodighed, saa
„lad det see! Imidlertid troer jeg dog ikke, at det
„just vil gaae for sig i Morgen. Jeg havde, just da
„du kom til mig, en behagelig Drøm. Mig forekom
„et Fruentimmer af ugemeen Skønhed, i en lang hvid
„Kiortel, der kaldte mig ved Navn, og sagde: Om

tre

„tre Dage skal du komme til dit frugtbare
 „Phthia.“ En fin Lignelse! hvorved han gav at
 forstaae, at han tragtede efter hiint Liv, ligesom hos
 Homer den vrede Achilles trak sig bort fra Leiren til
 Phthia, sit Fædreneland. Men Crito, der havde gan-
 ske andre Hensigter, aabenbarede sin Ven, at han hav-
 de bestukket Vagten, og indrettet alt det Nødvendige
 til ved Nattetider at føre ham ud af Fængselet; saa det
 nu aleene kom an paa ham, om han vilde undgaae den
 skammelige Død. Han søgde og ved de vigtigste Fore-
 stillinger at overbevise ham, at det var hans Pligt og
 Skyldighed. Saaom han kiendte hans Kiærlighed til
 sit Fædreneland, saa forestillede han ham, hvorledes
 han var forbunden til at vogte, at Athenienserne ikke
 udgydede uskyldigt Blod; Han anførde desuden, at han
 maatte gjøre det for sine Venners Skyld, der, foruden
 den Smerte over hans Tab, ogsaa ville blive udsatte
 for den skammelige Eftertale, at de havde forsømt hans
 Bescielse. Endelig efterlod han ikke at foreholde ham
 et bevægeligt Billede paa hans hielpeløse Børn, der da
 ville være berøvede hans faderlige Underviisning, Exem-
 pel og Beskyttelse. Herpaa svarede Socrates: „Min
 „kiære Crito! dit venlige Forsorg er roesværdigt og
 „derfor burde med Taksigelse modtages, naar det kan
 „komme overeens med den sunde Fornuft. Men stri-
 „der det derimod, saa har vi saa meget meere at vogte

„ og derfor. Vi maae derfor først tage i Overveielse,
 „ om dit Forslag er billigt og overeenstemmende med
 „ Fornuften, eller ikke. Jeg har altid vant mig til ikke
 „ at foretage mig noget, uden hvad jeg efter modent
 „ Overlæg har holdt for det Beste, og jeg seer ingen
 „ Grund, hvorforsø jeg nu skulde vige fra de Lovregler,
 „ som jeg hidindtil har iagttaget, omenskiønt jeg er i
 „ den Forsatning, som du seer mig i: De forekomme
 „ mig endnu i samme Lys, og derfor kan jeg ikke an-
 „ det end immer høit skatte og ære samme. „ Efterat
 han havde fuldkastet hans falske Bevæggrunde, og
 viist ham, hvad en fornuftig Mand skyldede Lovene og
 sit Fædreneland, farer han saaledes fort: „ Naar jeg
 „ nu var i Begreb med at løbe bort, og da Republikken
 „ med samt dens Love kom for at spørge mig: Socra-
 „ tes! hvad har du i Sinde at giøre? Betænk du
 „ ikke, at dette er at berede vores, Lovenes og den
 „ samtlige Stats Undergang, saa meget som det staaer
 „ i din Magt? Eller troer du, at en Stat kan bestaae,
 „ og ikke nødvendig maae gaae til Grunde, hvori af-
 „ sagte Domme ingen Kraft have, og kan af enhver
 „ Privatperson giores til intet? Hvad kunde jeg da
 „ svare hertil? min dyrebare Ven! — Maa skee, at
 „ mig er skeet Uret, og at jeg ikke fortiener denne Dom,
 „ som er affagt over mig? Skal jeg svare saaledes? —
 „ Crit. Ved Jupiter! ja, kiære Socrates! — Socr.
 „ Men

„ Men naar Lovene svarede: Hvorledes? Socrates!
 „ har du da opsat dig imod os, for at betage Republi-
 „ ken ald Ret til at affige Domme? — Jeg ville
 „ studse over dette Foredrag: men de ville vedblive saa-
 „ ledes: Lad dette ikke forekomme dig fremmed, So-
 „ crates! Men svar kuns; du er jo desuden en Ven af
 „ Spørgsmaal og Siensvar: Siig dog, hvad mishaa-
 „ ger dig hos os og Republikken, da du i Bund og
 „ Grund vil ødelægge os? Mishager dig maaskee Lo-
 „ vene om Ægteskab, hvorved din Fader har ægtet din
 „ Moder, og bragt dig til Verden? Mishage disse
 „ dig? — Ingenlunde! ville jeg svare. — Saa mis-
 „ billiger du maaskee vor Naade at opdrage og under-
 „ vise Børn paa? Er den Indretning ikke roesværdig,
 „ som vi i denne Henseende have gjort, og som har for-
 „ anlediget din Fader til at lade dig undervise i Musik
 „ og Gymnastik *)? — Meget roesværdig, maatte
 „ jeg svare. — Du tilstaaer da altsaa, at du har os
 „ at takke for din Fødsel, din Opdragelse og din Un-
 „ derviisning, og følgelig kan vi betragte saavel dig,
 „ som enhver af dine Forgiengere, som vores Søn og
 „ Underdan. Men er dette saaledes, saa spørge vi:
 „ Har du da samme Rettighed som vi? og er du be-
 „ føiet til at betale os alt hvad vi gjør mod dig med
 „ lige

*) Sielenkræfternes Øvelser bleve kaldte Musik, og
 Legemsbequemhederne Gymnastik.

„ lige Mynt? Du vil ikke tilegne dig lige Ret med
 „ din Fader, ingen lige Ret med din Herre, naar du
 „ har nogen: til at lade dem igien føle alt hvad du li-
 „ der af dem; Med Ord eller Gierninger at forgribe
 „ dig imod dem, naar de komme dig lidt for nær; Der-
 „ imod med dit Fædreland, med Lovene vil du have
 „ lige Ret? Mod os vil du holde dig for besejret til
 „ at gjøre Opstand, saasnart vi beslutte noget imod dig?
 „ at befordre Lovenes og Fædrelandets Undergang,
 „ saavidt som det staaer til dig? og du troer at handle
 „ retskaffen? du, der dog for Alvor vil beslitte dig paa
 „ Dyden? Er det saaledes fat med din Wiisdom, at
 „ du ikke engang indseer, at Fader, Moder og Forsæ-
 „ dre langt fra ikke ere saa ærværdige, ikke ere saa høit
 „ anseete enten hos Guder eller hos Mennesker, der
 „ har deres Forstand, som Fædrelandet? De ved-
 „ blive i denne Tone, og sætte endelig til: „ Betænk,
 „ Socrates! om du ikke handler ubillig med os? Vi
 „ have fød, opdraget og underviist dig; Vi have gjort
 „ dig og enhver atheniensisk Borger, saa meget som stod
 „ i vores Magt, deelagtig i alle de Velgierninger, som
 „ det selskabelige Liv kan forskaffe; Og dog alligevel ha-
 „ ve vi givet dig og enhver, der har nedsat sig i Athen,
 „ Tilladelse, naar vores Statsforsatning, efter en til-
 „ stræffelig Prøvelse, ikke anstod ham, at gaae bort
 „ herfra med alt sit, og begive sig hvorhen han vil.

„ Portene

„ Portene for Athenen staae aabne for enhver, der ikke
 „ har Lyst til at blive i Staden, og han kan ubehindret
 „ tage alt sit med sig. Men hvem som har seet, hvor-
 „ ledes det gaaer til hos os, og hvorledes vi handthæve
 „ Ret og Retfærdighed, og dog er bleven hos os, den
 „ har stiltiende indgaaet at lade alting gefalde sig, som
 „ vi befale ham; Og naar han er ulydig, saa begaaer
 „ han en tredobbelt Uretfærdighed. Han er ulydig imod
 „ sine Forældre, ulydig imod sin Tugte- og Læremester,
 „ og overtræder den Accord, som han har indgaaet med
 „ os. Ricæreste Ven Crito! disse Taler troer jeg at
 „ høre, ligesom Corybanterne indbilde sig at høre Fløis-
 „ tetoner, og Stemmen klinger saa stærk i mine Øren,
 „ at jeg derover intet andet kan høre. ” — Crito gik
 bort, overbevist, men misfornøiet over, at Sornusten
 havde misbilliget hans Forslag.

Phædon

eller

om Siælens Udødelighed.

1884

THE CHURCH OF ENGLAND

Phædon

eller

om Siælens Udødelighed.

Echecrates, Phædon, Apollodorus, Socrates, Crito, Simmias, Cebes.

Første Samtale.

Bechecrates.
Var du selv, fiære Phædon! tilstæde ved Socrates den Dag, da han i Fængselet tog Forgift ind, eller har du hørt det af andre.

Phædon.

Jeg var der selv, Echecrates!

Echecrates.

Hvad vare da Mandens sidste Ord? Hvorledes forlod han Livet? Jeg gad gierne hørt det. Nu reiser fielden nogen af vore phiosiske Borgere til Athenen,

og derfra har ingen i lang Tid besøgt os, som har kunnet give os nogen tilforladelig Efterretning herom. Saa meget have vi erfaret, at han tog Gift ind og døde, men slet intet videre.

Phædon.

Ikke heller om hans Dom?

Echecrates.

Go! det har man dog fortalt os. Vi forundrede os nok over, at man har ladet ham leve saa længe efter at hans Dom var falden. Hvor kom det sig? Phædon!

Phædon.

Ganske af en Hændelse, Echecrates! Det traf sig just, at det Skib, som Athenienserne hvert Aar pleie at skikke til Delos, Dagen før hans Dom blev befrandsat.

Echecrates.

Og hvad var det for et Skib?

Phædon.

Det samme, efter Athenienserne's Foregivende, hvori Theseus fordem førde de fiorten unge Mennesker til Creta, og der reddede saavel deres som sit eget Liv. Borgerne gjorde da, som man fortæller, Apollo det Løfte, at de, hvis disse bleve frelst, hvert Aar skulde med dette Skib sende ham anseelige Foræringer til Delos, og hidindtil har man endnu bestandig holdt Gudens sit Løfte.

Naar

Naar det hellige Skib skal gaae bort, saa behænge Apollos Præster dets Bagstavn med Krandsse, og fra den Tid begynder Festen. Den varer saa længe til Skibet er kommen til Delos og tilbage igien. I denne Tid holdes Staden reen fra ald Blodsudgydelse, og, i Folge Lovene, maae da ingen offentlig henrettes. Naar Skibet bliver opholdt af Modvinde, saa kan de, som ere dømt til Døde, derved vinde lang Tid.

Det hændte sig nu, som jeg tilforn har sagt, at Skibets Bekrandselse skeede en Dag forend Socrates blev dømt, og af denne Aarsag forløb saa lang Tid imellem Dommen og hans Død.

Ehecrates.

Men den sidste Dag, Phædon! hvorledes gik det da? Hvad taledede han? Hvad forrettede han? Hvem af hans Venner var hos ham i hans Dødstime. Vilde maaskee Archonterne ikke lade nogen komme til ham? og døde han da uden at have nogen Ven hos sig?

Phædon.

Aldeles ikke; der vare mange af dem tilstæde.

Ehecrates.

Vær saa god, kære Phædon! at fortælle os dette omstændelig, hvis du for Næsten ingen Forhindring har.

Phædon.

Nu har jeg just Leilighed dertil, og skal da søge at fyldestgjøre dit Forlangende. Intet er mig behageligere, end at erindre mig Socrates, tale selv og høre andre tale om ham.

Echecrates.

Og dine Tilhørere, kiære Phædon! ere af samme Tænkemaade. Fortæl derfor alle Ting saa nøie og omstændelig, som det er dig mueligt.

Phædon.

Jeg var der, min Ven! men med en besynderlig Sindsbekaffenhed. Jeg fandt ingen Medlidenhed, ingen saadan Beklemmelse, som man pleier at føle ved en kiær Vens Død. Manden forekom mig lykkelig, ja værd at misunde. Saa uforfærdet, kiære Echecrates, saa rolig, viiste han sig i sin Dødstime, saa frimodige vare hans sidste Ord. Han forekom mig, ikke som et Menneske der for sin Tid gaaer til Døden, men som en Udødelig, der er forsikret om, der, hvor han kommer hen, at blive saa lykkelig som mueligt er. Hvorledes kunde jeg da have de bange Følelser, som man ellers finder ved at see en almindelig Døende. Dog virkede ikke heller denne vor Lærers philosophiske Taler den sande Glæde hos os, som den ellers pleiede. Vi fandt en selsom, en usædvanlig Blanding af Sorg og Glæde. Thi immer blev Glæden afbrudt ved denne

nagena

nagende Tanke: Snart skal vi for evig miste ham.

Vi Tilstædeværende befandt os alle i denne besynderlige Sindsforfarning, og Affecternes modsatte Virkninger viiste sig snart ligesaa besynderlig i vore Ansigter. Snart saae man os lee, snart at græde; ofte viiste sig paa eensgang en Smil paa Læberne og heede Taarer i Dinene. Dog heri overgik Apollodorus os alle. Du kiender jo baade ham selv og hans bløde Sind.

Echecrates.

Skulde jeg ikke kiende ham?

Phædon.

Han gjorde de selsomste Bevægelser. Han fandt alting fyrigere end vi, var henrykt af Glæde, naar vi andre loe, og naar vore Dine vare beduggede, svømmede han i Taarer. Vi bleve ved ham snart meere rørte, end ved at see vores døende Ven.

Echecrates.

Hvem vare da de Tilstædeværende?

Phædon.

Af Byens Folk: Apollodorus, Critobulus og hans Fader Crito, Hermogenes, Epigenes, Eschines, Antisthenes, Ctesippus af den pæaniske Stamme, Menæmus og nogle flere. Plato, troer jeg, var syg.

Echecrates.

Vare der og Fremmede?

A 4

Phæ:

Phædon.

Ja! fra Theben: Simmias, Cebes, Phædonidas;
fra Megara, Euclides og Terpsion.

Echecrates.

Hvad? var Aristippus og Cleombrotus der da
ikke?

Phædon.

Nei! man sagde, at de paa den Tid vare i Egina.

Echecrates.

Var der ellers ingen?

Phædon.

Jeg kan ikke erindre flere.

Echecrates.

Nu da, Kiære! hvad for Samtaler holdt I da?

Phædon.

Jeg skal fortælle dig alting fra Begyndelsen til
Enden.

Vi pleiede, saa længe Socrates sad i Fængsel, daglig
at besøge ham. Vi samledes til den Ende altid i Raad-
stuen, hvor Dommen over ham blev affagt (thi den er
tet ved Fængselet), der fordreve vi Tiden med Samta-
ler saa længe til Fængseldørren blev oplukket, som just
ikke skeede meget tidlig. Saasnart den blev oplukket,
begave vi os til Socrates, og tilbragde som oftest den
heele Dag hos ham. Den sidste Morgen indfandt vi
os tidligere end sædvanlig. Thi da vi Aftenen tilforn

gik

gik hjem, erfarede vi, at Skibet var kommen fra Delos, og besluttede derfor, den sidste gang, saa tidlig som muligt, at indstille os.

Da vi vare samlede, kom Slutteren, der pleiede at aabne Fængseldøren, imod os, og bad, at vi ville vige lidt tilside, og ikke gaae ind førend han kaldte. Thi, sagde han, de elleve Mænd tage nu Lænkerne af Socrates, og melde ham, at han i Dag skal døe. Ikke længe derefter kom han og kaldte paa os. Da vi kom ind, fandt vi den nylig løste Socrates liggende paa Sengen. Kantippe, du kiender hende jo, sad meget bedrøvet hos ham, med deres Søn paa Skødets. Saa snart hun saae os, begyndte hun paa Qvinde Viis høit at skrigte: **Åh Socrates!** i Dag seer Dine Venner Dig og Du dem for sidste gang. En Strøm af Taarer fulgde paa disse Ord. Socrates vendte sig da til Erito og sagde: **Min Ven!** lad hende blive bragt hjem.

Eritos Bøttente førde hende bort. Hun gik, hylede og slog sig jammerlig for Brystet. Vi selv stode uden Gands og Møle. Endelig reisede Socrates sig op i Sengen, krummede det Been, som forhen var lænket, og sagde, i det han fløede det med Haanden: **Mine Venner!** hvor besynderlig en Ting synes ikke det at være, som Menneskene kalde behageligt? Hvor forunderlig. Ved første Diekast er det ganske modsat det Ubeha-

gelige, saasom intet kan paa een Tid være Mennesket
 baade behageligt og ubehageligt, og dog kan ingen have
 nogen af disse Følelser, uden derpaa umiddelbar at føle
 det Modsatte, ligesom de ved begge Ender være sammen-
 bundne. Havde Æsopus betænkt det, blev han ved,
 havde han maaskee opdigtet følgende Fabel: Guderne
 vilde foreene de stridende Følelser med hinanden, men
 da det ikke lod sig gjøre, knyttede de dem tilsammen ved
 begge Ender, og fra den Tid følge de hinanden bestan-
 dig efter. Saaledes gaaer det ogsaa mig: Lænkerne
 have forarsaget mig Smerte, og nu, da de ere borte,
 følge de behageligste Fornemmelser.

I Sandhed, faldt Ceber ham her ind i Talen,
 det er vel, kiære Socrates! at du erindrer mig om no-
 get: Du skal, som man fortæller, her i Fængslet
 have forfærdiget nogle Digte, nemlig sat de æsopiske
 Fabler paa Vers, og skrevet en Lovsang til Apollo. Du
 spørger mange mig, og især Digteren Euenus, hvad
 der har bragt dig paa de Tanker, her at gjøre Vers,
 da du ingen tilforn har gjort. Skal jeg give Euenus
 Svar derpaa, naar han, som vist engang skeer, spør-
 ger mig derom, saa siig mig hvad jeg skal svare ham.

Siig ham, kiære Ceber! svarede Socrates, hvad
 Sandhed er, at jeg aldeles ikke har forfærdiget disse
 Digte i den Hensigt, at overgaae ham i Digtekonsten, thi
 jeg veed, hvor vanskeligt det vilde blive, men blot for
 en

en Drøms Skyld, som jeg har foresat mig i alle muelige Betydninger at efterleve, og derfor ogsaa at kve mine Kræfter i denne Slags Musik, i Digtetekonsten. Sagen forholder sig saaledes: Jeg havde i forrige Tider meget ofte en Drøm, der forekom mig under forskjellige Skikkelser, men immer gav mig denne Befaling: Socrates! beslitte dig paa Musik og øv dig deri. Jea holdt dette først for en Opmuntring, ligesom man pleier at raabe efter Bøddeløbere. Drømmen, tænkte jeg, vil ikke befale mig noget Nyt, thi Philosophien er den bedste Musik, og den har jeg stedse besittet mig paa; jeg vil altsaa blot anstrenge min Iver og Kiærlighed til Visdom, at den ikke skal kistes. Men nu, da Dommen var affagt over mig og min Død formedelst Apollos Fest en Tidlang var bleven udsat, faldt det mig ind, om man maaskee ikke havde befalet mig at lægge mig efter den almindelige Musik; jeg havde desuden Tid og Nølighed nok til, ikke at lade disse Tanker frugtesløs forsvinde. Jeg gjorde Begyndelsen med en Lovsang til den Gud, hvis Fest man da helligholdt. Dag efter faldt det mig ind, at den, som vil være Poet, maae handle med Opdigtelser og ikke med Fornuftsætninger, men at en Lovsang ingen Opdigtelser indeholdt. Saa som jeg nu selv ingen Gaver har til at digte, saa betiente jeg mig af andre Folkes Opfindelser, og bragde nogle af Esopi Fabler, som først kom mig for Haanden, i Vers.

Dette

Dette, kiære Cebes, kan du spare Evenus. Hils ham tillige fra mig, at hvis han er viis, vil han snart følge mig. Jeg skal, efter ald Anseende, endnu i Dag paa Atheniensernes Befaling afreise.

Ønsker du da Evenus dette? spurgde Simmias. Jeg kiender denne Mand ret got, og, saavidt jeg kan domme om ham, torde han kauskee kun takke dig lidet derfor.

Hvorledes? spurgde Socrates, er Evenus da ingen Philosoph?

Jeg synes Jo, svarede Simmias.

Nu saa vil han vist og gierne følge mig, sagde Socrates, baade han og enhver som fortjener dette Navn. Han vil vel ikke lægge Haand paa sig selv, thi det er, som enhver veed, utilladeligt.

I det han sagde dette, flyttede han begge Fødder fra Sengen ned paa Jorden, for i denne Stilling at fortsætte Samtalen.

Hvorledes, spurgde Cebes, er dette at forstaae? kiære Socrates! Det er ikke tilladt, siger du, at tage Livet af sig selv, og dog skal enhver Philosoph gierne efterfølge en Døende?

Hvorledes? Cebes! spurgde Socrates: Du og Simmias har begge hørt Philosophen Philolaus. Har han da ikke sagt Eder noget herom?

Slet intet Udforligt, kiære Socrates!

Nu

Nu got! Jeg har hørt adskilligt herom, og vil gjerne meddeele Eder det. Jeg holder for, at den, der vil reise, har Narsag til at erkjendige sig nøie om det Lands Bestaaffenhed, hvorhen han tænker at komme, for at kunne gjøre sig rigtig Begreb derom. Denne Samtale er altsaa passende paa mine Omstændigheder, og hvad vigtigere kunde man vel foretage sig paa denne Dag til Solens Nedgang?

Hvoraf beviser man, spurgde Cebes, at Selvmord er utilladeligt? Philolaus og andre Lærere have ofte indskierpet mig, at det er forbuden; men mere har ingen sagt mig derom.

Belan! Lad os forsøge, om vi ikke kan bringe noget mere derudaf. Hvad meener du, Cebes! Jeg paaftaaer, at Selvmord aldeles i alle muelige Omstændigheder er utilladeligt. Vi veed, at der gives Folk, for hvilke det var bedre at være død end at leve. Nu vil det kanskee komme dig fremmed for, at det ikke anstaaer disse Ulykkelige at gjøre vel mod sig selv, men at de skal vente paa en anden godgjørende Haand.

Det maae en Stemme fra Jupiter forklare, svarrede Cebes med en behagelig Smil.

Dog alligevel er det ikke saa vanskeligt, ved Grunde at bortrydde denne tilsyne værende Urimelighed. Det som man blandt Himmelhederne pleier at sige: at vi Mennesker ere her opstillede ligesom Skildvagter,

vagter, og altsaa ikke før forlade vore Poster førend vi blive afløste, er vist ikke uden Grund, men kanske just ikke saa let at begribe. Jeg har dog nogle Fornuftgrunde, som ikke ere vanskelige at fatte. Jeg troer, at jeg forud kan sætte dette, som noget Afgjort: Guderne (dog lad mig nu sige Gud, thi hvem har jeg at frygte for) Gud er vores Kiendoms-Herre, vi ere hans Kiendom, og hans Forsyn besørger det som er os tienligt. Ere disse Sætninger ikke tydelige?

Meget tydelige, svarede Cebes.

En Livegen, som staaer under en god Herres Forsorg, handler strafværdig, naar han sætter sig imod sin Herres Hensigter. Ikke saa?

Unægtelig.

Maaskee, naar en Gnist af Nærskaffenhed glimrer i hans Barm, maage det være ham en sand Glæde, ved sig at see sin Herres Ønske opfyldt, og det saa meget meere, som han er overbevist om sin Herres Sindelag, at hans eget Beste tager Deel i dette Ønske.

Uforligneligt, kiære Socrates.

Hvad nu? Cebes! da den uskabte Bygmester indrettede det menneskelige Livs konstige Bygning, og satte et fornuftigt Bæsen derind, havde han da gode eller onde Hensigter?

Uden Tvivl gode.

Thi

Thi han maatte fornægte sit eget Væsen, det selvstændige Gode, naar han ved sin Givren og Liden kunde sammenknytte flutte Hensigter. Og hvad er en Gud, der kan fornægte sit eget Væsen?

En Uting, Socrates! en fabelagtig Gud, som det lettroende Folk paadigter foranderlige Skikkelser. Jeg erindrer mig meget vel de Grunde, med hvilke du ved en anden Leilighed har bestridit denne lastværdige Bildfarelse.

Den samme Gud, Cebes, som har bygget Legezet, har og udrustet det med Kræfter, der styrke, opholde og bevare det for en alt for tidlig Undergang. Troer du ikke ogsaa, at de beste Hensigter ere Maalet for disse Opholdningskræfter?

Hvor kan man andet?

Som redeligssindede Livvegne maae det altsaa være os en hellig Pligt, at lade vores Eiendoms-Herres Hensigter naae deres Maal, ikke paa en voldsom Maade standse dem i deres Løb, men meget meere lade alle vore frivillige Handlinger paa det Fuldkomneste stemme overeens dermed.

Derfor har jeg sagt, kiære Cebes! at Philosophie er den fortreffeligste Musik, thi den lærer os at indrette alle vore Tanker og Handlinger saaledes, at de, saa meget os mueligt er, fuldkommen kan stemme overeens med den allerhøieste Eiendoms-Herres Hensigter. Er

nu Musiken en Videnskab, at bringe det Svage i Harmonie med det Starke, det Grove med det Kjalne, det Ubehagelige med det Behagelige; saa kan tilforladelig ingen Musik være herligere og fortreffeligere, end Philosophien, der lærer os at stemme ikke aleene vore Tanker og Handlinger imellem sig selv, men endog de Endeliges Handlinger med den Uendeliges Hensigter, og Jordbyggernes Tanker med den Uvidendes Tanker, i en stor og underfuld Harmonie.

Og skulde vel den forvovne Dødelige driste sig til, fiære Cebes! at forstyrre denne henrykkende Harmonie?

Han ville fortiene Guders og Menneskers Afstye, fiære Socrates!

Siig mig og dette, Kiære! Ere ikke Naturens Kræfter Guddommens Tienere, og fuldføre dens Befalinger?

Jo vist!

De ere da og Sandsigere, der forkynde os Guddommens Hensigter meget rigtigere, end Indvoldene af Slagtoffere; thi det, hvortil de af den Allerhøieste skabte Kræfter sigte, er uimodsigelig ogsaa hans Beslutning. Ikke?

Hvem kan vel nægte det?

Saa længe altsaa disse Sandsigere betyde os, at vores Livs Ophold henhører til Guds Hensigter, ere vi forpligtede til at indrette alle vore frie Handlinger over-

eenstem-

eenstemmende dermed, og have hverken Føie eller Ret til at bruge Magt imod vor Naturs Opholdningskræfter, og forstyrre den øverste Wiisdoms Tienere i deres Forretninger. Denne Skyldighed paaligger os saa længe, til Gud ved de selvsamme Sandsigere sender os den udtrykkelige Befaling, at forlade dette Liv, ligesom han i Dag har sendt til mig.

Jeg er fuldkommen overbevist, sagde Cebes, men jeg begriber nu saa meget mindre, min kiære Socrates! hvorledes du tilforn har kundet sige, at enhver Philosoph maatte gierne ville følge en Døende. Er dette sandt, som du nu paaftod, at vi ere Guds Eiendom, og at han sørger for vores Beste, saa synes den anden Sætning urimelig. Hvad? Skulle en fornuftig Mand ikke bedrøves, naar han maae forlade en Overherres Tjeneste, der er hans beste, hans goddædigste Forsørger? Og om han end kunde haabe, ved Døden at blive frie og sin egen Herre, hvor kan dog den uforstandige Myndling smigre sig med at være bedre tient med sin egen end med den allerviiseste Formynders Ansærsel? Jeg skulde meene, at det meget meere var høist uforstandigt, naar man plat ud vilde sætte sig selv i Frihed, og ikke taale endog den allerbeste Overherre over sig. Hvem der har Fornuft, vil altid med Forsnielse underkaste sig en andens Opsigt, som han tiltroer bedre Indsigter end sig selv. Jeg ville altsaa bringe

just det Modsatte af din Meening herud. Den Viise, ville jeg sige, maatte bedrøves, men Daaren glæde sig, naar han skal døe.

Socrates anhorde ham med Opmærksomhed, og syntes at fornøie sig ved hans Skarpsindighed. Han vendte sig derpaa til os og sagde: Cebes kan skaffe een nok at bestille, der vil paastaae noget imod ham. Han har bestandig Udflugter.

Men, svarede Simmias, denne gang, synes mig at Cebes ikke har Uret, fiære Socrates! Visselig! hvorved kan en viis Mand bevæges til, uden Misfornoielse at unddrage sig den allerhøieste Opsynsmands goddædige Forsorg? Og om jeg ikke tager seil, Socrates! saa sigter Cebes med sine Indvendinger egentlig paa den Opsørsel, du nu viser, da du saa frimodig, saa villig ikke aleene forlader os alle, som din Død salder saa smertelig, men endog unddrager dig saadan en Besherkeres Opsyn og Forsorg, hvilken du har lært os at ære, som det viiseste og beste Bæsen.

Saa? sagde Socrates; man har, som jeg hører, anklaget mig? Jeg maae vel altsaa formelig forsvare mig?

Gandske vist! sagde Simmias.

Got! blev Socrates ved. Jeg vil stræbe, bedre at indrette denne min Forsvars Tale, end den jeg har holdt for mine Dommere.

Hører

Hører, Simmias! og du, Cebes! Havde jeg ikke Haab om, der, hvorhen jeg kommer, først, bestandig at staae under den samme gode Forsørger, og, for det andet, der at antresse de Afdødes Siæle, hvis Omgang jeg bør foretrække ald jordisk Venjskab: saa var det vist en Daarlighed, saa lidet at agte Døden og villig at løbe den i Armene. Men nu har jeg den trøsteligste Forhaabning, at jeg ingen af Deelene skal mangle. Det sidste tør jeg vel ikke med ald Visshed paastaae; men at Guds Forsorg ogsaa da skal regiere over mig, dette, mine Venner! dette er jeg saa forvissat, saa forsikkert om, som jeg i min Levetid har været vis paa noget. Derfor bedrøver det mig ikke heller, at jeg skal forlade Verden; thi jeg veed, at ikke alting er ude med os ved Døden. Der følger et andet Liv, og saadant et, der, som et gammelt Rygte forsikkerer mig, vil blive meget lykkeligere for Dydige end for Lastefulde.

Vil du da, kære Socrates! sagde Simmias, vil du da indslutte denne glade Forsikkring i din inderste Siæl og tage den bort med dig? eller og unde os en saa trøstelig Lærdom? Det er billigt at meddeele sine Venner saa herligt et Gode. Og naar du overtyder os om denne din Meening, saa er og din Forsvarstale færdig.

Jeg vil forsøge det, svarede han. Dog lad os først høre Crito, thi det lader som han længe har havt noget at sige.

Jeg? intet, Kiære! svarede Erito.

Manden, som skal bringe dig Giften, lader mig ingen Noe: Jeg skulle bede dig, ikke at tale saa meget. Man ophidser sig derved, siger han, og da virker Drikken ikke saa got. Han har ofte maattet tillave den anden eller tredie Giftdrik til Folk, der ikke har kundet holde sig for at tale.

Lad ham, i Guds Navn! sagde Socrates, gaae hen og forrette sit Embede. Han kan holde den anden Giftdrik færdig, eller den tredie, om han saa synes.

Dette Svar har jeg formodet mig, sagde Erito; men Manden vil ikke holde op.

O! lad ham være! svarede Socrates. Jeg har her at gjøre Regnskab for mine Dommere, hvorledes et Menneske, der i Kiærlighed til Viisdom har hendrevet sin heele Levetid, kan i de sidste Timer være fornøiet og vel tilmode, saasom han efter Døden har den største Salighed at love sig. Af hvilke Grunde, Simmias og Cebes! jeg troer dette, vil jeg søge at forklare.

Saa vide maaskee, mine Venner! at den, som ganske har overgivet sig til Kiærlighed for Viisdom, har anvendt sin ganske Livstid paa at lære at døe og blive bekendt med Døden. Er dette saa: Hvor var det da ikke urimeligt, at stille med alle sine Ønsker, alle sine Bemøielser, paa eet Maal, og dog bedrøves, naar det længst forønskte Maal endelig var opnaaet?

Simmias

Simmias loe. Ved Jupiter! Socrates! jeg maae see, saa lidet jeg end er oplagt dertil. Hvad du her siger, er kanske ikke saa fremmed for Folk, som du meener. Denne Byes Folk kunne i Besynderlighed sige dig: at de meget vel vide, at Philosopherne vil lære at døe, derfor lade de dem og vederfares det som de fortiene og hvorefter de sigte.

Jeg vil tilstaae dem alle Ting, Simmias! dog det ikke, at de indsee det. De vide ikke, hvad Døden er, hvorefter Philosopher tragte, og hvorvidt de fortiene den. Dog hvad gaaer de os an? Jeg taler nu med mine Venner.

Er Døden ikke noget, som kan lade sig beskrive og forklare?

Jo vist! svarede Simmias.

Er den andet end en Skilsmisse imellem Legeme og Siæl?

Kaldes det ikke at døe, naar Siælen forlader Legemet og Legemet Siælen, saaledes, at de ingen videre Forening have med hinanden, og enhver bliver for sig selv? Kaldes det ikke at døe? eller veed du tydeligere at forklare hvad Døden er?

Nei! Kiære!

Overlæg engang, min Ven! om det og forekommer dig saaledes som mig. Hvad meener du? Vil den sande Elsker af Viisdom hænge efter de saa kaldede Bøllyster,

og saa besynderlig stræbe efter kostelig Epise og
 Drikke?

Intet mindre, svarede Simmias.

Vil han være hengiven til Elskov?

Lige saa lidet.

Og i Henseende til de øvrige Livets Bequemmelige
 heder? Vil han, for Exempel, i sin Klædedragt see
 paa Pragt og Yppighed? eller vil han være forngiet
 med det Nødvendige uden at agte paa det Overflødige?

Hvad man kan undvære, svarede han, bekymrer
 den Viise sig intet om.

Vil vi ikke overhovedet sige, blev Socrates ved:
 En Philosoph søger at undslaae sig for alle unødvendige
 Livets Bekymringer, for med større Opmærksomhed at
 kunde passe paa sin Siæl?

Tilforladelig!

Han stiller sig altsaa fra de øvrige Mennesker
 deri, at han ikke aldeles lader Livets Sorger paalægge
 sit Gemyt Lænker, men søger at afvende sin Siæl fra
 Omgang med Legemet.

Det synes saa.

Den største Hob Mennesker, Simmias! vil sige dig,
 at den fortiener ikke at leve, der ikke vil nyde Livets Bez
 hageligheder. Det kalde de at tragte efter Døden,
 naar man affiger ald sandselig Fornøielse, og afholder
 sig fra ald kiødelig Belslyst.

Det

Det er Sandhed, Socrates!

Jeg gaaer nu videre. Hindrer ikke ofte Legemet den, som elsker Viisdom, i sin Eftertanke? og vil den vel love sig nogen synderlig Fremgang i Viisdom, der ikke har lært at ophæve sig over de sandfelige Formaaale?

Jeg forklarer mig.

Indtrykkene i Synet og Hørelsen ere, saaledes som de blive os tilsendte fra Formaalene, blot enkelte Følelser og ingen Sandheder, thi disse maae ved Hielp af Forstanden uddrages deraf. Ikke?

Jo vist!

Som enkelte Følelser maae man heller ikke fuldkommen forlade sig paa dem. Og Digterne synge med Rette: Sandserne forstaae og begribe intet tydeligt. Hvad vi høre og see, er fuldt af Forvirring og Dunkelhed. Kan nu disse to Sandser ingen tydelige Indsigter give os: saa ere de øvrige meget utydeligere Sandser ikke engang at tænke paa.

Vist ikke.

Hvorledes maae nu Sielen begynde det, naar den vil komme efter Sandhed? Naar den forlader sig paa Sandserne, saa er den bedragen.

Rigtig?

Den maae altsaa eftertænke, dømme, slutte, opfinde: og ved dette Middel, saa meget mueligt, trænge ind i en Tings sande Væsen.

Ja!

Men naar gaaer Eftertanken best for sig? Jeg meener, naar vi ligesom ikke føle os selv; naar hverken Syn eller Hørelse, hverken behagelige eller ubehagelige Følelser erindre os om os selv. Da borttager Sielen sin Opmærksomhed fra Legemet, forlader, saa meget den kan, dets Selskab, for at samle sig selv og betragte, ikke det Sandfælige i Formaalene, men det Væsentlige; ikke de Indtryk som de virke i os, men det som de virkelig indeholde.

Rigtig!

Utter en Leilighed, hvorved den Viises Siel maae søge at undgaae Legemet, og affondre sig derfra saa meget som mueligt.

Efter ald Anseende.

For at giøre Sagen endnu tydeligere; Er den allerhøieste Fuldkommenhed en blot Tanke uden noget udvortes Formaal, eller betyder den et virkeligt Væsen, som er tilstæde uden for os?

Upaatvivlelig et virkeligt, uden for os tilstæde værende uindskrænket Væsen, som Tilværelsen fortrinligviis maae tilkomme, kiære Socrates!

Og det allerhøieste Gode og den allerhøieste Viisdom? Ere de og noget virkeligt?

Bed Jupiter! Ja! De ere Egenskaber som ere uadskillelige fra det allerfuldkomneste Væsen, uden hvilke det ikke kan have Sted. Men

Men hvem har lært os at kiende dette Væsen? Med Legemet's Dine have vi dog vel ikke seet det?

Nei vist ikke?

Vi har ikke heller hørt det, ikke følt det. Aldrig har nogen udvortes Sands bibragt os et Begreb om Wiisdom, Godhed, Fuldkommenhed, Skionhed, Tænkraft, og saa videre, og dog veed vi, at disse Ting ere virkelige uden for os, ja virkelige i den allerhøieste Grad. Kan ingen forklare os, hvorledes vi ere komne til disse Begreber?

En Stemme fra Jupiter, kiære Socrates! svarede Simmias. Jeg vil atter beraabe mig herpaa.

Om vi, mine Venner! hørde i det næste Kammer en fortreffelig Fløitestemme, ville vi da ikke løbe hen for at kiende den Fløitespiller, som saa stærkt kunde henrykke vores Øren.

Maaskee ikke nu, svarede Simmias smilende, da vi her høre den fortreffeligste Musik.

Naar vi betragte en Malning, blev Socrates ved, saa ønske vi at kiende den Mesterhaand, som har forfærdiget den. Nu ligger i os selv det allerfortreffeligste Billede, som nogentid Guders eller Menneskers Dine har seet, et Billede paa den allerhøieste Fuldkommenhed, Godhed, Wiisdom, Skionhed o. s. v., og dog have vi endnu ikke erkyndiget os om den Maler, der har tegnet disse Billeder.

Cebes svarede: Jeg erindrer mig engang at have hørt af Philolaus en Erklæring, som kanske kan gjøre denne Sag fuldkommen klar.

Vil Cebes, svarede Socrates, ikke lade sine Venner tage Deel i denne den salige Philolai Efterladenskab?

Naar disse, sagde Cebes, ikke hellere ville høre Erklæringen af en Socrates. Dog lad være.

Alle Begreber om ulegemlige Ting, sagde Philolaus, har Sielen ikke erlanget ved de udvortes Sandser, men ved sig selv, da den har beobagtet sine egne Virkninger, og derved lært at kiende sit eget Væsen og sine Egenskaber.

For at gjøre dette tydeligere, har jeg ofte hørt ham sætte denne Opdigtelse til: Lad os, pleiede han at sige, laane de tvende Tønder af Homerus, som ligge i Jupiters Forsal, men tillige udbede os den Frihed at fylde dem, ikke med Lykke og Ulykke, men den høire med virkelig Væsen, og den venstre med Mangel og Uvæsen. Saa ofte nu Jupiters Almagt vil frembringe en Aand, saa øser han af begge disse Tønder, kaster et Diekast paa den evige Skiebne, og bereder, efter dens Maal, en Blanding af Væsen og Mangel, som indeholder det fuldkomne Grundlag til den tilkommende Aand. Derudover findes imellem alle Urter af aandelige Væsener en forundringsværdig Liighed. Thi de ere alle øste af een og den samme Tønde, og aleene forskellige i Henseende
til

fil Blandingen. Naar altsaa vores Siel, der ligeledes er intet andet end slig en Blanding af Væsen og Mangel, beobagter sig selv, saa faaer den et Begreb om Manderne's Væsen og deres Grændser, om Formue og Uformue, Fuldkommenhed og Ufuldkommenhed, om Forstand, Viisdom, Kraft, Hensigt, Skisnhed, Retfærdighed, og tusende andre ulegemlige Ting, om hvitke de udvortes Sandser ville efterlade os i den dybeste Uvidenhed.

Hvor uforlignelig, sagde Socrates. See, Cebes! du besidder en saadan Skat, og vilde lade mig døe uden at vise mig den.

Dog lad see, hvordan jeg endnu før Døden kan nyde den. Philolaus sagde altsaa: Sielen kiender sine Medaander ved at agte paa sig selv. Ikke?

Jo!

Og den faaer Begreber om ulegemlige Ting, ved at skille sine egne Kræfter fra hinanden, og, for at kunne desbedre skille dem fra hinanden, giver enhver sit Navn?

Rigtig!

Men naar den vil tænke sig et høiere Væsen end den selv er, som for Exempel en Dæmon, hvem giver den da Begreber hertil?

Cebes tav, og Socrates blev ved: Har jeg ellers ret begrebet Philolai's Meening, saa kan Sielen snart
aldrig

aldrig giøre sig, om et høiere Væsen end den selv er, eller kun om en høiere Eone end den selv besidder, et passende Begreb. Men den kan overhovedet meget vel begribe Mueligheden af en Ting, der har faaet meere Væsen og mindre Mangel end den selv til Deel, det er, som er fuldkommere end den; Eller har du maaskee hørt det anderledes af Philolaus?

Nei!

Og om det allerhøieste Væsen, om den allerhøieste Fuldkommenhed har den heller ikke andet end et Glimt af en Forestilling. Den kan ikke begribe dets Væsen i sin ganske Omfang *); men den forestiller sig sit eget Væsen,

*) Nogle Philosopher vil ydmyge os ved den Betragtning, at vi om Gud ikke veed, hvad han er, men alene hvad han ikke er, og forestille Sagen ved en umærkelig Fordreielse saaledes, som om vi aldeles intet vidste om Gud og hans Egenskaber. Nu er det ikke at nægte, at vi kan være langt borte fra det sande Begreb om en Ting, om vi endog veed, at den er dette og ikke hiint. Men hvor ofte er det ikke med Grunde bleven anmærket, at vi alene nægte det fuldkomneste Væsen Mangel og Indskrænkelse, og denne Art af Benægtelser er det samme som virkelige Bekræstelser. At vi undertiden finde for got, nægtelsesviis at udtrykke Guds Egenskaber, maae vi egentlig tilskrive Udspringet til vores Begreber om Gud, da de har vores egne Manglers og Svagheders Benægtelse til Grund. Det Ord usforanderlig f. Ex. er en Benægtelse af en Ufuldkommenhed, og i Grunden et positiv Begreb, nemlig immer det samme. Men vi udtrykke dette Begreb nægtelses-

Væsen, det Sande, Gode og Fuldkomne, som den besidder, dette skiller den i Tankerne fra den Mangel og Uvæsen, hvormed det hos den er beblandet, og kommer derved til Begreb om en Ting, som er lutter Væsen, lutter Sandhed, lutter Godhed og Fuldkommenhed.

Apollodorus, der hidindtil havde sagte talt alle Socratis Ord efter, faldt her i en Henrykkelse og igientog lydelig:

telsesviis, som reiser sig af at vi har benægtet den hos os værende Foranderlighed. I denne Forstand er altsaa den anførte Sætning uarundet, thi vores Begreber om Gud vise ikke hvad han ikke er, men hvad han ikke fattes. Vil man nu siige saa meget, at vi af Guds positive Egenskaber ingen B. skuelse, ingen selvølt Forestilling have, saa tilstaaer man dette villig, dog med Eftergivelse af de Følger, som mange have villet drage af denne i sig selv uskyldige Sætning. Det lidet, som er os bekiendt om de guddommelige Egenskaber, mister derved hverken sin Sandhed eller Visshed, hverken Liv eller Overbeviisning. Kan vi endskiønt ikke selv føle de guddommelige Fuldkommenheders Uendelighed, saa har vi dog ved Betragtning af vores egen inderlige Tilstand lært at kiende Grundlaget til disse Fuldkommenheder, og den Kundskab vi ved ovennævnte Betragtning har erhvervet os om dette Grundlag, samt den tilsviiede symboliske Afsondring af Mangler og Indskrænkninger, giver en stor Mængde Læresætninger og Følger deres afgjorte Visshed. Saunderson havde ingen selvølt Forestilling om Lyset; men den almindelige Lighed, som Synet har med de øvrige Sandser, gjorde det mueligt, ved Ord at bibringe ham nogle Kiendeteegn paa Lysstraalene; og den ganske Theorie om Optiken, som han af disse Grundbegreber forklarede sine Tilhørere, var ikke desmindre uomstødelig.

lydelig: som er lutter Væsen, lutter Sandhed, lutter Godhed, lutter Fuldkommenhed.

Socrates blev ved: Seer I, mine Venner! hvor vidt den, som elsker Blisdom, maae affondre sig fra Sandserne og deres Formaal, naar den vil begribe det som er sand Lykhalighed at begribe, det høieste og fuldkomneste Væsen. I denne Tankejagt maae han lukke Dien og Hren, lade Smerte og sandfelig Fornøielse være langt borte fra sin Agtsomhed, og, hvis det var mueligt, ganske forglemme sit Legeme, for desto eenligere at indskrænke sig ganske til sine Siæls Kræfter og deres indvortes Virksomhed.

Legemet er Fornuften ved denne Undersøgelse ikke aleene et unyttigt men endog et besværligt Selskab. Thi nu søger den hverken Farve eller Størrelse, hverken Tone eller Bevægelse, men en Ting, som har alle muelige Farver, Størrelser, Toner og Bevægelser, og, som endnu meere er, der forestiller sig paa det tydeligste alle muelige Aander og kan frembringe dem i alle muelige Ordener. Hvor ubequemt et Selskab er ikke Legemet paa denne Reise?

Hvor høit! raabde Simmias, men tillige hvor sandt!

De virkelige Philosopher, sagde Socrates, som tage disse Grunde i Overveielse, kunne ikke andet end være af samme Meening, og den eene sige til den anden: See! her er en Irrvei, der immer fører os bort fra Maalet,

og

og gjør alt vort Haab til intet. Vi ere forsikkrede om, at Sandheds Kundskab er vort eneste Ønske. Men saa længe vi slæbe os omkring med dette Legeme, saa længe vores Siæl endnu er behæftet med denne jordiske Syge, kan vi umuelig smigre os med at see dette Ønske ganske opfyldt. Vi maae søge Sandheden. Desværre! Legemet lader os kun liden Ro til dette vigtige Foretagende. I Dag fordrer dets Underholdning vor ganske Bekymring; i Morgen anfaldes det af Sygdomme, som atter forstyrre os; derpaa følge andre Legems Nødvendigheder, Kierlighed, Frygt, Begieringer, Ønsker, Griller og Daarligheder, som uophørlig adspredde os, som lokke vore Sandser fra een Forsængelighed til en anden, og lade os forgiæves hungre efter det sande Formaal af vore Ønsker, efter Viledom. Hvem ophidser Krig, Oprør, Striid og Ueenighed iblandt Menneskene? Hvem andet, end Legemet og dets umættelige Begierligheder. Thi Vindesyge er Moder til alle Uroligheder, og aldrig vilte vor Siæl være gierrig efter Eiendomme, hvis den ikke havde at sørge for Legemets hungrige Begierligheder. Saaledes ere vi den meeste Tid beskæftigede, og have stelden Rolighed til Philosophie. Endelig, faaer man endog nogensinde en rolig Time, og bereder sig da til at omarme Sandheder, saa staaer dog altid denne vor Lyksaligheds Forstyrrer, Legemet, os i Veien, og anbyder os sin Skygge
i Ste:

i Steden for Sandheden. Sandserne foreholde os, imod vores Billie, deres Syns Billeder, og opfyldte vor Siæl med Forvirring, Dunkelhed, Ladhed og Daarlighed: og man skal da kunde i dette almindelige Oprør grundig eftertænke noget og opnaae Sandheden? Umueligt! Vi maae altsaa vente paa de salige Dieblikke, i hvilke Stilhed uden for os og Roee inden i os forskaffer os den Lykke, aldeles at slaae Legemet af vore Tanter, og med Siælens Dine see hen efter Sandheden. Men hvor stieldne og hvor korte ere ikke disse salige Dieblikke.

Vi see jo tydelig, at vi ikke kan opnaae vore Onskers Maal, Wiisdom, førend efter vores Død; I Livet er dertil intet Haab. Thi kan ellers Siælen, saa længe den boer i Legemet, ikke tydelig kiende Sandheden, saa maae vi fastsætte et af disse tvende: enten, vi vil aldrig komme til at kiende den, eller, vi vil først efter Døden komme saa vidt, eftersom Siælen da forlader Legemet, og formodentlig meget mindre vil blive opholdt i Fremgang til Wiisdom. Men vil vi i dette Liv forberede os til hiin salige Kundskab, saa maae vi imidlertid ikke tilstaae vort Legeme meere end hvad Nødvendighed udfordrer; vi maae afholde os fra dets Begieringer og Lyster, og øve os, saa ofte mueligt, i Eftertanke, indtil det vil behage den Allerhøieste at sætte os i Frihed. Da kan vi haabe, befriede fra Legemets Daarligheder, med reene og hellige Sandser
at

at beskue Sandhedens Kilde, det allerhøieste og fuldkomneste Væsen, i det vi maaskee see andre ved Siden af os at nyde samme Lyksalighed.

Disse Taler, min kiære Simmias, maae de sande Videbegierlige idelig føre med hinanden, naar de tale sammen om deres Muliggender; og denne Meening maae de og, saavidt jeg troer, have; eller synes du anderledes?

Vist ikke! kiære Socrates.

Naar altsaa dette er, min Kiære! har da ikke saadan een, som i Dag efterfølger mig, stort Haab om, bedre end nogen andensteds at erlange der, hvorhen han kommer, det, hvorefter han i det nærværende Liv saa meget har tragtet?

Jo vist!

Jeg kan altsaa med god Forhaabning tiltræde min Reise i Dag, og enhver Sandhedselsker med mig, naar han kun betænker, at ham uden Renselse og Forberedelse ingen frie Adgang til Viisdommens Hemmeligheder bliver tilladt.

Det kan man ikke nægte, svarede Simmias.

Men Renselsen er intet andet end Siælens Affondrelse fra det Sandselige, og vedholdende Dvelse i selv at anstille Betragtninger over Siælens Væsen og Egenskaber, uden deri at lade sig bedrage af noget, der ikke er Siælen; med eet Ord: den Bestræbelse saavel i

dette som i det tilkommende Liv, at befrie Siælen fra Legemet's Baand og Lænker, paa det den usforhindret kan betragte sig selv og derved komme til Sandheds Kundskab.

Tilforladelig!

Legemet's Skilsmisse fra Siælen kalder man Døden.

Rigtig.

De sande Elskere af Viisdom anvende altsaa alid opmærksomt Ghaad paa, saa meget som de kan at nærme sig til Døden og lære at døe. Ikke saa?

Det synes saa.

Var det nu ikke høist urimeligt, naar et Menneske, der i sin heele Levetid intet havde lært uden den Kunst at døe, naar saadan een, siger jeg, tilsidst vilde bedrøves, naar han saae Døden nærme sig? var det ikke latterligt?

Ufeilbarlig!

Altsaa, Simmias! maae Døden aldrig forekomme den sande Philosoph skrækkelig, men altid være ham velkommen. Legemet's Selskab er ham ved alle Leiligheder besværligt! Thi naar de vil opfylde den sande Hensigt med deres Tilværelse, saa maae de søge at skille Siælen fra Legemet og ligesom forsamlе den i sig selv. Døden er denne Skilsmisse, denne længstforønskete Befrielse fra Legemet's Selskab. Hvilken Urimelighed altsaa,

saa,

saa, ved dens Nærmelse at zittre, at bedrøves! Trøste-
 fulde og glade maae vi meget meere reise derhen, hvor vi
 har Haab om at omarme vores Kiærlighed, jeg meener
 Viisdommen, og blive løs fra det tunge og besværlige
 Selskab, der har foraarsaget os saa megen Kummer.
 Hvad? Endog ringe og uvidende Folk, fra hvilke Dø-
 den har røvet deres Beherskerinder, deres Koner eller
 deres Børn, ønske i deres Bedrøvelse intet høiere, end
 at forlade denne Oververden, og at kunde nedstige til
 Formaalene for deres Kiærlighed eller deres Begierlig-
 heder: og disse, som have vis Forhaabning om, ingensteds
 at see dette deres Kiærligheds Formaal i den Glæde, som
 i hiint Liv, disse ere fulde af Angest? disse bæve? og
 tiltræde ikke meget meere Reisen med Glæde? O nei!
 Kiære! intet er urimeligere end en Philosoph, som fryg-
 ter for Døden.

Bed Jupiter! ypperligt! raabde Simmias.

At zittre og være fuld af Angest, naar Døden vink-
 ker, er dette ikke et ubedrageligt Kiendetegn paa, at
 man ikke elsker Viisdom, men Livet, Formue, Ære,
 eller og alle tre Ting tilsammen?

Gandske ubedrageligt.

Paa hvem passer den Dyd, som vi kalde Mandhaf-
 tighed, sig bedre, end paa en Philosoph?

Paa ingen.

Og Maadelighed, denne Dyd, som bestaaer i en Færdighed at kunde tæmme sine Begierligheder, at være indgetogen og sædelig i sin Sioren og Liden, maae den ikke fornemmelig søges hos den, der foragter sit Legeme og blot lever og arbejder i Philosophien?

Nødvendig!

Alle øvrige Menneskers Mandhaftighed og Maadelighed vil synes dig urimelig, naar du betragter den nærmere.

Hvi saa? Socrates!

Du veed, sagde han, at de fleeste Mennesker holde Døden for et stort Onde.

Rigtig!

Naar altsaa disse saa kaldede tappre og mandhaftige Folk døde uforskrækkede, saa skeer det blot af Frygt for et endnu større Onde.

Det er sandt.

Altsaa ere alle Mandhaftige, undtagen Philosopher, blot af Frygt uforskrækkede. Men er ikke et uforsagt Mod af Frygt noget høist urimeligt?

Det er ikke at nægte.

Med Maadelighed har det samme Beskaffenhed. Blot af Umaadelighed leve de Maadelige og Afholdne. Man skulle holde det for umueligt, og dog indtreffer det fuldkommen hos denne ufornuftige Maadelighed. De afholde sig fra visse Vellyster, for desto meere uforskyrrede

at

at kunne nyde andre, hvorefter de ere gierrige. De blive Herrer over hiine, fordi de ere Slaver af disse. Spørg dem ad, de vil vist sige dig, at det er Umaadelighed at lade sig beherske af sine Begierligheder. Men selv have de ikke erlanget Herskab over visse Begierligheder paa anden Maade, end ved at blive Slaver af andre, der endda ere forderveligere. Er nu det ikke i visse Maader af blot Umaadelighed at være afholden?

Efter ald Anseende.

Min dyrebare Simmias! At ombytte Bølløst for Bølløst, Smerte for Smerte, Frygt for Frygt, og ligesom indverle mange smaa Mynter for een stor; det er ikke Veien til den sande Dyd. Den eeneste Mynt, som gielder, og hvorfor man maae bortgive alt andet, er Viisdom. Med denne anskaffer man sig alle de andre Dyder: Tapperhed, Maadelighed, Retfærdighed. Overhoved, ved Viisdom har man sand Dyd, sand Herskab over alle Begierligheder, ald Bømmelse og alle Lidenskaber; men uden Viisdom erlanget man intet uden en Ombytelse af Lidenskaber mod en bedrøvelig Skyggedyd, der maae gjøre Slavetieneste for Lasterne, og fører selv intet Sundt eller Sandt med sig. Den sande Dyd er, at hellige sine Sæder, rense sit Hierte, og ikke ombytte sine Begierligheder. Retfærdighed, Mandhaftighed, Viisdom, bør ikke forverles med Laster. Bore

Forsædte, der have indstiftet Teleterne eller de fuldkomne Forsoningsfester, maae, efter ald Anseende, have været visse Mænd: thi de have ved denne mørke og uforstaaelige Forretning villet lade forstaae, at hvem som uforsønet og vanhellig forlader denne Oververden, har den allerhaardeste Straf at udstaae; men de Rensede og Forsønedte skal efter deres Død hœe iblandt Guderne. De, som omgaaes med disse Forsønningehemmeligheder, pleie at sige: Der gives mange, som bære Thyrsus, men faa Begeistrede; og efter min Meening forstaaer man ved de Begeistrede dem, der have helliget sig til den sande Wiisdom. Jeg har i min Livstid intet sparet, men uafslædig stræbt efter at blive en af disse Begeistrede; om mine Bestræbelser have været frugtesløse, eller hvorvidt mit Forehavende er gelinget mig, skal jeg best erfare der, hvorhen jeg kommer, og, hvis Gud vil, om kort Tid.

Dette er mit Forsvar, Cebes og Simmias! hvorfor jeg uden Bedrøvelse forlader mine beste Venner her neden, og zitterer saa lidet ved min Dødstimes Nærmelse. Jeg troer der at finde bedre Venner og et bedre Liv, end de jeg her forlader, saa lidet endog dette vil finde Bisfald hos den almindelige Hob.

Har nu denne min Forsvarstale fundet bedre Indgang end hiin, som jeg holdt for Dommerne i Staden, saa er jeg fornøiet.

Socrates havde udtalt, og Cebes tog Ordet: Det er sandt, Socrates, at du har fuldkommen retfærdigt gjort dig; men det, som du paaستاer om Siælen, vil forekomme mange utroligt; thi de holde i Almindelighed for, at Siælen er ingensteds meer at finde, saasnart den forlader Legemet, men bliver strax efter Menneskets Død opløst og tilintetgjort. Den stiger, som en Dunst, en fiin Damp, af Legemet i den øverste Luft, hvor den forgaaer og fuldkommen ophører at være til. Kunde det blive afgjort, at Siælen kan bestaae for sig selv, uden nødvendig at være forbunden med dette Legeme; saa havde de Forhaabninger, som du nu gjør mig, en ikke ringe Sandsynlighed; thi saasnart det kan blive bedre med os efter Døden, saa har og den Dydige grundig Forhaabning til at det vil blive bedre med ham. Men Mueligheden selv er vanskelig at begribe, at Siælen endnu efter Døden skulle kunde tænke, endnu have Villie og Forstands Kræfter. Dette altsaa, kiære Socrates, udfordrer endnu noget Beviis.

Du har Ret, Cebes! svarede Socrates. Men hvad er der at gjøre? Skal vi overlægge, om der er noget Beviis at finde eller ikke?

Jeg er meget begierlig, sagde Cebes, til at fornemme dine Tanker herom.

I det mindste, svarede Socrates, kan dog den, som hører vores Samtale, om han endog er en Comoedie-

skriver, ikke forekaste mig, at jeg beskæftiger mig med
Griller, der hverken ere nyttige eller vigtige. Den
Undersøgelse, som vi nu har for, er meget meere saa vigtig,
at enhver Digter gierne ville tillade os at an-
raabe en Guddoms Bistand, førend vi skride til
Verket.

Her tav han og sad en kort Tid fordybet i Tanker;
endelig sagde han: Dog, mine Venner! med reene
Hjerter at søge Sandheden, er den værdigste Maade
at paakalde den æneste Guddom paa, der kan gjøre os
Bistand. Altsaa til Sagen! Døden, Cebes! er en na-
turlig Forandring af den menneskelige Tilstand, og nu
vil vi undersøge, hvad der ved denne Forandring fore-
gaaer, saavel med Menneskets Legeme, som med Siæ-
len. Ikke saa?

Rigtig!

Skulle det ikke være raadeligt, først overhoved at
udforske, hvad en naturlig Forandring er, og hvorledes
Naturen pleier at frembringe sine Forandringer, ikke
aleene i Hensigt til Menneskene, men endog i Hensigt
til Planter og livløse Ting? Mig tykkes, at vi paa
denne Maade vil komme nærmere til vores Maal.

Indfaldet synes ikke at være saa slet, sagde Cebes;
vi maae altsaa for det første søge en Forklaring paa, hvad
Forandring er.

Mig

Mig synes, blev Socrates ved, at vi sige, en Ting har forandret sig, naar af tvende modsatte Bestemmelser, som kan passe sig paa Tingen, den eene ophører og den anden begynder at blive virkelig, f. Ex. Skøn og hæsliq, retsfærdig og uretsfærdig, god og ond, Dag og Nat, sove og vaage; er det ikke modsatte Bestemmelser, som ere muelige hos een og den samme Ting?

Jo!

Naar en Rose visner og taber sin skønne Gestalt: siger man da ikke, den har forandret sig?

Ganske rigtig!

Og naar en uretsfærdig Mand vil forandre sin Leve- maade, maae han da ikke antage den modsatte, og blive retsfærdig?

Hvad andet?

Og saa omvendt; naar noget ved en Forandring skal opstaae, saa maae nødvendig det Modsatte tilforu have været der. Saaledes bliver det Dag, naar det tilforu har været Nat, og igjen Nat efterat det tilforu har været Dag; en Ting bliver skøn, stor, stær, anseelig o. s. v., efterat den tilforu har været hæsliq, liden, let og uanseelig. Ikke saa?

Jo!

En Forandring er altsaa overhoved intet andet end en Afverling af de modsatte Bestemmelser, som ere

muelige hos een Ting. Vil vi være fornøiede med denne Forklaring? Cebes synes endnu ikke at være fornøiet.

Kun Smaating, kiære Socrates! Det Ord modsatte giver mig nogen Estertanke. Jeg skulle ikke troe, at en ganske modsat Tilstand kunde umiddelbar følge paa en anden.

Rigtig! svarede Socrates. Vi see og, at Naturen i alle sine Forandringer veed at finde en Middeltilstand, der tiener den ligesom til Overgang fra een Tilstand til den modsatte. Natten, for Ex., følger paa Dagen formedelst Aftentusmørket, ligesom Dagen paa Natten formedelst Morgentusmørket. Ikke saa?

Ganske rigtig!

Det Store i Naturen bliver lidet formedelst den bestandige Aftagelse, og det Lille igien stort formedelst Tilvæxten.

Rigtig!

Naar vi og i visse Tilfælde ikke have givet denne Overgang noget besynderligt Navn: saa er det dog ikke at tvivle paa, at den jo virkelig er tilstæde, naar een Tilstand paa en naturlig Maade skal afveyle med den modsatte: thi, maae ikke en Forandring, der skal være naturlig, blive frembragt ved de Kræfter, som er lagt i Naturen?

Hvor kunde den ellers kaldes naturlig?

Men

Men disse oprindelige Kræfter ere stedse virksomme, stedse levende, thi om de endog ikkun et Dieblig sov ind, saa ville intet andet end Almagten kunde opvække dem til Virksomhed. Men hvad aleene Almagten kan giøre, vil vi kalde det naturligt?

Hvor kunde vi det? svarede Ceber.

Altsaa, Kiære! hvad de naturlige Kræfter nu frembringe, det har de allerede for længe siden arbeidet paa; thi de har aldrig været ledige, aleene deres Virkning er først efterhaanden bleven synlig. Den Kraft i Naturen f. Ex. som forandrer Dagens Tider, arbejder allerede paa, efter nogen Tid at bringe Natten paa Horizonten, men de tage deres Bei igiennem Middag og Aften, som er Overgangen fra Dagens Fødsel til dens Død.

Rigtig!

§ Sønnen selv arbejder allerede Levkræfterne paa den tilkommende Opvaagnelse; ligesom de i den vaagende Tilstand forberede den tilkommende Søvn.

Det er ikke at nægte.

Og overhoved, naar een Tilstand paa en naturlig Maade skal følge efter den modsatte, som det skeer ved alle naturlige Forandringer, saa maae de stedse virksomme Naturkræfter allerede tilforn have arbeidet paa denne Forandring, og ligesom gjort den foregaaende Tilstand svanger med den tilkommende. Følger ikke heraf,

heraf, at Naturen maae tage enhver Mellemtilstand med, naar den vil afløse een Tilstand med sin modsatte?

Ganske unægtelig!

Betræk dig vel, min Ven! at der siden ikke skal opkomme nogen Tvivl, naar du fra Begyndelsen har eftergivet alt for meget. Vi udfordre til enhver naturlig Forandring tre Ting: En foregaaende Tilstand hos Tingene, som skal forandres; Een derpaa følgende, som er modsat hiin; og en Overgang, eller de imellem begge liggende Bessæffenheder, der ligesom baner Naturen Veien fra den eene til den anden. Tilstaaer du det?

Ja, ja! raabde Cebes. Jeg seer ikke, hvorledes man kan tvivle paa denne Sandhed.

Lad see! sagde Socrates videre, om følgende vil forekomme dig ligesaa unægteligt. Mig synes: intet Foranderligt kan i noget Dieblik blive uforandret; men, i det Tiden bestandig uden Ophør iler fort, og idelig sender det Tilkommende tilbage til det Forbigangne, saa forpandler den og tillige alt Foranderligt, og viser det hvert Dieblik under en nye Skikkelse. Er du ikke og af denne Meening? Cebes!

Den er i det mindste sandsynlig.

Mig forekommer den uimodsigelig. Thi alt Foranderligt, naar det er en Virkelighed og ikke et blot Begreb,

greb, maae have en Kraft til at gjøre noget, og en Be-
 qvemhed til at lide noget. Enten den nu gjør eller li-
 der, saa bliver der]noget andet af den, end den forhen
 har været; og da Naturkræfterne aldrig ere i Nolighed:
 hvad kunde da vel standse Forgiengelighedens Strøm et
 eeneste Dieblik i sit Lob?

Jeg er overtydet.

Det gjør intet Skaar i denne Sætnings Sandhed,
 at visse Ting ofte forekomme os en lang Tid uforan-
 drede; En Lue synes os bestandig at være den samme,
 og dog er den intet andet end en Jldstrøm, der af et
 brændende Legeme uden Ophold stiger i Veiret, og bli-
 ver usynlig. Farverne synes som oftest for vore Dine
 uforanderlige, og dog afverle deri bestandig nye Soel-
 straaler med de forrige. Men naar vi søge Sandhe-
 den, saa maae vi bedømme Tingene efter Virkelighed,
 og ikke efter det Indtryk de gjøre i vore Sandser.

Bed Jupiter! tog Cebes Ordet, denne Sandhed
 aabner os en ligesaa nye som indtagende Udsigt i Tin-
 genes Natur. Mine Venner! blev han ved, i det han
 vendte sig til os: Anvendelsen af denne Lære paa vores
 Siæls Natur synes at love os de vigtigste Følger.

Jeg har endnu en eeneste Sætning at sende forud,
 sagde Socrates, førend jeg kommer til denne Anven-
 delse. Det Foranderlige, har vi tilstaaet, kan intet
 Dieblik blive uforandret; men, ligesom den forgangne

Tid

Tid bliver ældre, saa voxer og den ved hinanden hænge
gende Række af Forandringer, som har været der. Bes
tænk nu, Cebes! følge Dieblikkene af Tiden i en af
brudt eller uafbrudt Række efter hinanden?

Jeg begriber ikke, sagde Cebes, hvad du vil sige.

Lignelser vil gjøre dig mine Tanker tydeligere: Over
fladen af det stille Vand synes at gaae fort i eet, og en
hver liden Draabe Vand at have fælles Grændser med de
andre, som ere omkring den; da derimod en Sand
bakke bestaaer af mange smaa Korn, hvoraf ethvert
har sine egne Grændser. Ikke?

Jo! det er begribeligt.

Naar jeg udtaler det Ord Cebes, følger her da
ikke to bemærkelige Stavelser paa hinanden, imellem
hvilke ingen tredie er at antrefte?

Rigtig!

Altsaa det Ord Cebes gaaer ikke i eet frem, men
Stavelserne, hvoraf det bestaaer, følge i en uafbrudt
Forbindelse paa hinanden, og enhver har sine egne
Grændser.

Rigtig.

Men i det Begreb, som min Siæl forbinder med
dette Ord, gives og deri Deele, der have deres egne
Grændser?

Mig synes Nei!

Ganske rigtig! thi alle Deele og Kiendemærker paa et sammensat Begreb flyde saaledes i hinanden, at ingen Grændser lade sig angive, hvor denne ophører og hiin begynder, de udgiøre altsaa tilsammen et uafbrudt Ganske; da derimod enhver Stavelse har sine bestemte Grændser, og mange af dem, som komme sammen, udgiøre et Ord, og følge i en uafbrudt Række paa hinanden.

Dette er fuldkommen tydeligt.

Jeg spørger altsaa om Tiden: Er den at sætte i Ligning med det udtalte Ord eller et Begreb? Følger dens Dieblikke i en uafbrudt eller afbrudt Orden hinanden?

I en uafbrudt, svarede Tebes.

Tilforladelig! sagde Simmias, thi ved Følgen af vore Begreber kiende vi jo Tiden; hvor er det altsaa mueligt, at Følgernes Natur i Tiden og Begreberne ikke skulle være eens?

Tidens Deele, blev Socrates ved, gaas altsaa i eet fort og have fælles Grændser?

Rigtig!

Den mindste lille Deel af Tiden er saadan en Følge af Dieblikke, der lader sig endnu deele i mindre Deele, som dog immer beholde alle Tidens Egenskaber. Ikke saa?

Det synes saa.

Der

Der gives altsaa ikke to Dieblikke, der ere hinanden de nærmeste, det er, imellem hvilke et tredie ikke lader sig tænke?

Dette er en Følge af det vi tilforn have tilstaaet.

Gaaer Bevægelse og overhovedet alle Forandringer i Naturen ikke fort i lige Skridt med Tiden?

Jo!

De følge altsaa ligesom Tiden i en uafbrudt Forbindelse paa hinanden?

Rigtig!

Der gives altsaa ikke heller to Beskaffenheder, som ere hinanden de nærmeste, det er, imellem hvilke ikke en tredie er at finde?

Det synes.

Vore Sandser forekommer det vist nok undertiden, som Tingenes Forandringer skeede rykvis, da vi ikke fornemme dem førend efter mærkelige Mellemrum; men Naturen gaaer ikke desmindre sin Vej, forandrer Tingen bestandig og i en uafbrudt Følge paa hinanden. Den mindste Deel af denne Følge er selv en Følge af Forandringer; og man maae sætte to Beskaffenheder saat ved hinanden, som man vil, saa gives der dog immer en Overgang derimellem, som forbinder dem med hinanden, og ligesom viser Naturen Veien fra den eene til den anden.

Jeg begriber det meget vel, sagde Celes?

Wine

Mine Venner! raabde Socrates, nu er det Tid at nærme os til vores Forehavende. Vi har samlet Grunde, som skal stride for vores Evighed, og jeg lover mig en vis Seier. Men vil vi ikke, efter Feldtherrernes Sædvane, sørend vi komme til Trefning, nok engang oversee vores Magt, for desto nøiere at lære at kiende dens Styrke og Svaghed?

Apollodorus bad meget om en kort Igentagelse.

Sætningerne, sagde Socrates, hvis Rigtighed vi nu ikke meere drage i Tvivl, ere disse:

- 1) Til enhver naturlig Forandring udfordres tre Ting. a) En Tilstand hos en foranderlig Ting, som ophører. b) En anden Tilstand, der skal betræde den forriges Sted, og c) enten Mellemtilstand eller Overgang, at Forandringen ikke skal skee pludselig, men langsom.
- 2) Hvad som er foranderligt, bliver intet Dieblif uden virkelig at forandres.
- 3) Tidens Følge gaaer i eet fort, og der gives ikke to Dieblifke, som ere hinanden de nærmeste.
- 4) Forandringernes Følge stemmer overeens med Tidens Følge, og er ligeledes saa uafbrudt, saa sammenhængende, at man ikke kan angive nogen Bestaffenheder, der ere de nærmeste ved hinanden, eller imellem hvilke en Overgang ikke kunde finde Sted.

Ere vi ikke blevne enige om disse Punkter?

Jo! sagde Ceber.

Liv og Død, kiære Ceber! blev Socrates ved, ere modsatte Beskaffenheder: Ikke saa?

Jo vist!

Og det, at døe, en Overgang fra Livet til Døden?

Rigtig!

Denne store Forandring treffer formodentlig Siælen ligesaa vel som Legemet: Thi begge disse Væsener stode i dette Liv i den nøieste Forbindelse.

Efter ald Anseende.

Hvad der efter denne vigtige Begivenhed foregaaer med Legemet, kan Erfarenhed lære os; Thi det Udstrakte bliver tilstæde ved vores Sandser; men hvordan, hvor, og hvad Siælen efter dette Liv skal blive, maae blot ved Fornuften afgiores; Thi Siælen har ved Døden mistet det Middel, at være tilstæde ved de menneskelige Sandser.

Rigtig!

Vil vi ikke, dyrebare Venner! først forfølge det Synlige igiennem alle sine Forandringer, og dernæst, hvor det er mueligt, sammenligne det Usynlige med det Synlige?

Det synes at være den beste Wei, vi kan begive os paa, svarede Ceber.

I ethvert dyrisk Liv, Cebes! foregaaer bestandig Adskillelser og Sammensætninger, som sigte til den dyriske Maskines deels Opholdelse, deels Undergang. Død og Liv begynde ved Dyrets Fødsel strax ligesom at kiempes med hiuanden.

Det viser den daglige Erfarenhed.

Hvad kalde vi den Tilstand, spurgde Socrates, hvori alle Forandringer, der foregaae hos den levende Maskine, meere sigte til Legemets Velstand end dets Undergang? Kalde vi den ikke Sundhed?

Hvad andet?

Derimod blive de dyriske Forandringer, som foraaarsage den store Maskines Oplosning, formeerede ved Sygdom, eller og ved Alderdom, som kan kaldes den naturligste Sygdom.

Rigtig!

Fordervelsen tager igiennem umærkelige Grader efterhaanden til; Endelig nedfalder Bygningen og opløser sig i de mindste Deele. Men hvad skeer? Hører disse Deele op at blive forandrede? Hører de op at virke og at lide? Gaae de ganske forlorne?

Det synes Nei, svarede Cebes.

Umueligt! kiære Ven! blev Socrates ved, saafremt det er sandt, som vi ere blevne eenige om: Thi gives der vel en Mellembestaand imellem at være og ikke være?

Aldeles ikke.

At være og ikke være er altsaa to Beskaffenheder, der umiddelbar følge paa hinanden, som maae være hinanden de nærmeste; Men vi have seet, at Naturen ingen slige Forandringer, der maae skee pludselig og uden Overgang, kan frembringe. Erindrer du dig vel endnu denne Sætning?

Meget vel, sagde Cebes.

Altsaa kan Naturen hverken tilveiebringe en Tilværelse eller en Tilintetgjørelse.

Rigtig!

Altsaa gaaer der ved det dyriske Legems Opløsning intet forloren. De affaldne Deele blive ved at være til, at virke, at lide, blive sammensatte og adskilte, indtil de igiennem uendelige Overgange blive forvandlede til Deele af en anden sammensat Ting. Meget bliver til Støv, meget til Fugtighed; denne stiger i Luften, hiin gaaer over til en Plante, vandrer fra Planten i et levende Dyr, og forlader Dyret for at tiene Ormene til Underholdning. Stemmer dette ikke overeens med Erfaringen?

Fuldkommen, kiære Socrates! svarede paa eengang Cebes og Simmias.

Vi seer altsaa, mine Venner! at Død og Liv, for saavidt de angaae Legemet, ikke saa meget ere adskilte i Naturen, som det synes for vore Sandser. De ere

Leede

Leede i en stedsvarende Række af Forandringer, der ved en trappeviis Overgang ere paa det nøieste forbundne med hinanden. Der gives intet Dieblik, da man, efter ald Strengthed, kan sige: *Tu døer dette Dyr; Vige saa lidet kan man og, efter ald Strengthed, sige: Tu blev det sygt eller nu blev det igien friskt.* Vist nok maae Forandringerne forekomme vore Sandser som adskilte, eftersom de ikke sørend efter en rum Mellemtid blive kiendelige for os; men nok, vi veed, at de virkelig ikke kan være det.

Jeg betænker mig nu paa en Lignelse, som kan opløse denne Sætning: *Bore Dine, der ere indskrænkede til en vis Jordstreg, gjøre meget tydelig Forskiel paa Morgen, Middag, Aften og Midnat, og det forekommer os som om disse Tidspunkter ere adskilte og affondrede fra de øvrige.* Men hvem der betragter den ganske Jordklode, indseer lettelig, at Dagens og Natens Omveltninger hænge idelig af hinanden, og at altsaa ethvert Dieblik af Tiden er paa eengang Morgen, Aften, Middag og Midnat.

Homer har, aleene som Digter, den Frihed, at inddeele sine Guders Forretninger efter Dagens Tider, ligesom om Dagens Tider vare virkelig adskilte Epocher for enhver, der ikke er indskrænket inden for en snever Cirkel af Jordkloden, og det ikke meget meere var paa alle Tider saavel Morgen som Aften. Det er Digterne

tilladt, at tage den udvortes Anseelse for Sandheden; men for at følge Sandheden, saa maatte Aurora med sine Rosenfingre bestandig holde Himlens Porte aabne, og uophorlig slæbe sin guule Kappe fra et Sted til et andet; Ligesom Guderne, hvis de aleene ville sove om Natten, entet slet intet eller og bestandig maatte sove.

Saaledes lader og, i det Heele betragtet, Dagene i Ugen sig ikke adskille, thi det Uafbrudte og Sammenhængende lader sig ikkun i Indbildningen og ved Sandsernes Blendeverk adskille i bestemte og affondrede Deele; men Forstanden indseer meget vel, at man ikke maae blive staaende der, hvor ingen virkelig Afdeeling er. Er dette tydeligt? mine Venner!

Meget tydeligt, svarede Simmias.

Med Dyrenes og Planternes Liv og Død forholder det sig ligeledes. I Følgen af de Forandringer, som den selv samme Ting har lidt, begynder efter vore Sandseres Dom, da først en Epoche, hvor Tingen som Plante eller Dyr allerførst er faldet os i Sandserne, og det kalde vi Plantens Udspring og Dyrets Fødsel. Den anden Tidepunkt, da, naar Dyrenes og Planternes Bevægelser unddrage sig vore Sandser, kalde vi Døden, og den tredie, naar endelig Dyrenes og Planternes Skikkelser forsvinde og blive usynlige, kalde vi Undergang, Dyrets eller Plantens Forraadnelse. Men
i Na-

i Naturen ere disse Forandringer Leeder af en uafbrudt Riede, forskellige Udviklinger og Indviklinger af den samme Ting, som indhyller og indklæder sig i utallige Skikkelser. Er heri endnu nogen Tvivl?

Ikke den mindste, svarede Tebes!

Naar vi sige, foer Socrates fort, at Siælen dør, saa maae vi sætte et af to: Enten ophører pludselig alle dens Kræfter og Formuer, dens Virkninger og Lidelser, de forsvinde ligesom i et Nu; eller den lider, ligesom Legemet, langsomme Forvandlinger, utallige Omklædninger, der gaae fort i en uafbrudt Række, og i denne Række gives der en Epoche, hvor den ikke meere er en menneskelig Siæl, men noget andet; Ligesom Legemet, efter utallige Forandringer, ophører at være et menneskeligt Legeme og bliver forvandlet til Støv, Luft, Plante, eller og til Deele af et andet Dyr. Gives der et tredie Fald, hvorledes Siælen kan døe, et Tilfælde meere end pludseligt eller langtsomt?

Nei! svarede Tebes. Denne Inddeeling udsæer ganske og aldeles Mueligheden.

Got! sagde Socrates. De altsaa, som endnu tvivle, om Siælen ikke kunde være dødelig, maae vælge, enten de meene at de pludselig skulle forsvinde, eller efterhaanden ophøre at være det som de vare. Vil Tebes ikke betræde deres Sted og paatage sig dette Valg?

Det bliver et Spørgemaal, om disse vilde lade deres Sagforvalters Valg gielde. Mit Raad var, at vi overlagde begge Tilfælde; thi hvis de gjorde Indvendinger imod mit Valg, og erklærede sig for den anden Meening, saa var der kanskee i Morgen ingen, der kunde modstaae dem.

Min kiære Cebes! sagde Socrates, Grækenland er et vidtløstigt Rige, og iblandt Barbarer maae der endog gives mange, som denne Undersøgelse ligger paa Hjertet.

Dog lad være! Lad os undersøge begge Tilfælde. Det første var: Maaeske forgaaer Siælen pludselig, forsvinder i et Nu. I og for sig selv er denne Dødsmaade muelig. Men kan Naturen frembringe den?

Aldeles ikke! naar det er sandt, som vi forhen have tilstaaet, at Naturen ingen Tilintetgiørelse kan frembringe.

Og har vi ikke med Rette tilstaaet dette? spurgde Socrates. Imellem at være og ikke være er en forfækkelig Huuse, hvilken Tingenes Natur, der virker langsom, ikke kan springe over.

Ganske rigtig, sagde Cebes. Men hvad, om den blev tilintetgjort af en overnaturlig Magt af en Guddom?

O! min dyrebare Ven! raabde Socrates, hvor lykkelige, hvor vel forsørgede ere vi, naar vi intet andet have at frygte for end den eeneste Undermagers umiddelbare Haand! Hvad vi frygtede for, var, om vor Siæls Natur i og for sig selv ikke var dødelig; og denne Bekymring søge vi ved Grunde at bortdrive; men om Gud, den algode Skaber og Opholder, vilse ved et Underverk tilintetgiøre det? Nei: Cebes! Lad os hellere frygte, at Soelen skulle forvandle os til Jis, førend vi vilse befrygte af det selvstændige Gode en saa grundset Handling, Tilintetgiørelse ved et Underverk.

Jeg betænkte ikke, sagde Cebes, at min Modsigelse næsten var en Dadel.

Den eene Dødsmaade, den pludselige Tilintetgiørelse, skrækker os altsaa ikke meere, thi den er Naturen umuelig. Dog overlægges ogsaa følgende, mine Venner! Sæt, den var ikke umuelig, saa er Spørgsmaalet: naar? til hvad Tid skal vores Siæl forsvinde? formodentlig til den Tid, da Legemet ikke meere behøver den, i Dødens Dieblik?

Efter ald Anseende.

Men nu har vi seet, at der gives intet bestemt Dieblik, da man kan sige, nu døer dette Dyr. Den dyriske Maskines Oplosning har allerede længe tilførn taget sin Begyndelse, førend endnu dens Virkninger ere

blevne synlige; thi der mangler aldrig slige dyriske Bevægelser, som modstaae det Heeles Opholdelse: aleene de efterhaanden tage til, indtil endelig alle Deelenes Bevægelser ikke længer harmonere til een Hensigt: og da er Maskinen opløst. Dette skeer saa langsomt, i en saa uafbrudt Orden, at enhver Tilstand kan kaldes en tilfælles Grændse for den foregaaende og efterfølgende Tilstand, en Virkning af den foregaaende og en Nar- sag til den følgende Tilstand. Har vi ikke tilstaaet dette?

Rigtig!

Naar altsaa Legemets Død ogsaa skulle være Siæ- lens Død: saa maae der heller ikke kunde gives noget Dieblif, da man kan sige, nu forsvinder Siælen; men efterhaanden og langsom, ligesom Bevægelserne i Ma- skinens Deele holde op at harmonere til eet Maal, maae altsaa Siælen aftage i Krost og indvortes Virksomhed. Forekommer det dig saaledes? min Tebes!

Fuldkommen.

Men see! hvilken underlig Bending vores Under- søgelse har taget. Den forekommer mig, ligesom et Kunstverk af min Oldefader Dædalus, at være ved en indvortes Drivesfieder rullet bort fra sit forrige Sted.

Hvorledes det?

Vi have antaget, at vores Modstandere frygtede at Siælen pludselig skulde blive gjort til intet, og vi ville see til, om denne Frygt var grundet eller ikke. Vi har derpaa undersøgt, i hvad for et Dieblif den maatte blive tilintetgjort; denne Undersøgelse selv bragde os til det Modsatte af vores Sætning, nemlig, at den ikke pludselig kan blive tilintetgjort, men langsom maae aftage, paa indvortes Kraft og Virksomhed.

Desto bedre, svarede Ceber. Saa har hiin antagene Meening ligesom modsagt sig selv.

Vi har altsaa nu kun det at undersøge, om Siælens indvortes Kræfter ikke kan forgaae saa langsom, som Deelene i en Maskine adskille sig.

Rigtig!

Lader os forfølge disse troe Kammerader, Legemet og Siælen, der endog skal have Døden tilfælles med hverandre, paa deres Reise, for at see, hvor de tilsidst blive af. Saa længe Legemet er friskt, saa længe Maskinens fleeste Bevægelser sigte til det Heeles Opholdning og Vel, saa længe Fornemmeljernes Redskaber have deres behørig Beskaffenhed, saa besidder og Siælen sin fuldkomne Kraft, føler, tænker, elsker, skyer, begriber og vil. Ikke?

Uimodsigelig!

Legemet bliver sygt. Der yttres sig en synlig Uovereenstemmelse imellem de Bevægelser, som foregaae i Maskinen,

skinen, i det mange af dem ikke meere harmonere til det Heeles Opholdelse, men have ganske besynderlige og stridende Hensigter. Og Siælen?

Efter som Erfarenhed lærer, bliver denne imidlertid svagere, føler uordentlig, tænker falsk og handler ofte urigtig.

Got! jeg bliver ved. Legemet døer, det er: alle Bevægelser synes nu ikke meere at sigte til det Heeles Liv og Opholdelse; men indvortes maae dog vel nogle svage Livsbevægelser foregaae, der forskaffe Siælen endnu nogle dunkle Forestillinger; til disse maae altsaa Siælens Kraft saa længe indskrænke sig. Ikke saa?

Ganske rigtig!

Forraadnelsen følger: De Deele, som hidindtil have haft en fælles Hensigt, udgiort en eeneste Maskine, bekommer nu ganske forskellige Hensigter, bliver til forskellige Deele af ganske forskellige Maskiner. Og Siælen, min Cebes! hvor vil vi efterlade den? Dens Maskine er forraadnet. Deelene, som endnu ere tilovers deraf, ere ikke meere dens, udgiøre ikke heller noget Heelt, som kan blive bestaaet. Her ere ingen Sandselemner, ingen af Følelsens Medskaber meere, ved hvis Mellemhandling de nogen sinde kan komme til nogen Fornemmelse. Skal altsaa alting deri være øde? Skal alle dens Følelser og Tanker, dens Indbildninger, dens Begieringer og Afstyer, Tilbøieligheder og Lidenskaber, være

være forsvundne, og ikke det ringeste Spor heraf være efterladt?

Umuelig! sagde Cebes. Hvad var det andet end en fuldkommen Tilintetgjørelse? og Tilintetgjørelse, har vi seet, staaer ikke i Naturens Formue.

Hvad er der altsaa for Raad? mine Venner! undergaae kan Siælen i Evighed ikke; thi det sidste Skridt, man maae endog forflytte det saavidt man vil, var dog immer fra Tilværelse til Intet; et Spring, der hverken kan være grundet i en enkelt Tings Bæsen, eller i det Heeles Sammenhæng. Den vil altsaa blive ved, evig være tilstæde. Skal den være tilstæde, saa maae den nødvendig virke og lide; skal den virke og lide, saa maae den have Begreber: thi føle, tænke og ville, ere de eeneste Virkninger og Lidelser, som kan tilkomme et tænkende Bæsen. Begrebene tage altid deres Begyndelse fra en sandselig Følelse, og hvorfra skal sandselige Følelser komme, naar ingen Nedskeber, ingen af Sandsernes Lemmer ere tilstæde?

Intet synes rigtigere, sagde Cebes, end denne Følge af Slutninger, og dog leder den til en aabenbare Modsigelse.

Et af to, blev Socrates ved; Enten maae Siælen blive tilintetgjort, eller og maae den endnu efter Legemets Forraadnelse have Begreber. Man er meget tilbøielig

tilbøielig til at holde disse to Tilfælde for umuelige, og dog maae et deraf være virkeligt; Lad see! om vi ingen Udgang af denne Labyrinth kan finde. Paa den eene Side kan vores Siæl naturligviis ikke blive tilintetgiort. Hvorpaa grunder denne Umuelighed sig? Kiedes ikke, mine Venner! ved at følge mig paa tornede Stier: de føre os til en af de herligste Egne, der nogensinde har fornøiet et Menneskes Sind. Svarer mig! Har ikke et rigtigt Begreb om Kraft og naturlig Forandring ledet os paa den Følge, at Naturen ingen Tilintetgørelse kan virke?

Rigtig!

Fra denne Side er altsaa slet ingen Udgang at haabe, vi maae derfor vende om. Siælen kan ikke for-gaae, den maae efter Døden blive ved, virke, lide, have Begreber. Her staaer Umueligheden os i Veien, at vor Siæl uden sandkelige Indtrykke skulle have Begreber: men hvem forsikrer os om denne Umuelighed? Er det ikke blot Erfarenheden, at vi her i dette Liv aldrig har kundet lære at tænke uden sandkelige Indtrykke?

Suret andet?

Men hvad Grund have vi til at udstrække denne Erfaring over dette Livs Grændser, og aldeles nægte Naturen den Muelighed, at lade Siælen tænke foruden dette Legeme og dets Lemmer? Hvad meener du? Sinmias! ville vi ikke finde det Menneske høist latterligt,

terligt, der aldrig havde været uden for Muurene om Athen, og derfor af sin egen Erfaring ville slutte, at Dag og Nat, Sommer og Vinter, paa alle Jordflodens Deele ikke anderledes afverlede end hos os?

Intet var urimeligere.

Hvis et Barn kunde tænke i Moders Liv, ville det da vel være at overtale til at troe, at det engang, afløst fra sin Mod, skulle i frie Luft nyde Solens vederqvægende Lys? ville det ikke meget meere troe, at det af sine nu værende Omstændigheder skulle kunde bevise Umueligheden af sliig en Tilstand?

Efter ald Anseende.

Og vi Blødsindige! tænker vel vi fornuftigere, naar vi, fængslede i dette Legeme, vil ved vores Erfaringer afgjøre, hvad der, endog efter dette Liv, er Naturen mueligt? Et eeneste Diekast i Naturens uudtømmelige Mangfoldighed, kan overbevise os om, hvor ugrundede sliige Slutninger ere. Hvor trængende, hvor svage ville vi ikke være, naar dens Evner ikke strafde sig videre end vores Erfaring?

Tilviffelse!

Vi kan altsaa med god Grund forkaste denne Erfaring, og modsætte den den afgjorte Umuelighed, at vores Siæle skulle forqaae. Homer lader sin Helt med Nette udraabe: I Sandhed! ogsaa i Orkus's Boeliger svæver Siælen, hvorvel intet

Liig

Liig kommer derhen *). De Begreber, som Homer giver os om Orkus og de Skygger, som omvænke heneder, synes vel ikke aldeles at stemme overeens med Sandheden; men det er vist, Elskeligste! vor Siæl feirer over Død og Forraadnelse, efterlader Liget, for her i tusende forandrede Skikkelser at opfylde den Allerhøiestes Hensigter, men selv opsvinger den sig over Strøvet, og farer fort, efter andre naturlige men overjordiske Love at beskue Skaberens Verker, og søde Tænker om den Uendeliges Kraft.

Overveier dette, mine Venner! Naar vores Siæl, efter Legemets Død, endnu lever og tænker, vil den da ikke, ligesom i denne nærværende Tilstand, stræbe efter Lyksaligheden?

Nimeligviis, synes mig, svarede Simmias; men jeg troer ikke meere mine Formodninger, og ønsker at høre dine Grunde.

Mine Grunde ere disse, svarede Socrates: Naar Siælen tænker, saa maae Begreber i den afverle med Begreber, saa maae den gierne have disse Begreber, hiine ugierne, det er, have en Villie; men har den en Villie, hvorhen kan den da sigte, uden paa den høieste Grad af Velstand, paa Lyksalighed? Dette

*) Plato har forstaaet dette Homers Vers anderledes end nogle nyere Udgivere, og anfører det i den 3die Bog af sin Republik som læstværdigt. Men formodentlig vil man tillade mig, at lade den gunstigere Forklaring over dette Sted gælde.

Dette var dem alle tydeligt. Men hvad? blev Socrates ved, en Aands Vel, der ikke meere har at sørge for sit Legems Nødvendigheder, hvori bestaaer denne? Spise og Drikke, Kierlighed og Belsyst, kan ikke meere behage den; hvad som i dette Liv fornøier Følelsen, Ganen, Dinene og Ørerne, er da dens Agtsomhed uværdigt. Knappt bliver endog en svag, maa skee angerfuld Erindring af de Belsyster, som den i sit Legems Selskab har nydt, tilbage. Vil den vel synderlig stræbe efter disse?

Ligesaa lidet, sagde Simmias, som en fornuftig Mand efter barnagtige Daarligheder.

Vil vel en stor Formue blive Maalet for dens Ønsker?

Hvor kan det være mueligt, i en Tilstand, hvor, efter ald Anseende, ingen Eiendom kan have Sted, ingen Formue nydes.

Ergierrighed er vel en Lidenkab, der, efter Anseende, endnu kan blive tilbage hos den fraskilte Aand; thi den synes lidet at hænge af de øvrige Livets Nødvendigheder: men, hvori kan den legemløse Aand sætte det Fortrin, der skal bringe ham Ære? Bisselig ikke i Magt, ikke i Rigdom, ikke heller i en adelig Fødsel; thi alle disse Daarligheder efterlader den med sit Legeme paa Jorden.

Vist nok!

Der bliver den altsaa intet andet tilbage, end Viisdom, Kiærlighed til Dyden, og Sandheds Kundskab, der kan give den et Slags Fortrin og ophoie den over sine Medskabninger. Foruden denne ædle Vergierrighed fornøier den sig endnu ved de angennemme aandelige Fornemmelser, som Siælen uden Legemet endog paa Jorden har nydt, Skionhed, Orden, Ligemaal, Fuldkommenhed. Disse Fornemmelser ere en Aands Natur saa medskabte, at de aldrig kan forlade den. Den altsaa, der her paa Jorden har draget Omsorg for sin Siæl, den som i dette Liv har ladet sig øve i Viisdom, Dyd og Følelse af den sande Skionhed, har ogsaa den største Forhaabning om, endog i Døden at fortfare i disse Døvelser, og fra Trin til Trin nærme sig til det høist op-
høiede Grundvæsen, der selv er Kilden til ald Viisdom, Indbegrebet af alle Fuldkommenheder, og selv fortrin-
ligviis Skionheden.

Erindrer Eder, mine Venner! hiine henrykkende Dieblikke, som I har nydt, saa ofte Eders Siæle, henrevne af en aandelig Skionhed, forglemte sit Legeme med dets Nødvendigheder, og ganske overlod sig til himmelske Følelser.

Hvilken hellig Rædsel! hvilken Henrykkelse! Intet uden en Guddoms nærmere Nærværelse kan opvække slige høie Henrykkelser i os. Virkelig er ogsaa ethvert Begreb om en aandelig Skionhed et Diekast ind i Gudsdommens

dommens Væsen; thi det Skønne, Ordentlige og Fuldkomme, som vi iagttage, er kun et svagt Aftryk af det der er den selvstændigste Skønhed, Orden og Fuldkommenhed.

Jeg erindrer, at jeg ved en Leilighed tydelig nok har udsat disse Tanker af hinanden, og vil for nærværende Tid alene udelede denne Følge deraf. Hvis det er sandt, at Visdom og Dyd efter dette Liv skal udgiøre vor Ergierrighed, og vore Begierligheder bestaae i Bestræbelse efter aandelig Skønhed, Orden og Fuldkommenhed, saa skal vor vedvarende Tilværelse ikke være andet end en uafbrudt Beskuelse af Guddommen, en himmelsk Fornøielse, der, saa lidet vi nu begribe deraf, belønner den Dydiges ædle Sved med uendelige Nenter. Hvad er alle Livets Elendigheder mod sig en Evighed? Hvad er Armod, Foragt og den jammerligste Død, naar vi derved kan forberede os til sig en Lykjalighed? Nei! mine Venner! hvem der er sig bevidst om en retskaffen Vandel, kan umuelig bedrøve sig, naar han tiltræder en Reise til denne Salighed. Kun den, der i sit Liv har forurettet Guder og Mennesker, den, som har omveltet sig i sædt Bellyst, den, der har slagtet Menneskeoffer til den forgudede Ære og fundet sin Fornøielse i andres Elendighed, den maae zittre ved Dødens Port, saasom han intet Diekast i det Forbigangne uden Anger, intet i det Tilkommende uden

Frygt kan gjøre. Men saasom jeg, Gud ske Tak! intet af dette har at bebreide mig, da jeg i mit ganske Levnet har med Iver søgt Sandhed og elsket Dyden over alleting: saa glæder jeg mig ved at høre Guddommens Stemme, der fra hiin Side raaber paa mig, for i hiint Lys at nyde det, som jeg i dette Mørke har stræbt efter. Men I, mine Venner! overlægger vel de Grunde jeg har til mine Forhaabninger, og hvis de overbevise Eder, saa velsigner min Reise, og lever saa, at Døden engang maae kalde Eder derhen, og ikke med Bold bortslæbe Eder. Maaaskee fører Guddommen os da engang med forklaret Venskab hinanden i Armene. O! med hvilken Henrykkelse vil vi da ikke erindre os denne Dag.

Anden Samtale.

Bores Lærer havde udtalt, og gik, som fordybet i Tanker, op og ned i Kammeret; vi sadde alle tavse og eftertænkte Sagen. Kun Cebes og Simmias talede sagte med hverandre. Socrates saae sig om og spurgde: Hvorfore saa sagte? mine Venner! Skal vi ikke erfare, hvad der ved de forebragte Fornuftgrunde er at forbedre? Jeg veed vel, at der til fuldkommen Tydelighed fattes dem endnu adskilligt. Hvis I altsaa for nærværende Tid underholder Eder med andre Ting, saa maae det være got; men taler I om den Materie, som vi har for, saa opdager os kun Eders Indvendinger og Tvivlsmaal, at vi tilsammen kan undersøge dem, og altsaa enten høre dem eller og selv tvivle derom.

Simmias sagde: Jeg maae tilstaae dig, Socrates! at vi begge have Indvendinger at gjøre, og allerede for længe siden have tilskyndet hinanden at forebringe dem, saasom vi begge gad gierne høre din Modsigelse, men enhver af os undseer sig ved at falde dig besværlig i din nærværende Modgang.

Da Socrates hørte dette, loe han og sagde: Ei! hvor vanskelig, Simmias! vilde jeg ikke kunde overtale

andre Mennesker, at jeg ikke holder mine Omstændige for saa slette, eftersom J ikke vil troe det, og frygte, at jeg maatte blive slettere tilmode og fortrydeligere end jeg har været tilforn.

Man siger om Svanerne, at de, kort for deres Endeligt, synge behageligere end i deres heele Levetid. Naar disse Fugle, som det heeder, ere helligede Apollo, saa ville jeg sige, at Guden lader dem i deres Dødsstund føle Forsmagen paa hiint Livs Lyksalighed, og at de ved denne Følelse fornøje sig og synge. Med mig forholder det sig ligesaa. Jeg er Præst hos denne Gud, og, i Sandhed! han har indpræget i min Siæl en anende Følelse af Saligheden efter Døden, der fordri- ver det onde Mod, og, nær ved min Død, lader mig være meget gladere end i mit heele Liv. Aabenbarer mig altsaa, uden Betænkning, Eders Tvivl og Ind- vendinger! Spørger om hvad J har at spørge, saa længe endnu de elleve Mænd vil tillade det.

Got! svarede Timonias, jeg vil altsaa gjøre Be- gyndelsen, og Cebes maae følge.

Jeg har kun endnu en eeneste Erindring at sende forud: Naar jeg yttreer Tvivl imod Siælens Udødelig- hed, saa skeer det ikke imod denne Læres Sandhed, men imod den fornuftmæssige Beviiislighed, eller noget meere, imod den Bei, som du, o Socrates! har valgt, for ved Fornuften at overbevise os derom. J det øvrige an-

tager

tager jeg af ganske Hierte denne trøstefulde Lære, ikke aleene saaledes som du har foredraget os den, men saaledes som den af de ældste Viise er os overleveret, nogle Forsalffninger undtagne, der af Digtere og Fabel-Opfindere ere tillagte. Hvor vores Siæl ingen Grund for Wissheden kan finde, der betroer den sig til de beroligende Meeninger, ligesom Fartvæier paa det bundløse Hav, der ved klar Himmel fører den igiennem dette Livs Vølger. Jeg føler, at jeg ikke kan modsigge den Lærdom om U dødeligheden og Betalingen efter vores Død, uden at see uendelige Vanskeligheder ophæve sig, uden at see alt, hvad jeg endnu holder for Sandt og Got, berøvet sin Tilforladelighed. Er vores Siæl dødelig, saa er Fornuften en Drøm, som Jupiter har sendt os, for at bedrage os Elendige; saa mangler Dyden ald den Glands, der for vore Dine gjør den saa guddommelig; saa er det Skionne og Høie, det Sandfelige saavel som det Physiske, intet Afstryk af de guddommelige Fuldkommenheder, (thi intet Forgiængeligt kan fatte endog den svageste Straale af den guddommelige Fuldkommenhed); saa ere vi, ligesom Fæ, sat her neden, for at søge vores Føde og at døe; saa vil det i disse saa Dage være lige meget, om jeg har været Skabningens Ziir eller Skam, om jeg har stræbt efter at formeere Antallet af de Lyfsalige eller af de Elendige; saa har den nedrigste Dødelige endog Magt til at unddrage sig Guds Herskab;

da kan en Dolk opløse det Bånd, der forbinder Men-
 neskene med Gud. Er vores Aand forgiengelig, saa
 har de viiseste Lovgivere og de menneskelige Selskabs
 Stiftere bedraget enten os eller sig selv; saa har det men-
 neskelige Røn ligesom aftalt med hinanden at ved-
 ligeholde en Usandhed, og ære de Bedragerere, der have op-
 tænkt sligt; saa er en Stat af frie tænkende Bøsser
 intet meere end en Hiord ufornuftigt Fæ, og Men-
 nesket — jeg skrækkes ved at betragte det i denne Ned-
 drighed! herøvet sit Haab om Udødelighed, er denne
 Underkabning det elendigste Dyr paa Jorden, der til
 sin Ulykke kan estertænke sin Tilstand, frygte for Dø-
 den, og maae fortvivle. Ikke den algode Gud, der
 glæder sig ved sine Skabningers Lyksalighed, men et
 Bøsser der glæder sig ved Ulykker, maatte da have be-
 gavet det med Fortrin, der kunns gjøre det meere værd
 at bejamre. Jeg veed ikke hvad for en beklemmende
 Angst der bemestrer sig min Siæl, naar jeg sætter mig
 i disse Elendiges Sted, der frygte en Tilintetgjørelse.
 Den bittere Erindring af Døden maae forandre ald dens
 Glæde til Galde. Naar de nyde Vennskab, naar de
 kiende Sandhed, naar de udøve Dyden, naar de
 ære Skaberen, naar de vil falde i Henrykkelse over
 Skionhed og Fuldkommenhed: saa opstiger den skræk-
 felige Tanke om Tilintetgjørelsen, ligesom et Spøgelse,
 i deres Siæl, og omvender den forhaabede Glæde til
 For-

Fortvivlelse. En Kande, der udebliver, et Pulsflag, der staaer stille, berøver den alle disse Herligheder: det Væsen, der skulle ære Gud, bliver til Støv, Skam og Forraadnelse. Jeg takker Guderne, at de har befriet mig fra denne Frygt, der med sine Skorpionssting ville afbryde alle mit Livs Belyster. Mine Begreber om Guddommen, om Menneskets Værdighed, og det Forhold, hvori det staaer med Gud, lader mig ingen Tvivl meere om dets Bestemmelse. Haabet om et tilkommende Liv opløser alle disse Vanskeligheder, og bringer Sandhederne, hvorom vi paa saa mange Slags Maader ere overbeviste, igien i Harmonie. Den retfærdiggjør Guddommen, indsætter Dyden i sin Adel, giver Skionheden sin Glands, Belysten sine Yndigheder, forsøder Elendigheder, og gjør endog dette Livs Plager ærværdige i vore Dine, i det vi sammenligne alle Begivenhederne heneden med den uendelig lange Række af Følger, som ved samme foranlediges. En Lære, der staaer i Harmonie med saa mange bekiendte og afgiorte Sandheder, og hvorved vi utvungen see en Mængde Vanskeligheder ophævede, finder os meget villige til at antage den; behøver heller ikke noget videre Beviis. Thi om end ingen af disse Grunde hver for sig medfører den høieste Grad af Visshed, saa overbevise de os dog tilsammentagne med en saa seirende Magt, at de fuldkommen beroliger os og flaae ald vores Tvivl af

Marken. Men, kiære Socrates! Vanskeligheden er, at have alle disse Grunde, saa ofte som vi ønske det, med den behøvrige Livagtighed nærværende, for med Oplysning at overse deres Harmonie. Vi have til alle Tider og i alle Omstændigheder dens Bistand nødvendig, men ikke alle Tider, ikke alle dette Livs Omstændigheder forunde os Noe og Estertænkksomhed i vor Siæl til livagtig at erindre os alle disse Grunde, og at føle Sandheds Kraft, som er indflettet i hinanden. Saa ofte vi enten aldeles ikke kan forestille os en Deel deraf, eller dog ikke med den fornødne Livagtighed, saa taber Sandheden noget af sin Styrke, og vor Siæleroe er i Fare. Men naar hiin Vei, som du, o Socrates! anviser, fører os til Sandheden igiennem en enkelt Række af uomstødelige Grunde, saa kan vi haabe at forsikre os om Viisdommen og til alle Tider have den i vores Magt. En Kiede af tydelige Slutninger lader sig lettere bringe tilbage i Tankerne, end hiin Overeenstemmelse imellem Sandhederne, der i visse Maader udfordrer sine egne Sindsbestaffenheder.

Uf disse Marsager gjør jeg mig ingen Betænkning om at modsætte dig alle de Tvivl, som den dristigste Løgner kan forebringe imod Udodeligheden. Hvis jeg ret har forstaaet dig, saa var dit Beviis omtrent følgende: Siæl og Legeme staae i den nøieste Forbindelse; dette bliver langsom opløst i sine Deele, hiin maage enten

ten blive tilintetgjort eller have Forestillinger. Ved naturlige Kræfter kan intet blive tilintetgjort; altsaa kan vores Siæl, naturligviis, aldrig ophøre at have Begreber. Men hvad? Kiære Socrates! om jeg ved rimelige Grunde beviiste, at Harmonien maae blive ved, naar man endog slog Harpen istykker, eller at en Bygningss Symmetrie maae være tilstæde, naar endog alle Steenene vare revne fra hinanden og knusede til Støv? Harmonien, ville jeg sige, saavel som Symmetrien er noget: Ikke? Man ville dog vel ikke nægte mig det; hiin staaer med Harpen, denne med Bygningen, i den nøieste Forbindelse; dette maatte man vel og tilstaae. Sammenligner nu Harpen eller Bygningen med Siælen: saa har vi beviist, at Strengespil maae længere være til end Strengene, Ligemaalet længer end Bygningen. Nu er dette i Hensigt til Harmonien eller Symmetrien høist urimeligt; thi eftersom de vise Sammensætningens Maade: saa kan de ikke være længere, end Sammensætningen selv.

Noget ligt lader sig bevise af Sundheden: Den er en Egenskab hos Legemet og dets Lemmer, og ingen andensteds at træffe, end hvor disse Lemmers Forretninger sigte til det Heeles Afholdelse; den er en Eiendom hos det Sammensatte, og forsvinder, naar det Sammensatte bliver opløst i sine Deele. Med Livet har det rimeligviis en lige Beskaffenhed. En Plantes Liv op-
hører,

hører, saasnart Bevægelserne i det samme sigte til det Heeles Opløsning. Et Dyr har forud for Planterne Sandsernes Ledemøde og Fornemmelsen, og endelig Mennesket Fornuften; Maaskee er denne Fornemmelse hos Dyrene og selv Fornuften hos Menneskene intet andet end Egenskaber hos det Sammensatte, ligesom Liv, Sundhed, Harmonie o. s. v., der efter deres Natur og Beskaffenhed ikke kan vare længere end Sammensætningerne, hvorfra de ere uadskillelige. Kan Bygningens Kunst være tilstrækkelig til at give Planter og Dyr deres Liv og Sundhed, saa kan en høiere Kunst maaskee give Dyrene Følelse og Menneskene Fornuft. Vi Svagsindede begribe hiint ligesaa lidet som dette. Det ringeste lille Blads konstige Skabning overstiger ald mennekelig Forstand, indeholder Hemmeligheder, der endog vil spotte vore sildigste Efterkommeres Flid og Skarpsindighed: og vi vil foreskrive, hvad der ved Organisation kan erholdes og hvad ikke? Vil vi sætte Skaberens Almagt eller Viisdom Grændser? Et af to, tænkte jeg, maae vi nødvendig, naar vores Intet vil dømme, om selv den Almægtiges Kunst ingen Evne til at føle og tænke kunde frembringe, ved at danne endog den fineste Materie dertil.

Du seer altsaa, min kiære Socrates! hvad der endnu mangler dine Discipler til fuldkommen uvaklende Overbeviisning. Er Sielen i Livet noget uden for Legemet

gemet og dets Dannelsse, som den Almægtige har skabt og forbunden dermed: saa har det sin Rigtighed, at Siælen endog efter Døden maae blive ved og have Forestillinger; men hvem er vel Borgen for det første, meget meere synes Erfarenheder at stadfæste det Modsatte. Evnen til at tænke bliver skabt tilligemed Legemet, voxer dermed, og modtager med samme lige Forandringer. Enhver Sygdom i Legemet bliver ledsaget af Svaghed, Uorden og Kraftesløshed i Siælen. Fornemmelig staaer Hiernens Forretninger og Indvoldene i saa nøie Forbindelse med Tænkraftens Virksomhed, at man er meget tilbøielig til at udlede begge af een Kilde, og altsaa forklare det Usynlige med det Synlige; ligesom man tilskriver Lys og Varme en eeneste Aarsag, eftersom de saa meget stemme overeens i deres Forandringer.

Simmias tav, og Cebes tog Ordet: Vores Ven Simmias, sagde han! synes alene at ville sætte sig i sikker Besiddelse af det som bliver ham lovet; men jeg, min kære Socrates! ville gierne have meere end du har lovet os. Naar endog dine Beviser bleve forsvarede mod alle dine Indvendinger, saa følger dog deraf intet videre, end at vores Siæl efter Legemets Afgang bliver ved og har Forestillinger; men hvorledes bliver ved? maaskee saaledes som i en Svingel, Afmagt, eller en Søvn. Den sovende Siæl maae ikke ganske være uden Begreber; Gienstandene uden om maae ved svagere

gere Indtryk virke paa Sandserne, og, i det ringeste, svage Fornemmelser opkomme i Siælen, ellers ville stærkere og stærkere Indtryk ikke kunde opvække den *). Men hvad er disse for Begreber? En dunkel Følelse, uden at man er sig selv bevidst, uden Erindring, en fornuftløs Tilstand, hvori vi ikke erindre os det Forbigangne, og som vi heller ikke i den tilkommende Tid meere tænke paa. Skulle nu vores Siæl ved Skilsmissen fra Legemet hensalde i en Art af Søvn eller Besvimelse, og ikke meere opvaagne, hvad havde vi da vundet ved dens Bedblivelse? En fornuftløs Tilværelse er meget længere borte fra den Udødelighed, som du haaber, end Dyrenes Lyksalighed fra den Mands Lyksalighed, der kender Gud. Naar det, som siden vederfares den, angaaer os, og allerede herved skal opvække Frygt eller Haab i os: saa maae vi selv, som her ere os selv bevidste, endog i hiint Liv beholde denne Selvfølelse, og kunde erindre os det Nærværende. Vi maae kunde sammenligne det, som vi skal blive, med det som vi nu ere, og derover kunde fælde vor Dom. Ja, hvis jeg har forstaaet dig ret, kiære Socrates! saa venter du efter Døden et bedre Liv, en større Oplysning i Forstanden,

*) Naar mægtige Indtryk skal opvække livagtige Fornemmelser, saa maae de svageste selv ikke være uden Virkning, men foranledige Fornemmelser, der aleene i Graden af Livagtighed ere forskellige fra hiine.

standen, ædlere og høiere Bevægelser i Hjertet, end den lykkeligste Dødelige paa Jorden har faaet: Hvorpaa grunder dette smigrende Haab sig? Mangel af ald klar Selvbevidsthed er for vores Siæl, i det ringeste i en kort Tid, een ikke unuuelig Tilstand; herom overttyder den daglige Erfaring os.

Hvad om sliq en Tilstand efter Døden i Evighed skulle vedvare.

Vel har du forhen viist os, at alt Foranderligt maae uophørlig blive forandret, og af denne Lærdom lyser en Straale af Haab, at min Frygt kan være ugrundet. Thi naar den Række af Forandringer, som forestaaer vores Siæl, gik fort i det Uendelige, saa er det høist rimeligt, at den ikke er bestemt til at synke bort i Evigheden, og miste immer meere og meere af sin guddommelige Skjønhed, men at den i det ringeste med Tiden vil ophæve sig og igien modtage det Trin, hvorpaa den allerede i Skabningen har staaet, nemlig at være en Beskuere af Guds Verker. Og meere end een høi Grad af Sandsynlighed behøves der ikke til at bestyrke os i den Formeening, at de Dydige have et bedre Liv i vente. Imidlertid, kiære Socrates, ønsker jeg og at see denne Punkt berørt af dig, da jeg veed, at alle de Ord, som du i Dag taler, prente sig dybt ind i mit Hjerte og skal være uudstøttelige af mine Tanker.

Vi anhørde alle med Opmærksomhed, og, som vi siden efter have tilstaaet hinanden, ikke uden Fortrydelse over at man havde gjort os en Lærdom tvivlsom og uvis, om hvilken vi troede at være saa meget overbeviiiste. Ikke aleene denne Lærdom, men alt hvad vi vidste og troede, syntes os da at blive uvist og vaklende, da vi saae, at vi enten ikke besidde den Gave at skille Sandhed fra Bildfarelse, eller og at den i og for sig selv ikke kunde adskilles.

Phædrates.

Det forundrer mig ikke, kiære Phædon! at I tænkte saaledes: jeg blev selv, ved at høre paa dig, ikke anderledes tilmode. Socratis Grunde havde fuldkommen overbeviiist mig, og jeg syntes forvissat, at jeg aldrig skulle kunde drage det i Tvivl, men Simmias's Indvending gjør mig igjen tvivlsom og erindrer mig om, at jeg forhen har været af samme Meening, at nemlig Tænkraften var en Egenskab hos det Sammensatte, og havde sin Grund i en sin Organisation eller Harmonie imellem Deelene. Men siig mig, kiære Phædon! hvorledes har Socrates optaget disse Indvendinger? blev han saa fortrydelig derover som I? eller beegnede han dem med sin sædvanlige Mildhed? og har hans Svar gjort Eder fyldest eller ikke? Jeg maatte gierne høre alt dette af dig saa omstændelig som mueligt.

Phædon.

Phædon.

Har jeg nogentid beundret Socrates, kiære Eche-
crates! saa var det vist ved denne Leilighed. At han
havde et Beviis ved Haanden, var just ikke noget
uventet hos ham. Det som forekom mig beundrings-
værdig, var den Godhed, Venlighed og Mildhed,
hvormed han optog disse unge Menneskers lille Fornuft;
Ligesaa: hvor hastig han mærkede hvad for Indtryk
disse Indvendinger havde gjort paa os; hvorledes han
iilede os til Hielp; hvorledes han ligesom kaldede os
tilbage fra Flugten, opmuntrede til Modstand, og selv
ansførte til Strid.

Echecrates.

Hvorledes var dette?

Phædon.

Det vil jeg fortælle dig: Jeg sad hos hans høire
Haand tet ved Sengen, paa en lav Stoel, men han
noget høiere end jeg. Han tog fat paa mit Hoved,
og strøg mine Haar, som hængde ned af Nakken, lige-
som han undertiden ellers pleiede at spørge med mine
Lokker: I Morgen, Phædon! sagde han, vil du vel
kanstee strøe disse Lokker paa en Vens Grav?

Efter ald Anseende, svarede jeg.

O! gjør det ikke, sagde han.

Hvorfor da det? spurgde jeg.

Endnu i Dag, blev han ved, maae vi begge afskiere vort Haar, naar vor skønne Lærebogning dør hen, og vi ikke ere i Stand igien til at opvække den. Og naar jeg var i din Sted, og man havde nedrevet mig lig en Lærdom: saa ville jeg, ligesom hiin Argiver, giøre et Løfte, ikke at lade mit Hovedhaar vore, førend jeg havde faaet Seier over Simmias's og Tebes's Modgrunde.

Man pleier at sige, sagde jeg: Herkules selv udretter intet imod to.

Saa raab da, svarede han, medens det endnu er klart, mig din Jolaus til Hielp.

Got! sagde jeg, jeg vil kalde dig til Hielp; men ikke som Herkules sin Jolaus, men som Jolaus Herkules.

Det gjør intet til Sagen, svarede han. For alleting maae vi tage os i Agt for et vist Feiltrin.

For hvilket? spurgde jeg.

Det, at vi ikke blive Fornusthadere. Ingen større Ulykke kunde vedersfaes os.

Fornusthad og Mennekehad pleier at opstaae paa lige Maade. Mennekehad opstaaer i Almindelighed, naar man fra Begyndelsen sætter en blind Fortrolighed til nogen, og holder ham i alle Stykker for et troe, oprigtigt og retskaffen Menneke, men siden erfarer, at han hverken er oprigtig eller retskaffen, besynderlig naar

dette

dette træffer os ofte, og endog af dem, som vi have holdt for vore beste og fortroligste Venner. Da bliver man misfornøiet, kaster sit Had paa alle Mennesker uden Forskiel, og tiltroer slet ingen meere den allermindste Nærskaffenhed. Har du ikke mærket, at det pleier saaledes at gaae til?

Meget ofte!

Men er det ikke skammeligt? og kaldes det ikke, uden den ringeste Indsigt i den menneskelige Natur at ville have Nytte af det menneskelige Selskab? Hvem der ikke ganske er uden Estertanke, finder ganske let Middelveien heri, som virkelig ogsaa har Sandheden for sig. De fuldkomne gode eller onde Mennesker ere kun meget faa. De fleeste holde nogenledes en Middelvei imellem begge Grændser:

Hvorledes siger du?

Ligesom, sagde han, i Henseende til det Største og Mindste eller de øvrige Egenskaber. Hvad er sieldnere, end et Menneske, Hund eller anden Skabning, der er meget stor eller meget liden, meget hurtig eller meget langsom, overordentlig smuk, heslig, sort eller hvid o. s. v.? Og har du ikke mærket, at i alle disse Ting det yderste af begge Sider, det Middelsmaadige derimod alleroftest er at antrefte?

Det forekommer mig saa.

Meener du ikke, blev han ved, om en Belønning blev udsat for den yderste Uværdighed, at meget faa Mennesker vilde fortiene den?

Rimeligviis, svarede jeg.

Hoist rimeligviis, blev han ved: Dog i denne Punkt findes der imellem Fornuften og imellem det menneskelige Kion meere en Ulighed end en Lighed: og jeg er ved dine Spørgsmaal bleven forledet paa denne Afvei. Men Ligheden er da at see, naar nogen, uden behørig Undersøgelse og uden Indsigt i den menneskelige Fornufts Natur, holder engang en Slutning for rigtig og fast, men kort derefter igien troer at finde den urigtig, den maae nu i og for sig selv være det eller ikke; fornemmelig naar dette skeer oftere, ligesom i Henseende til Venskab, som vi oven for har talt om. Da gaaer det ham, som hiine berygtede Tusendkonstnere, der forsvare og modsige hvad man vil, saa lange til de indbilde sig at være de Biifeste af alle Dødelige, ja de eeneste der har bemærket, at Fornuften ligesom alle andre Ting paa Jorden intet Sikkert og Tilforladeligt har, men at alting, ligesom ved Euripus, i et Havsvælg farer op og ned, og intet Dieblif bliver paa sit forrige Sted.

Det er sandt, sagde jeg.

Men hvad, min kiære Phædon! sæt, at Sandhed i og for sig selv ikke aleene er tilforladelig og uforanderlig,
 mens

men endog for Menneskene ikke ganske udforskkelig, og nogen da lod sig ved sliq Blandeverk af Grunde og modsatte Grunde, der ophæve hinanden, forleede saa vidt, at han ikke gav sig selv og sin Udygtighed Skyld, men af Fortrydelse heller lagde Fornuften det til Last, og i sin! øvrige Livstid hadede og bar Affkye for alle Fornuftgrunde, lod ald Sandhed og ald Kundskab være langt fra sig: Var dette Menneskes Ulykke ikke meget at bejamre?

Bed Jupiter! meget at bejamre!

Vi maae altsaa for det første søge at undgaae denne Wildfarelse, og overbevise os om, at Sandheden selv ikke er uvis og vaklende, men vores Forstand som oftest for svag til at holde dem fast og bemestre sig dem; paa det vi kan fordoble vores Kræfter og vort Mod, for imer at vove nye Angreb.

Vi ere alle, mine Venner! forpligtede hertil, I formedelst det endnu forestaaende Liv, og jeg formedelst Døden. Jeg har desuden hertil en Bevæggrund, der, efter gemeene uvidende Folkes Tænkemaade, maatte synes allermindst at reise sig af Kiærlighed til Sandhed. Naar disse har noget tvivlsomt at undersøge, saa bekymre de sig lidet om, hvorledes Sagen i sig selv er beskaffen, naar de aleene beholde Net og deres Meeninger faae Bisald af de Tilstædeværende. Jeg vil aleeneste i een Punkt være forskiellig fra disse Folk. Thi

at jeg overbeviser de Tilstadeværende om min Meening, er dog kun min Bihensigt; min fornemmeste Omsorg gaaer dog ud paa at overtale mig selv om, at den er overcenstemmende med Sandheden, saasom jeg finder stor Fordeel derved. Thi see, kiæreste Ven! jeg gjør følgende Slutning: Er den Lærdom, som jeg foredrager, grundet, saa gjør jeg vel i at overtyde mig selv derom; men har de Afdsde intet Haab meere tilovers, saa vinder jeg i det mindste dette, at jeg ikke for Døden skal falde mine Venner besværlig med Klager. Jeg fornøier mig undertiden i de Tanker, at alt, hvad som ville bringe det samtlige menneskelige Kion virkelig Trost og Fordeel, naar det var sandt, endog af samme Aarsag har megen Sandsynlighed for sig, at det er sandt. Naar de Tviølsomme foregive, at Lærdommen om Gud og Dyden er en blot politisk Opfindelse, der er optænkt til Beste for det menneskelige Selskab: saa maatte jeg altid raabe til dem: O! mine Venner! optænk et Lærebegreb, som er det menneskelige Selskab uundværlig, og jeg vedder, at den er sand. Det menneskelige Kion er kaldet til Selskabelighed, ligesom ethvert Lem til Lykksalighed. Alt det, som paa en almindelig, sikker og bestandig Maade kan føre til dette Maal, er ustridig valgt som et Middelt af den viiseste Opfindere af alle Ting, og af samme frembragt. Denne smigrende Forestilling har overmaade meget trøsteligt,

steligt, og viser os Forholden imellem Skaberen og Menneskene i det behageligste Lys: derfor ønsker jeg intet saa høiligt, som at overtude mig om denne Læres Sandhed. Dog, det var ikke got, om min Uvidenhed herom skulle vare længe. Nei! jeg skal snart blive befriet derfra.

I denne Forsatning, Simmias og Cebes! vender jeg mig til Eders Indvendinger. I, mine Venner! dersom I vil følge mit Raad, saa seer meere paa Sandheden end paa Socrates. Finder I, at jeg bliver Sandheden troe, saa giver mig Bisald, hvis ikke, saa sætter Eder imod uden mindste Undseelse: at jeg ikke, af alt for god Meening, skal føre baade Eder og mig selv bag Lyset, og skilles fra Eder ligesom en Bie der efterlader sin Braad.

Velan, mine Venner! mærker, og erindrer mig, hvor jeg enten udelader nogen af Eders Grunde, eller foredrager dem urigtig. Simmias tilstaaer, at vor Tænkraft enten maae være skabt for sig selv, eller frembragt ved Legemets Sammensætning og Dannelsse. Ikke?

Rigtig!

I det første Tilfælde, naar nemlig vor Siæl er at betragte som een for sig selv skabt ulegemlig Ting, billiger han videre den Række af Fornuftslutninger, hvorved vi bevise, at de ikke ophøre med Legemet, og paa

Intet ingen anden Maade kan forgaae end ved den almægtige Ophavsmands Binf. Bliver dette ogsaa tilstaaet, eller modsiges endnu nogen af Eder det?

Vi tilstode det alle villig.

Og at denne algode Ophavsmand aldrig gjør nogen af sine Hænders Gierninger til intet: saavidt jeg erindrer mig, har heller ingen tvivlet herpaa.

Ingen.

Men dette frygter Simmias for: Maaskee er vores Evne til at føle og tænke intet for sig selv skabt Væsen; men, ligesom Harmonien, ligesom Sundheden, eller ligesom Planternes og Dyrenes Liv, en Egenskab hos et kunstig dannet Væsen: var det ikke det, som du frygtede for?

Just det, kære Socrates!

Vi vil see, sagde han, om det, som vi veed om vor Siæl, og vi kan erfare saa ofte som vi vil, ikke gjør din Frygt umuelig. Hvad skeer ved Tinges kunstigste Dannelse eller Sammensætning? bliver der ikke visse Ting nærmere sammenbragt, der tilforn vare skilte fra hinanden?

Tilforladelig!

De har tilforn været i Forbindelse med andre, og nu blive de forbundne imellem sig selv, og udgiøre Deelene hvoraf det Heele bestaaer, som vi kalde en sammensat Ting.

Got!

Bed denne Deelenes Forbindelse opkommer paa den Art og Maade, hvori disse Bestanddeele ere hos hinanden, en vis Orden, der er meere eller mindre fuldkommen.

Rigtig!

Da bliver og Bestanddeelenes Kræfter og Virksomheder ved Sammensætningen meere eller mindre forandrede, eftersom de ved Virkning og Modvirkning snart bliver hemmede, snart befordrede, og snart forandrede i deres Orden. Ikke saa?

Det synes saa.

Mesteren til sliq en Sammensætning seer snart eens og aleene paa, hvorledes Deelene passe sig til hinanden, som f. Ex. paa en ordenelig Indretning og Lige-
maal i Bygningen, hvor intet andet kommer i Betragtning end den Orden og Forhold, hvori Deelene staaer til hinanden; snart derimod gaaer hans Hensigt ud paa Bestanddeelenes forandrede Virksomhed, og den deraf fulgte Kraft hos det Sammensatte, som hos nogle Gangverker og Maskiner; ja der gives og sliqe Ting, hvor man tydelig seer, at Kunstneren paa eengang har havt sin Hensigt til begge Deele, paa Deelenes Orden og deres Virksomheds Forandring.

Den menneskelige Kunstner, sagde Simmias, maa skee meget sielden, men Naturens Stifter synes al-

tid at have forbundet disse Hensigter paa det allerfuld-
komneste.

Fortreffeligt! svarede Socrates; dog jeg forfølger
ikke denne Vibetragtning videre. Siig mig aleeneste
dette, kiære Simmias! Kan der ved Sammensætning
opkomme en Kraft i det Heele, der ikke har sin Grund
i Bestanddeelenes Virksomhed?

Hvorledes meener du? kiære Socrates!

Naar alle Deele af en Materie uden Virken eller
Modstand laae i en død Roe hos hinanden, ville man
da vel kunde frembringe nogen Bevægelse, nogen Mod-
stand, eller ringeste Kraft i det Heele, om man end
paa den kunstigste Maade ordnede og forflyttede dem?

Det synes ikke, svarede Simmias. Af uwick-
somme Deele kan vel intet virksomt Ganske sammens-
ættes.

Got! vi kan altsaa antage denne Grundsætning.
Men alligevel bemærke vi, at der i det Heele kan an-
treffes Overeenstemmelse og Ligemaal, om end hver Be-
standdeel for sig har hverken Harmonie eller Ligemaal;
hvordan gaaer dette til? Ingen enkelt Luth er harmo-
nisk, og dog udgiøre mange tilsammen en Harmonie.
En vel indrettet Bygning kan bestaae af Steene, der
hverken har Ligemaal eller Regelrethed. Hvorfor kan
jeg her af uharmoniske Deele sammensætte et harmonisk
Ganske, af regelløse Deele et høist regelret Heelt.

Denne

Denne Forskiel er jo haandgribelig, svarede Simmias; Ligemaal, Harmonie, Regelmethed, Orden, o. s. v., kan ikke tænkes uden Mangfoldighed: thi de betyde Forholden imellem forskiellige Indtryk, saaledes som de, tilsammentagne og i Forhold mod hinanden, forestille sig for os. Til disse Begreber henhører altsaa, at man tager de mangfoldige Indtryk, der tilsammen udgigre et Ganste, under eet, eller sammenligner dem med hinanden, derfor kan de umuelig tilkomme de enkelte Deele.

Bliv ved, klare Simmias! raabde Socrates med en inderlig Fornoielse over sin Vens Skarpsindighed; sig os og dette: Naar en enkelt Luth intet Indtryk skulle giøre i Hørelsen, ville der da vel af mange kunde opkomme en Harmonie?

Umuelig!

Saa og med Ligemaalet: Enhver Deel maae virke i Diet, naar der af mange skal opkomme det som vi kalde Ligemaal.

Nødvendigt!

Vi see altsaa endog her, at der i det Heele ingen Virksomhed kan opkomme, for hvilken Grunden ikke er at antresse i Bestanddeele, og at alt det øvrige, der ikke flyder af Elementernes og Bestanddeelenes Egenstaaer, som Orden, Symmetrie, o. s. v. ene og aleene maae søges i Sammensætningsmaaden. Ere vi overbeviste om denne Sætning? mine Venner! Fuld-

Fuldkommen!

Der forekommer altsaa ved enhver, endog den allerkonstigste Tingenes Sammensætning, to Ting at betragte: først, Bestanddeelenes Følge og Orden i Tiden eller Rummet; dernæst, de oprindelige Kræfters Forbindelse, og Maaden, hvorledes de yttre sig i de sammensatte Ting. Vel bliver de enkelte Kræfters Virkninger indskrænkede, bestemte og forandrede, ved Deelenes Ordning og Anlæggelse, men aldrig kan der ved Sammensætning erholdes nogen Kraft eller Virksomhed, hvis Udspring ikke er at søge i Grunddeelen.

Jeg opholder mig lidet ved disse subtile Grunde betragtninger, mine Venner! Ligesom en Beddelsøber, der adskillige gange sætter an, for med forøget Drift at tile fort, svinger sig om Maalet, og, hvis Guderne have bestemt ham til Lykke og Ære, at føre Seieren derfra.

Overvei det med mig, kære Simmias! naar vores Evne til at føle og tænke ikke er noget for sig selv skabt Væsen, men skal være en Egenkab hos det Sammensatte: maae den da ikke enten, som Harmonien og Ligemaalet, følge af et vist Anlæg eller Orden hos Deelenene, eller og, ligesom Kraften hos det Sammensatte, have sin Grund i Bestanddeelenes Virksomhed?

Ganske rigtig, da, som vi have seet, intet tredje lader sig tænke.

I Hensigt til Harmonien have vi seet, at f. Ex. enhver enkelt Luth intet harmonisk har, og at Overeenstemmelsen blot bestaaer i at sammenligne og holde forskellige Luthe sammen: Ikke?

Rigtig!

Lige Beskaffenhed har det og med en Bygnings Symmetrie og Regelrethed: den bestaaer i at fatte under eet og sammenligne mange enkelte uregelrette Deele.

Dette er ikke at nægte.

Men det, at sammenligne og holde en Ting imod en anden, er det vel andet end en Virkning af Tænkeevnen? og er den, uden for det tænkende Væsen, nogen andensteds at antrefse i Naturen?

Simmiass vidste ikke, hvad han herpaa skulle svare.

I den utænkende Natur, blev Socrates ved, sølger enkelte Luthe, enkelte Steene paa og hos hinanden. Hvor er her Harmonie, Symmetrie, eller Regelrethed. Naar intet tænkende Væsen kommer til, der tage de mangfoldige Deele tilsammen, holder dem imod hinanden, og ved denne Sammenligning iagttager en Overeenstemmelse, saa veed jeg ingensteds at finde den; eller veed du, min kjære Simmiass! i den stæleløse Natur at opsøge dens Spor.

Jeg

Jeg maae, var hans Svar, bekiende min Uformue, endskiønt jeg mærker hvorhen dette sigter.

Et lykkeligt Forvarsel! raabde Socrates, naar Modstanderen selv forud mærker sit Nederlag. Svar mig imidlertid ufortrøden, min Ven! thi du har en ikke ringe Deel i den Seier, som vi haabe at erholde over dig: Kan en Tings Oprindelse forklares af sine egne Virkninger? Kan Skyggen, som et Træ kaster, anses for Aarsagen til Træets Oprindelse, eller den vel lugtende Duft for Aarsagen til et Blomster?

Paa ingen Maade.

Orden, Ligemaal, Harmonie, Regelrethed, overhoved alle de Forholdsmaader, der udfordre at tage mangfoldige Ting tilsammen og holde dem imod hinanden, ere Virkninger af Tænkraften. Uden at sætte et tænkende Væsen til, uden at sammenligne og holde de mangfoldige Deele imod hinanden, er den regelrette Bygning blot en Sanddunng, og Nattergalens Stemme ikke meere harmonisk end Natuglens Luden. Ja uden denne Virkning gives der intet Heelt i Naturen, der bestaaer af mange uden for hinanden værende Deele; thi enhver af disse Deele har sin egen Tilværelse, og maae holdes imod hinanden, sammenlignes, og betragtes i Forbindelse, naar de skal udgiøre noget Heelt. Den tænkende Formue, og denne aleene i den heele Natur, er i Stand til ved en indvortes Kraft virkelig

at

at gjøre Sammenligninger, Forbindinger og Modholdelse; derfor maae man eene og aleene i den tænkende Kraft søge Oprindelsen til alle sammensatte Ting, til Tal, Størrelser, Symmetrie, Harmonie, o. s. v., for saavidt det udfordrer en Sammenligning og Modholdelse. Og eftersom dette bliver tilstaaet, saa kan jo denne Tænke-Evne selv, denne Aarsag til ald Sammenligning og Modholdelse, umuelig opkomme af disse dens egne Forretninger, umuelig bestaae i et Forhold, Harmonie, Symmetrie, umuelig i et Heelt, der er sammensat af Deele, der ere uden for hinanden: thi alle disse Ting forudsætte det tænkende Væsens Virkninger og Forretninger, og kan ikke paa anden Maade, end ved de samme, blive virkelige.

Dette er meget tydeligt, svarede Simmias.

Etersom ethvert Heele, der bestaaer af Deele som ere uden for hinanden, forudsætter, at man tager disse Deele under eet og sammenligner dem, men dette igien maae være en Forretning hos Forestillings-Evnen: saa kan jeg ikke sætte Oprindelsen til denne Forestillingskraft selv i et Heele, der bestaaer af slige uden for hinanden værende Deele, uden at lade en Ting opkomme af sine egne Forretninger. Og slig en Urimelighed har, saa vidt jeg veed, end ikke Fabeldigterne selv vovet. Ingen har endnu hensøgt en Fløites Oprindelse til Tonerne's Overeenstemmelse, eller Grunden til Solens Lys i Regnbuen.

Saavidt

Saa vidt jeg mærker, min kiære Socrates! er nu endog Overresten af min Tvivl borte.

Imidlertid, svarede han, fortæner den dog for sig selv at overveies, om jeg ellers ikke ved disse tornede Undersøgelser udmatter Eders Taalmodighed.

Vov det kun, min Ven! raabde Erito til ham, vov det ogsaa at sætte disses Taalmodighed paa Prøve. Du har i det mindste ikke skaanet min, da jeg trængde paa at udføre et Forslag.

Intet om en Sag, faldt Socrates ham ind i Ordet, der nu har sin tilforladelige Rigtighed. Vi har her Ting at undersøge, der endnu synes at være underkastede Tvivl. Dog dette vel ikke meere, at vores Evne til at føle og tænke skulle søges i de legemlige Bestanddeeles Stilling, Dannelse, Orden og Harmonie: dette har vi, uden at træde enten Guds Almagt eller Visdom for nær, som noget umueligt, forkastet. Men maaskee er denne tænkende Evne en af det Sammensattes Virkninger, ligesom Bevægelsens, Udbredelsens, Sammenhængens Kraft o. s. v., der væsentlig er forskiellig fra Deelenes Stilling og Dannelse, og dog ingen andensteds at træffe end i sammensatte Ting? Er det ikke, kiære Simmias! den eeneste Rest af Tvivle, som vi bestride?

Rigtig!

Vi vil altsaa sætte dette Fald, blev Socrates ved, og antage, at vores Siæl er en Virksomhed hos det Sammensatte. Vi have fundet, at alle Virksomheder hos en sammensat Ting maae flyde af Bestanddeelenes Kræfter: Maae altsaa, efter vores Forudsætning, det tænkende Legems Bestanddeele have Kræfter, af hvilke Evnen at tænke hos det Sammensatte resulterer?

Ganske vist!

Men disse Bestanddeeles Kræfter, af hvilken Natur og Besskaffenhed ville vi antage dem? Skulle de være den tænkende Kraft lige eller ulige?

Dette Spørgsmaal begriber jeg ikke ret, gav Simmias til Svar.

En enkelt Stavelse, sagde Socrates, har dette Overeenstemmende med den heele Tale, at den er bemærkelig; men den heele Tale har en Forstand, en Stavelse derimod ingen: Ikke saa?

Rigtig!

I det altsaa enhver Stavelse aleeneste opvækker en Følelse, der vel er bemærkelig, men mangler Forstand, saa udspringer der dog af hiins Indbegreb en forstandig Tanke, der virker paa vores Siæl. Her udspringer det Heeles Virksomhed af Deelenes Kræfter, som ere dem ulige.

Dette lader sig begribe.

I Henseende til Harmonie, Orden og Skønhed, have vi iagttaget noget ligt. Det Velbehag, som de virke i Sielen, har sin Oprindelse i Bestanddeelenes Indtryk, af hvilke enhver hverken kan opvække Behag eller Mishag.

God!

Udter et Exempel, at det Heeles Kraft kan reise sig af Kræfterne hos Bestanddeelenes, der ere dem ulige.

Jeg tilstaaer det.

Jeg veed ikke, om jeg maaskee ikke gaaer for vidt, min Ven! men jeg forestiller mig, at legemlige Tinges Virkninger kunne reise sig af slige Kræfter hos Grundmaterien, som ere dem ganske ulige. Farven f. Ex. kan maaskee blive opløst i slige Indtryk, der have slet intet farvet, og Bevægelsen selv opkommer maaskee af oprindelige Kræfter, som ere intet mindre end Bevægelse.

Dette ville udfordre et Beviis, sagde Simmias.

Men for nærværende Tid er det ikke fornødent, at vi opholde os herved, sagde Socrates; det er nok, at jeg ved Lignelser har oplyst hvad jeg forstaaer ved de Ord: Det Heeles Virksomhed kan opkomme af slige Kræfter hos Bestanddeelenes, der ere dem ulige. Er dette nu tydeligt?

Fuldkommen!

Efter vores Forudsætning bleve altsaa Bestanddeelenes Kræfter enten selv Forestillingskræfter, og altsaa
liige

Ulige det Heeles Kraft, der skal opkomme af dem, eller
og af en ganske anden Beskaffenhed, og derfor ulige.
Gives der et tredie?

Umuelig!

Svar mig og paa dette, Kiære! Naar der i det
Sammensatte skal af enkelte Kræfter opkomme een fra
dem ganske forskjellig Kraft, hvor kan da denne nye
opkomne Kraft være at finde? Uden det tænkende Væ-
sen ere det Heeles Kræfter intet andet end enkelte Kræf-
ter hos de enkelte Bestanddeele, hvorledes de ved Virk-
ninger og Gienvirkninger forandre og indskrænke hin-
anden. Nu kan ved Virkning og Gienvirkning ikke op-
komme nogen Kraft, der er disse Virknings- og Gienvir-
knings-Kræfter ulig. Naar vi altsaa ville have no-
get Uligt i det Heele, saa maae vi atter tage vores Til-
flugt til det tænkende Væsen, der anderledes forestiller
sig disse Kræfter i Forbindelse og tilsammentagne, end
den ville tænke sig de samme enkelte og uden Forbindelse.
Et Exempel herpaa seer man, foruden Harmonien, og-
saa i Farverne. Bringer to forskjellige Farver tilsam-
men i et saa lidet Rum, at Oiet ikke kan forskielne
dem: saa vil de vel uden for os bestandig blive særskilte
og enhver for sig, men vores Følelse vil dog af dem
sammensætte sig en tredie, der har intet tilfælles med
hiine. En lige Beskaffenhed har det med Smagen,
og, om jeg ikke tager feil, med alle vore Følelser over-

hoved. De kunne vel ved Sammensætning og Forbindelse ikke blive andet i og for sig selv, end hvad de vare som enkelte, men dog forekomme det tænkende Væsen, der ikke tydelig kan udsætte dem af hinanden, anderledes, end de uden Forbindelse ville synes.

Dette kan man tilstaae, svarede Simmias.

Kan altsaa det tænkende Væsen have sin Oprindelse i enkelte Kræfter, der ikke ere tænkende?

Umuelig! da vi forhen have seet, at Evnen til at tænke ikke kan have sin Oprindelse i noget Heelt, der bestaaer af mange.

Ganske ret! svarede Socrates: Det, at tage de enkelte Kræfter, hvoraf en ulige Kraft hos det Sammensatte skal opkomme, tilsammen, forudsætter et tænkende Væsen, for hvilket de i Forbindelse skal synes anderledes end de ere. Naar altsaa det, at fornemme og tænke, med eet Ord: Forestillingen, skal være en Kraft hos det Sammensatte; Naatte da ikke Bestanddeelenes Kræfter være det Heeles Kraft lige, og følgelig ligeledes Forestillings-Kræfter?

Hvor var noget andet mueligt, eftersom intet Tredie kan gives?

Og disse Bestanddeeles Deele, saavidt Deeleligheden kan række, maae ikke og disse have ligedanne Forestillings-Kræfter?

Uimod:

Uimodsigelig! saasom enhver Bestanddeel atter er et Heelt, der bestaaer af mindre Deele, og vore Fornuftslutninger kan fortsættes saa vidt, til vi komme til Grunddeele, der ere enkelte og ikke bestaae af mange.

Sig mig, kiære Simmias! finde vi ikke i vores Siæl en fast uendelig Mængde af Begreber, Kundskaber, Tilbøieligheder, Videnskaber, der give os uophørlig nok at bestille?

Ganske vist!

Hvor vare vel disse at antrefse i Deele? enten adspredte, nogle i denne, andre i hiin, uden nogen- sinde at blive hentede tilbage; eller der gives i det mindste en eeneste iblandt dem, der foreener og fatter i sig alle disse Kundskaber, Begieringer og Affkter, saa mange af dem, som der ere at treffe i vores Siæl.

Nødvendig een af Deele, gav Simmias til Svar, og, saavidt mig synes, torde vel det første Fald være umueligt: thi alle Forestillinger og Tilbøieligheder hos vor Siæl ere saa indvortes sammenbundne og foreenede, at de og nødvendig maae nogensteds være uadskilte tilstæde.

Du iiler mig med stærke Skridt imod, min kiære Simmias! Vi ville hverken kunne erindre os, eller overlægge, eller sammenligne, eller tænke, ja vi ville ikke engang være den samme Person, som vi vare for et

Dieblif siden, naar vore Begreber vare fordeelte iblandt mange, og ikke nogensteds tilsammen i den nøieste Forbindelse at antrefte. Vi maae altsaa i det mindste antage en Substantz, der foreener alle Bestanddeelenes Begreber; og kan denne Substantz være sammensat af Deele?

Umuelig! thi ellers maae vi atter tage dem tilsammen, og holde dem imod hinanden, at der af Deelenes kan blive et Heelt, og paa den Maade komme vi atter derhen, hvor vi ere gaaen ud fra.

Den maae altsaa være enkelt?

Nødvendig!

Og udstrakt? thi det Udstrakte er deeleligt, og det Deelelige ikke enkelt.

Rigtig!

Der gives altsaa i vort Legeme i det mindste en eeneste Substantz, der ikke er udstrakt, ikke sammensat, men enkelt, har en Forestillings-Kraft, og foreener i sig alle vore Begreber, Begieringer og Tilbøieligheder. Hvad hindrer os, at kalde denne Substantz Sielen?

Det er lige meget, beste Ven! svarede Simmias, hvad Navn vi give den; Nok, at min Indvending ikke finder Sted ved den, og at alle dine Fornuftslutninger, som du har frembragt for det tænkende Væsens Ufor-giengeligbed, nu ere uomstødelige.

Lad os, blev Socrates ved, endnu tage dette i Overveielse: Naar mange flige Substantser vare tilfammen i et menneskeligt Legeme, ja naar vi ville holde alle vort Legems Grund-Elementer for Substantser af denne Natur, ville da mine Fornuftgrunde for Uforgiengeligheden tabe noget af deres Fasthed? eller ville saadan en Forudsætning ikke meget meere tvinge os til, i steden for en uforgiengelig Aand at tilstaae mange, og altsaa indrømme meere, end vi forlangte til vores Forehavende? Thi enhver af disse Substantser ville, som vi forhen have seet, indfatte i sig heele Indbegrebet af alle det heele Menneskes Forestillinger, Ønsker og Begieringer, og altsaa, hvad Kundskabens Omfang betreffen, kunde deres Kraft ikke være meere indskrænket end det Heeles Kraft.

Umuelig meere indskrænket.

Og hvordan i Henseende til Tydelighed, Sandhed, Vished og Liv i Kundskaben? Sæt mange forvirrede, mangelhaste og vaklende Begreber hos hinanden, kan derved frembringes et meere opklaret, fuldstændigt og bestemt Begreb?

Det synes ikke.

Naar ikke en Aand kommer til, der sammenligner dem, og deraf ved nøiere Eftertanke og Overlæg danner sig selv en fuldkommen Kundskab: saa ophøre de i Evighed aldrig at være mange forvirrede, mangelhaste og vaklende Begreber.

Rigtig !

Den tænkende Materies Bestanddeele maatte altsaa have Forestillinger, der ere lige saa tydelige, lige saa sande, lige saa fuldkomne, som det Heeles Forestillinger, thi af saa tydelige, saa sande o. s. v. lader sig ved Samsætning ingen Kundskab udbringe, der skulle have en større Grad af disse Fuldkommenheder.

Dette er ikke at nægte.

Men er det ikke, i steden for en fornuftig Mand, som vi ville sætte i ethvert menneskeligt Legeme, ganske uden Fornødenhed at antage en utallig Mængde af de samme ?

Ganske vist !

Og selv denne Mængde tænkende Substantser vil rimeligviis ikke være hinanden lige i Fuldkommenhed ; thi slige unyttige Mangfoldiggjørelser finde i denne velindrettede Verden ikke Sted.

Skaberens allerhøieste Fuldkommenhed, sagde Simmias, lader os slutte dette med Tilforladelighed.

Altsaa maae een af de tænkende Substantser, som vi have sat i det menneskelige Legeme, være den fuldkomneste iblandt dem, og følgelig have de tydeligste og meest opklarede Begreber. Ikke saa ?

Nødvendigviis !

Denne enkelte Substant, som er uudstrakt, besidder Forestillings-Evne, er den fuldkomneste af alle tænkende

tænkende Substantfer, der boe i mig, som indfatter i sig alle de Begreber, hvorom jeg er mig bevidst, i samme Tydelighed, Sandhed, Vished, o. s. v. Er denne ikke min Siæl?

Intet andet, min dyrebare Socrates!

Min kiære Simmias! nu er det Tid at kaste et Diekast paa den Bei vi have lagt tilbage. Vi have forudsat, at Tænkraften er en Egenskab hos det Sammensatte, og, hvor forunderligt! af denne Forudsætning selv bringe vi, ved en Række af Fornuftslutninger, den ganske modsatte Sætning ud: at nemlig det, at føle og tænke, nødvendig maae være Egenskaber hos det Enkelte og ikke hos det Sammensatte: Er dette ikke et ganske tilstrækkeligt Beviis, at hiin Forudsætning er unuelig, sig selv modsigende, og altsaa at forkaste?

Ingen kan drage dette i Tvivl.

Udstrækning og Bevægelse, blev Socrates ved, i disse Grundbegreber kan, som vi have seet, alting, som kan tilkomme det Sammensatte, opløses; Udstrækningen er Materien, og Bevægelsen Kilden, hvoraf Forandringerne opkomme. Begge vise sig i Sammensætningen under tusende forskjellige Skikkelser, og fremstille i den legemlige Natur den uendelige Række af underfulde Dannelser, fra det mindste Soelegran lige til hiine himmelske Sphærens Herlighed, der af Digterne er holden for Gudernes Sæde. Alle stemme dert overeens,

at dens Materie er Udstrækningen, og dens Virksomhed Bevægelsen. Men det, at iagttage, sammenligne, slutte, begiere, ville, føle Lust og Ulyst, udfordrer et fra Udstrækning og Bevægelse ganske forskielligt Væsen, en anden Grundmaterie, andre Kilder til Forandringen. I et enkelt Grundvæsen maae her mange Ting forestilles, det uden for hinanden værende fattes tilsammen, det Ulige holdes imod hinanden, og det Forskiellige bringes i Sammenligning med hinanden. Det som paa et vidtløstigt Rum i denne Legemverden er adspredt, trænger sig her ligesom i een Punkt tilsammen, for at udgiøre et Heelt, og det, som ikke meere er til, bliver i nærværende Dieblik bragt i Sammenligning med det som skal skee. Her kiender jeg hverken Udstrækning eller Farve, hverken Rum eller Tid, men et indvortes virksomt Væsen, der forestiller sig Udstrækning og Farve, Røe og Bevægelse, Rum og Tid, der forbinder, adskiller, sammenligner, vælger, og kan tage imod tusende andre Beskaffenheder, der ikke har mindste Overeenstemmelse med Udstrækning og Bevægelse. Lust og Ulyst, Begiering og Afstkye, Haab og Frygt, Lyksalighed og Elendighed, opkommer ikke ved det, at smaa Jordpartikler forandre deres Sted. Beskedenhed, Menneskekierlighed, Velvillighed, det Henrykkende i Venkskab, og den høie Følelse af Guds frygt, er noget meer end Blodets Raagen og Pulsaarernes

nes Slag, hvoraf de pleie at geleides. Ting af saa forskiellig Art, min kiære Simmias! af saa forskiellige Egenfkaber, kunne, uden den største Uagtsomhed, ikke forverles med hinanden.

Jeg er ganske tilfredsstillt, var Simmias's Svar.

Endnu en lille Anmærkning, lagde Socrates til, førend jeg vender mig til dig, min Tebes! Det første, som vi vide om Legemet og dets Egenfkaber, er det noget meere end den Art og Maade, hvorpaa det fremstiller sig for vore Sandser?

Noget tydeligere, min kiære Socrates!

Udstrækning og Bevægelse ere Forestillinger, som det tænkende Væsen gjør sig om de Ting, som ere virkelige uden for det. Ikke saa?

Det tilstaaer jeg.

Vi maae have de tilforladeligste Grunde til at være forsikrede om, at Ting uden for os ere intet andet end det, som de uden Hinder forekomme os at være; Men gaaer dog ikke, dette uagtet, Forestillingen selv foran, og Forsikringen, at dens Gienstand virkelig er til, følger efter?

Hvor kan det andet være? svarede Simmias, da vi om Tingens Tilværelse uden for os ingen anden Efterretning kan faae, end de Indtryk som den virker hos os.

I Rækken af vores Kundskab gaaer altsaa altid det tænkende Væsen foran, og det udstrakte Væsen følger efter; vi erfare først at Begreber, og følgelig et begribende Væsen, ere virkelige, og derfra slutte vi til Legemets og dets Egenskabers virkelige Tilværelse. Vi kan og herved overttyde os om denne Sandhed, fordi Legemet, som vi forhen have seet, uden det tænkende Væsens Forretning intet Heelt udgior, og Bevægelsen selv ville, uden at holde det Forbigangne tilsammen med det Nærværende, ingen Bevægelse være. Vi maae altsaa betragte Sagen fra hvilken Side vi vil, saa støder altid Siælen med dens Forretninger allerførst paa os, og derpaa følger Legemet med sine Forandringer. Det Begribende gaaer altid foran det blot Begribelige.

Dette Begreb synes frugtbart, mine Venner! sagde Ceber.

Vi kunne, blev Socrates ved, inddeele den ganske Række af Væsen, fra det Uendelige til det mindste Støvgran, i tre Leed. Det første Leed begriber, men kan ikke begribes; dette er den eeneste, hvis Fuldkommenheder overstige alle endelige Begreber. De skabte Aander og Siælene udgiøre det andet Leed; disse begribe og kunne begribes af andre. Legemverdenen er det sidste Leed, der aleene kan begribes af andre, men ikke selv begribe. Gjenstandene i dette sidste Leed ere, saavel i Rækken

Rækken af vores Kundskab som i Tilværelsen selv uden for os, altid de Bageste i Ordenen, i det de immer forudsætte et begribende Væsens Virkelighed; Vilde vi indrømme dette?

Vi kunne ikke andet, sagde Simmias, eftersom vi have maattet tilstaae alt det forrige.

Og dog alligevel, blev Socrates ved, tager Menneskenes Meening for det meeste sin Tilbagevei af denne Orden. Det første, hvorom vi troe at være forsikrede, er Legemet og dets Forandringer; disse bemestre sig saa meget alle vore Sandser, at vi i lang Tid holde den materielle Tilværelse for den eeneste, og alt det øvrige for sammes Egenheder.

Det glæder mig, sagde Simmias, at du selv, som du ikke utydelig giver at forstaae, er gaaet denne forleerte Vei.

Rigtig, Kiære! svarede Socrates; alle Dødeliges første Meeninger ere hinanden lige. Denne er Rheden, hvorfra de tilfammen tiltræde deres Fart. Søgende Sandheden, irre de op og ned paa Meeningernes Hav, indtil Fornuft og Estertanke, disse Jupiters Børn, skinne i deres Seil, og forkynde dem en lykkelig Anlandning. Fornuft og Estertanke føre vor Siæl fra Legemverdenens sandselige Indtrykke tilbage til sit Hiem, i de tænkende Væsners Rige, fornemmelig til sine Liige, til skabte Væsener, der, formedelst sin En-

delighed,

Delighed, ogsaa kan tænkes og tydelig begribes af andre.
 Herfra ophæve de den til hiin Grundkilde til det Tæn-
 kende og Tænkelige, til hiint alting begribende men
 for alle ubegribelige Væsen, hvorom vi, til vor Trøst,
 vide saa meget, at alt, hvad der i Legem: og Aandes
 Verdenen er got, skönt og fuldkomment, har sin Virke-
 lighed af ham og bliver opholdt ved hans Almagt.
 Meer behøves der ikke til vores Beroligelse, til vores
 Lyksalighed i dette og hiint Liv, end at være overbevist,
 rørt, og i det Jnderste af vores Hierte ganske giennem-
 trænet af denne Sandhed.

Tredie Samtale.

Efter nogen Stiltienhed vendte Socrates sig til Cebes, og sagde: Min kiære Cebes! siden du har erlanget rigtigere Begreber om det U dødeliges Væsen, hvad synes dig da om Fabel: Lærerne, der ofte lade en Gud være nidsk paa en Dødeligs Fortienester, og blot af Misgunst fiendtlig findet imod samme?

Du veed, Socrates! hvad vi have lært at tænke om slige Opdigtelser.

Had og Misundelse, disse nedrige Lidenskaber, der saa meget vanære den menneskelige Natur, maae ganske og aldeles være uovereenstemmende med den guddommelige Hellighed.

Herom er jeg overbevist.

Du troer altsaa nu tilforladelig og uden ringeste Betænkning, at du, vi, og alle vore Medmennesker, ikke bliver misundte, ikke hadede, ikke forfulgte, men paa det ømmeste elskede af hiint allerhelligste Væsen, der har frembragt os?

Rigtig!

I denne faste Overbeviisning kan aldrig paakomme dig mindste Frygt, at den Allerhøieste skulde have kaldet dig

dig til evig Pine, og lade dig, enten du var skyldig eller uskyldig, være uophørlig elendig?

Aldrig, aldrig! raabde Apollodorus, som dette Spørgsmaal dog ikke var rettet til, og Tebes ngedes med at istemme det samme.

Vi ville, blev Socrates ved, antage denne Sætning, at Gud ikke har bestemt os til evig Elendighed, som en Maalestof for Vissheden i vor Kundskab, saa ofte som vor Tale gaaer ud paa tilkommende Ting, der eene og aleene hænge af den Allerhøiestes Villie. Af de skabte Tings Natur og Egenskaber lader sig i dette Fald intet med Visshed slutte; thi heraf følger aleene de Sætninger, der i og for sig selv ere uforanderlige, og altsaa hænge af den Allerhøiestes Kundskab, ikke af hans Gotbefindende. Til de guddommelige Fuldkommenheder maae vi i slige Undersøgelser vende os, og søge at udforske hvad der stemmer overeens med de samme, og hvad der modsiges dem. Det, hvorom vi ere overbeviste, at det ikke er overeenstemmende med samme, kan vi forkaste, og holde for saa umueligt, som om det streed med den undersøgte Tings Natur og Væsen selv. Et ligt Spørgsmaal er det, kiære Tebes! som vi, i Anledning af din Indvending, nu have at undersøge. Du tilstaaer, min Ven! at Siælen er et enkelt Væsen, der bestaaer for sig selv uden Legemet. Ikke saa?

Nig:

Rigtig!

Du tilstaaer videre, at den er uforgiengelig?

Herom er jeg overbevist.

Saa vidt, blev Socrates ved, have vore Begreber om Udstrækningens og Forestillingens Natur ført os. Men nu opkommer Tvivl om den menneskelige Siæls tilkommende Skiebne, der for saavidt eene og aleene hænger af den Allerhøiestes Villie og Gotbefindende. Vil han lade Menneskets Siæl i Eviighed blive ved i en vaagende Tilstand, sig selv bevidst om det Nærværende og Forbigangne? Eller har han bestemt den samme til ved Legemets Bortgang at hensynke i een Søvn en lignende Tilstand, og aldrig at opvaagne? Var det ikke dette, der endnu forekom dig uvist?

Just dette, kiære Socrates!

At en aldeles Berøvelse af ald klar Selvbevidsthed, ald Betænkning, i det mindste paa en kort Tid, ikke er umuelig, lærer Søvn, Afsmagt, Svingel, Henrykkelse, og tusinde andre Erfaringer. Vel er Siælen i alle disse Tilfælde endnu fængslet til sit Legeme, og maae rette sig efter Hiernens Beskaffenhed, der i alle disse Svagheder ikke anbyder den andet end nogle umærkelige Træk, og som let kunne udslettes. Heraf kan man ingent Slutning drage om vores Siæls Tilstand efter dens Fraskillelse fra Legemet; eftersom Foreeningen imellem disse to forskellige Væsener da ophæves, Legemet ophæ-

rer at være Siælens Verktøi, og Siælen maae følge ganske andre Love, end de herveden foreskrevne. Imidlertid er det nok for vores Uvisshed, at Mangel paa en klar Selvbevidsthed, ligesom i Søvn, ikke modsiger en Mands Natur. Thi naar dette er, saa synes vor Frygt ikke ganske ugrundet. Men naar vi ønske at blive befriede fra denne frygtelige Tvivl, kan vi da forlange noget meere, end den Forvisning, at vores Frygt strider imod Guds Hensigter, og at han lige saa lidet kan finde Behag deri, som i sine Skabningers evige Elendighed?

Rigtig! svarede Cebes, naar vi ikke forlange en Overbeviisning, som strider imod den undersøgte Sags Natur. Da jeg forebragte dig min Tvivl, dyrebare Ven! har jeg selv anvist nogle af Skaberens Hensigter laante Grunde, som gjøre din Lærebbygning høist sandsynlig, men jeg ønsker at høre dem af din Mund, og mine Venner ønske det med mig.

Jeg vil forsøge, sagde Socrates, om jeg kan gjøre eder Fyldest. Svar mig, kiære Cebes! Naar du frygter, ved Døden for evig at tabe ald vaagende Selvbevidsthed, frygter du da tillige for, at denne Skiebne forestaaer det samtlige menneskelige Rion, eller kun en Deel deraf? Blive vi alle snappede bort af Døden, og, at tale i Digter-Sproget, af den henbaarne i dens ældre Broders, den evige Søvns, Arme? eller ere
nogle

nogle af Jordbyggerne bestemte, af hiin himmelske Aurora at blive opvakte til Udsødelighed? Saasnart vi tilstaae, at den sande Udsødelighed er bestemt for en Deel af det menneskelige Kiøn, saa tvivler vel Cebes ikke et Dieblisk paa, at denne Salighed er de Retfærdige, Guderne og Menneskernes Venner, forbeholden?

Nei, min Socrates! Guderne uddeele vist ikke den evige Død saa uretfærdig, som Athenienserne den timelige. Jeg er desuden af den Meening, at i den viiseste Skabnings Plan lige Væsener ogsaa have lige Bestemmelser, og altsaa en lige Skiebne efter dette Liv maae forestaae det samtlige menneskelige Kiøn. Enten opvaagne de alle til en nye Selvbevidsthed; og da kan vel ikke Anitus og Melitus selv tvivle, at den undertrykte Uskyldighed venter en bedre Skiebne end dens Forsølger; eller og de ende alle med dette Liv deres Bestemmelse, og vende tilbage i den Tilstand, hvorfra de ved Fødselen ere tagne; deres Nulker strække sig da ikke videre end paa dette Livs Skueplads: ved Enden træde Skuespillerne af, og blive igien det, som de ellers i det almindelige Liv ere. Jeg undseer mig, dyrebare Ven! videre at forfølge disse Tanker; thi jeg mærker, at de føre mig paa aabenbare Urimeligheder.

Det siger intet, Cebes! svarede Socrates; vi maae og sørge for dem, der ikke saa let ved en urimelig Følge blive skamrøde. Lige Væsener, meener du,

min Ven! maatte i den viiseste Skabnings Plan have lige Bestemmelser.

Ja!

Alle skabte Væsener, der tænke og ville, ere jo hinanden lige?

Rigtig!

Om endog denne tænker rigtigere, sandere, fuldkommere, kan omfatte flere Gienstande, end hiin; saa gives der dog ingen Grændselinie, der adskiller dem i forskjellige Klasser, men de ophæve sig ved umærkelige Ting over hinanden, og udgiøre een eeneste Slægt: Ikke saa?

Det maae man tilstaae.

Og om der over os endnu gives høiere Aander, der i umærkelige Grader af Fuldkommenhed overgaae hinanden, og langsom nærme sig til den uendelige Aand: høre de da ikke alle, saa mange af dem som ere skabte, til een eeneste Slægt?

So vist!

Ligesom] deres Egenskaber ikke ere væsentlig forskjellige, men kun gradviiis, ligesom i en uafbrudt Række, ophæve sig; saa maae og deres Bestemmelser i det Væsentlige være hinanden lige, ikkuns i umærkelige Grader forskellige. Thi i den store Skabnings-Plan er Alting indrettet efter den allerfuldkomneste Harmonies Regler; altsaa maae og Væsenerets Bestemmelser paa det nøieste stemme

stemme overeens med dens Fuldkommenheder og Egen-
skaber. Kan vi vel drage dette i Tvivl?

Aldeles ikke!

Mine Venner! det Spørgsmaal, som vi her un-
dersøge, begynder at blive af uendelig Vigtighed i det
guddommelige Udkast til denne heele store Verden. Fra-
skillelsen angaaer ikke det menneskelige Rion alene, men
det samtlige Rige af tænkende Væsener. Ere de bestemte
til sand Udødelighed, til en evig Vedvarelse af deres
Selvbevidsthed og tydelig Selvfølelse, eller ophøre disse
Skaberens Begjæringer igien efter en kort Nydelse,
og gjøre Plads for en evig Forglemmelse? I den Aller-
høiestes Raadslutning maae, som vi have seet, Spørgs-
maalet i denne Almindelighed være bleven afgjort: Vil
vi ikke ogsaa ved vores Undersøgning have den i dette
almindelige Lys at betragte?

Som det synes.

Men jo almindeligere Gienstanden bliver, jo uri-
meligere bliver og vores Frygt. Alle endelige Aander
have medskabte Kræfter, hvilke de ved Dvælsed udvikle
og gjøre fuldkomnere. Med en forundringsværdig Ha-
stighed arbejder Mennesket paa sin medfødte Evne til at
tænke og føle. Med enhver Følelse tilstrømmer ham en
Mængde Kundskaber, der for en menneskelig Tunge ere
uudsigelige; og naar han holder Følelserne mod hinan-
den, naar han sammenligner, dømmes, slutter, væl-

ger, forkaster, saa mangfoldiggjør han denne Mængde i det Uendelige. Paa samme Tid udvikler en uophørlig Drift de ham medfødtte Sielenkræfter, og danne hos ham Vid, Forstand, Fornuft, Opsindelseskraft, Følelse af det Skønne og Gode, Høimodighed, Menneskekærlighed, Selskabelighed, og hvad alle de Fuldkommenheder kaldes, som endnu ingen Dødelig paa Jorden har kunnet efterlade at erhverve sig. Lad være, at vi kalde mangt et Menneske dumt, toffet, sandselsøst, neddrigt og grumt: ved Sammenligning kan vel disse Benævnelser undertiden have Grund; Men endnu har dog intet Dummerhoved levet, der intet Kiendetegn paa Forstand har givet fra sig; endnu ingen Tyrann, i hvis Barm ingen Gnist af Menneskekærlighed har glimret. Vi erhverve alle de samme Fuldkommenheder, Forskiellen bestaaer aleene i meere eller mindre; vi erhverve dem alle, siger jeg, mine Venner! thi end ikke den Allserugudeligste er det nogentid lykkedes, aldeles at handle imod sin Bestemmelse. Han strider, han modsætter sig med den største Haardnackenhed, saa maae hans Modstræbelse selv have en medfødt Drift til Grund, der af Oprindelsen er god, og blot ved en urigtig Anvendelse vil blive fordærvet. Denne urigtige Anvendelse gjør Mennesket ufuldkomment og elendig, men Udøvelsen af denne oprindelig gode Drift beforder alligevel, imod hans Villie, Hensigten af hans Tilværelse. Paa

flig

sig en Naade, mine Venner! har endnu intet Men-
neske levet i den velgiørende Omgang med sine Med-
mennesker, der jo har forladt Jordkloden fuldkommere,
end han betraadde den. Med den samtlige Række af
tænkende Væsener har det den samme Beskaffenhed: saa læn-
ge de fornemme med Selvsølelse, tænke, ville, begiere,
afstøje, saa danne de immer meere og meere de dem
medskabte Kræfter; jo længere de ere i Drift, jo virk-
sommere blive deres Kræfter, jo færdigere, hastigere,
mindre opholdende blive deres Virkninger, jo kraftigere
blive de til at finde deres Salighed i Beskuelsen af det san-
de Skønne og Fuldkomne. Og hvorledes? mine Venner!
Alle disse erhvervede guddommelige Fuldkommenheder fare
bort, ligesom Skum paa Vand, som en Puil flyver
igiennem Luften, og lade ingen Spor efter sig, at de no-
gensinde have været der? Det mindste lille Solegran kan
i Tingenes Natur, uden en underbar Tilintetgjørelse,
ikke gaae forloren; og disse Herligheder skulde for evig Tid
forsvinde? De skulde af det Væsen, der har eiet dem,
være at ansee uden Følger, uden Nytte, ligesom de al-
drig havde tilhørt det? Hvad for Begreber om Skab-
nings-Planen forudsætter ikke denne Meening? I denne
allerviseste Plan er det Gode af uendelig Nytte, enhver
Fuldkommenhed af uophørlige Følger; dog kun Fuld-
kommenheden hos det enkelte sig selv følende Væsen,
hvilket, i egentlig Forstand, en virkelig Fuldkommen-

hed kan tilskrives; derimod den Fuldkommenhed, som vi bemærke i sammensatte Ting, er forgiengelig og foranderlig, ligesom Tingen selv, som den tilkommer. For at gjøre dette tydeligere, mine Venner! maae vi atter tage Forskiellen imellem det Enkelte og Sammensatte i Overveielse. Uden at henvende os til et enkelt, til et tænkende Væsen, have vi seet, at hverken Skionhed, Orden, Overeenstemmelse eller Fuldkommenhed kan tillægges det Sammensatte, ja de kan, uden Tillæg, ikke engang tages tilsammen for at udgiøre noget Heelt. Ikke heller ere de i det store Udkaft til denne Verden frembragte for deres egen Skyld; thi de ere livløse og sig selv om deres Tilværelse ubevidste, og kunne i og for sig selv ikke tage mod nogen Fuldkommenheder. Meget meere maae Hensigten med deres Tilværelse søges hos de levende og følende Deele af Skabningen: Det Livløse tiener det Levende til Medskabere for Følelserne, og bibringer det ikke aleneeste sandfælige Følelser af forskjellige Ting, men endog Begreber om Skionhed, Orden, Ligemaal, Middel, Hensigt, Fuldkommenhed, eller i det mindste Materien til alle disse Begreber, hvilke siden det tænkende Væsen formiddels sin indvortes Virksomhed danner sig selv. I sammensatte Ting finde vi intet, der bestaaer for sig selv, intet, som vedvarer og er af nogen Bestandighed, saa at man i det andet Dieblik kan sige: det er endnu det forrige.

rige. Smedens jeg her seer eder, mine Venner! saa er ikke aleene Solens Lys, der gienstraaler af eders Ansigter, i en bestandig Strom, men eders Legemer have imidlertid, i deres indvortes Dannelse og Sammensættelse, lidt uendelige Forandringer: alle Deele deraf have ophort at være de forrige, de ere i en bestandig Afværling og Flod af Forandringer, der uafsladelig river dem fort med sig. De lykkelige Viise i forrige Tider have allerede bemærket, at de legemlige Ting ikke ere, men opkomme og forgaae; intet hos dem er af Varighed og Bestandighed, men alting følger en uopholdende Strom af Bevægelser, hvoraf de sammensatte Ting uden Ophold frembringes og opløses. Dette har og Homer forstaaet derunder, naar han kalder Oceanen Fader og Thetis Moder til alle Ting: Han har dermed villet vise, at alle Ting i den synlige Verden opkommer ved en bestandig Afværling, og, ligesom i et fortstrømmende Hav, intet Dieblik bliver paa sit forrige Sted.

Er nu det Sammensatte ved sig selv ikke i Stand til at vedblive, hvor meget mindre vil da det være en Fuldkommenhed derhos, der, som vi have seet, i og for sig aldrig kan tilskrives det, men aleeneste i Hensigt til det Følgende og Tænkende i Skabningen. Derfor see vi i den livløse Skabning det Skionne at visne og opkomme, det Fuldkomme at fordærves og komme tilsynne igien i en anden Skikkelse; synlig Worden og Regelrethed, Har-

monie og Uovereenstemmelse, Behageligt og Ubehageligt, Godt og Ont, at afværle med hinanden i en uendelig Forskiellighed, eftersom den levende Tings Brug, Nytte, Beqvemmelighed, Lyst og Lyksalighed udfordrer, for hvis Skyld hiine blive frembragte.

Den levende Deel af Skabningen indeholder to Klasser sandselig følende og tænkende Naturer. Begge have dette tilfælles, at de have et vedvarende Væsen, besidde og kunne nyde en indvortes for sig selv bestaaende Fuldkommenhed. Vi finde hos alle Dyr, som bedække denne Jord, at deres Følelser, deres Kundskaber, deres Begieringer, deres indplantede Naturdrift, paa det forunderligste stemmer overeens med deres Nødvendigheder, og tilsammen sigte til deres Opholdelse, Beqvemmelighed og Fortplantelse, ja endog tildeels til deres Efterkommeres Velgaaende. Denne Harmonie findes indvortes hos dem; thi alle disse Følelser og Naturdrifter ere Beskaffenheder hos det enkelte ulegemlige Væsen, der i dem er sig selv og andre Ting bevidst: De besidde derfor en sand Fuldkommenhed, der ikke aleeneste, i Hensigt til andre Ting uden for dem, kunne kaldes saaledes, men have deres egen Bestand og Bedvarelse for sig. Ere de livløse Ting til for deres Skyld, at de derved skulle finde Underholdning, Lyst og Beqvemmelighed, saa ere de igien paa deres Side ogsaa i Stand til at nyde disse Belgierninger, at føle Lyst og Ulyst, Behageligt og Mod:

Modbydeligt, Begiering og Affkye, Velstand og Ulyksalighed, og derved at blive indvortes fuldkomne eller ufuldkomne. Ere de livløse Ting Midlerne, som den allervildeste Skaber betiener sig af, saa henhøre Dyrene ogsaa til hans Hensigter; thi for deres Skyld er en Deel af det Livløse bleven frembragt; de besidde Evne til at nyde det, og derved i deres indvortes Natur at blive overeenstemmende og fuldkomne. Derimod mærke vi hos dem, saaledes som vi see dem for os paa Jorden, ingen bestandig Fremgang til et høiere Trin af Fuldkommenhed. De erholde, uden Underviisning, uden Overslæg, uden Dvælse, uden Forsæt og Videlyst, ligesom umiddelbar ved den Almægtiges Haand, de Gaver, Færdighed og Drift, som ere fornødne til deres Ophold og Forplantelse. Meere erhverve de ikke, om de endog levede i Aarhundrede eller uendelig formeerede sig. Ikke heller kunne de enten forbedre eller forværre det, som de have erhholdet, eller meddeele andre det, men udøve det paa den dem indplantede Maade, saa længe deres Omstændigheder ville tillade det, og siden synes de selv at forglemme det. Ved menneskelig Underviisning kunne vel adskillige Huusdyr lære noget Lidet, og blive vante eller opdragne til Krig eller smaae huuslige Forretninger; men ved den Maade, hvorpaa de antage denne Underviisning, give de tydelig nok tilkiende, at deres Livhernen ikke er bestemt at være en bestandig Fremgang til

til Fuldkommenhed, men at den visse Grad af Dygtighed, som de opnaae, ogsaa er deres sidste Maal, og at de af dem selv aldrig stræbe videre, aldrig føle nogen indvortes Drift til at begynde noget høiere. Nu er vel denne Stilstand, denne dumme Tilfredshed med det Erhvervede, uden at ville ophæve og svinge sig høiere, et Tegn, at de i det store Udkast til Skabningen ikke have været det sidste Maal, men at de, som nedrige Hensigter, tillige ere Midler, og skal være Ting af værdigere og høiere Bestemmelser, behjælpelige til at opfylde Guds Hovedhensigter. Men Kilden til deres Liv og Fornemmelser er et enkelt for sig selv bestaaende Væsen, der under alle de Forandringer, som det ved Tingenes Løb lider, har noget Bestandigt og Bedvarende; derforre maae de Egenskaber, som det eengang, ved Lærdom, eller som en umiddelbar Gave af den Allgodes Haand, har erhældet, tilkomme det som en Eiendom, og ikke igien, giennem naturlige Veie, ganske forsvinde, men være af uophørlige Følger. Da denne sølende Siæl naturligviis aldrig ophører at være til, saa ophører den ikke heller at befordre Guds Hensigter i Naturen, og ved sin bestandige Tilværelse bliver den immer dygtigere og dygtigere til at hjælpe at bringe sin Skaberes store Hensigt i Opfyldelse. Dette stemmer overeens med den uendelige Wiisdom, hvormed Planen til denne ganske Verden er udkastet i Gudernes Raad. Alting

er i uophørlig Arbeide og Bestræbelse efter at opfylde visse Hensigter i denne Plan; enhver virkelig Substants er foreskrevet en usynlig Følge og Række af Forretninger, som den efterhaanden maae fuldføre, og den virkende Substants bliver altid ved den sidste Forretning dygtigere til at udføre den næstfølgende. I Følge disse Grundsætninger er det aandelige Væsen, som giver Dyrene Liv, af uendelig Bedvarelse, og bliver i Evighed ved at opfylde Guds Hensigter i den Række og ved de Trin, som i den almindelige Plan er det anvist.

Om disse dyriske blot sandselig følende Naturer med Tiden skulle forlade deres nedrige Trin, og, tillokkede ved et Vink af den Almægtige, opsvinge sig i Aandernes Sphære, kan ikke med Visshed afgjøres, hvorvel jeg er meget tilbøielig til at troe det.

De fornuftige Naturer og Aander indtage i denne store Verden, ligesom Mennesket i Besynderlighed paa Jorden, det fornemste Sted. For denne Skabningens Underherre smykker Naturen sig i sin jomfruelige Skønhed. Ham tiener det Livløse, ikke aleene til Næring, Klæder, Boelig og sikkert Ophold, men fornemmelig til Fornøielse og Underviisning; de meest ophøiede Sphærer, de længst bortliggende Stierner, der knap med Diet kan opdages, maae i denne Hensigt tiene ham til Nytte. Vil I vide hans Bestemmelse herneden, saa seer aaleeneste hvad han her forretter. Han bringer paa denne

Skue-

Skueplads hverken Færdighed, eller Naturdrift, eller medfødt Bequemhed, hverken Bærg eller Forføar, med sig, og synes ved det første Optrin meere trængende og hielpeløs end det ufornuftige Dyr. Men Bestræbelsen og Evnen til at gjøre sig fuldkommere, disse høie Gaver, som en skabt Natur kan tage imod, loder mangefold paa Mangelen af hiin sælske Drift og Færdigheder, der ingen Forbedring, ingen høiere Grad af Fuldkommenhed nogensinde kan antage. Knap nyder han Solens Lys, saa arbejder allerede Naturen paa at gjøre ham fuldkommere: Dette skærper hans Sandser, Indbildningskraft og Erindre-Evne; hiint over sine ædlere Rundskaabsgrunde, arbejder paa hans Forstand, hans Fornuft, hans Vittighed, hans Skarpsindighed; det Skønne i Naturen danner hans Smag og forfinner hans Følelse; det Høie opvækker hans Beundring og ophæver hans Begreber ligesom høit over denne Forgiengeligheds Sphære. Orden, Overeenstemmelse og Ligemaal tiene ham ikke aleene til en fornuftig Forsnielse, men bestieftige alle hans Sindskræfter i en behørig og for deres Fuldkommenhed taalelig Harmonie. Snart træder han i Selskab med sine Lige, for verelviis at lette sig Middelet til Lyksalighed: og see! i dette Selskab viser og danner sig hos ham høiere Fuldkommenheder, der hidindtil have været indviklede ligesom i en Knop. Han faaer Pligter, Nette, Udkomster og Paa-

liggen-

liggenheder, der ophæve ham i de moralske Naturers Klasse; der opkomme Begreber om Retfærdighed, Billighed, Anstændighed, Ære, Anseelse, Navnkundighed. Den indskrænkede Drift, Familie-Kiærlighed, bliver udvidet til Kiærlighed for Fædrelandet, for det ganske menneskelige Rige, og af den medfødte Spire til Medlidenhed udspringer Bevillighed, Mildhed og Nøimodighed.

Efterhaanden bringer Omgang, Selskabelighed, Samtale og Opmuntring, alle de sædelige Dyder til Fuldkommenhed; de antænde Hjertet til Venkab, Brysket til Tapperhed, og Siælen til Sandheds Kiærlighed, udbrede over det menneskelige Liv en Rappen af Tieneste og Gientieneste, Kiærlighed og Gientkiærlighed, en Afverling af Alvor og Spøg, Dybsindighed og Munterhed, der alle i Sødhed overgaae de enkelte og uselskabelige Bøllyster. Derfor finde vi ingen Behag i Besiddelsen af alle Jordens Goder, i Nydelsen af de fyrigste Bøllyster, naar vi i Eenlighed skulle besidde og nyde samme; de høieste og prægtigste Formaale i Naturen fornøie det selskabelige Dyr, Mennesket, ikke saa meget, som at see et af sine Medmennesker.

Erlanger nu denne fornuftige Skabning først rigtige Begreber om Gud og hans Egenskaber, o! hvilket dristigt Skridt til høiere Fuldkommenhed! Af Omgang med sine Medskabninger træder han i Omgang med

Skabe:

Skaberens, kiender det Forhold, hvori han, det heele
 menneffelige Rign, alt Levende og alt Livløst, staaer
 med denne det Heeles Frembringer og Opholder. Den
 store Orden af Marsager og Virkninger i Naturen bli-
 ver ham nu ogsaa til en Orden af Midler og Hensig-
 ter; hvad han hidindtil har nydt paa Jorden, blev ham
 ligesom tilkastet fra Skyerne: nu fordeele disse Skyer
 sig, og han seer den venlige Giver, der har ladet alle
 disse Begiæringer flyde til ham. De Egenfaber,
 Gaver og Færdigheder, som han, i Henseende til Lege-
 met og Sindet, besidder, erkiender han at være ham
 skienkede af denne gode Fader; ald Skionhed, ald Har-
 monie, alt Got, ald Viisdom, Forsyn og Hensigter,
 betragter han som den Allervisfestes Tanker, hvilke han
 har ladet ham læse i Skabningens Bog, for at bringe
 ham op til høiere Fuldkommenhed. Denne kiærlige Fa-
 der og Opdrager, denne naadige Regent over Verden,
 helliger han tillige alle sit Hjertes Dyder, og de vinde
 i hans Dine en guddommelig Glands, da han veed, at
 han ved dem, og ved dem alene, kan behage den Allgo-
 de; Dyden alene fører til Lyksalighed, og vi kunne ikke
 paa anden Maade behage Skaberens, end naar vi stræ-
 be efter vores sande Lyksalighed. Hvilken Høide har
 ikke Menneffet i denne Forsatning opnaaet paa Jorden!
 Betragter, mine Venner! den velsindede Borger i
 Guds Stat, hvorledes alle hans Tanker, Ønsker,
 Liden:

Lidenskaber og Tilbøieligheder harmonere indbyrdes, hvorledes de alle sigte til Skabningens sande Velgaaende og Skaberens Herliggjørelse! O! naar Verden havde ikkun een eeneste Skabning af denne Fuldkommenhed at fremvise, saa ville vi tvivle, om vi ikke i denne Gudsdommens Efterstræbere, i dette Formaal for den guddommelige Velbehag, skulde søge Ende-Hensigten med Skabningen?

Vel trefse alle Trækkene i dette Malerie ikke Menneskene overhoved, men ikkuns saa ædle, der ere en Siir for det menneskelige Rign; men dog maae denne altid være Grændselinien imellem Menneskene og de høiere Aander. Nok, at de alle høre til samme Klasse, og deres Forskiel kuns bestaaer i det Meere og Mindre. Fra det meest uvidende Menneske indtil den Fuldkomneste af de skabte Aander have alle den for Guds Wiisdom saa anstændige og paa deres egne Kræfter og Færdigheder saa passende Bestemmelse, at gjøre sig og andre fuldkomnere. Denne Stie er dem foretegnat, og den forkeerteste Villie kan ikke føre nogen ganske derfra. Alt hvad som lever og tænker, kan ikke efterlade at øve sin Kundskab og sine Begieringskræfter, danne dem til Fuldkommenhed, forvandle dem til Færdigheder, deels meere deels mindre, og med stærkere eller svagere Skridt at nærme sig til Fuldkommenhed. Og dette Maal, naar opnaaes det? Aldrig, som det synes, saa fuldkom-

men, at Veien til en videre Fremgang skulde være tilspærret; thi skabte Naturer kan aldrig opnaae den Fuldkommenhed, oven for hvilken intet lader sig tænke. Jo høiere de opklavre, jo meere useete Frastande aabne sig for deres Dine, og anspore deres Skridt. Maalet for denne Bestræbelse bestaaer, ligesom Tidens Væsen, i Fremgang. Ved at efterabe Gud, kan man efterhaanden nærme sig til hans Fuldkommenheder, og i denne Nærmelse bestaaer Mændernes Lyksalighed; men Veien dertil er uendelig, og kan i Evighed aldrig blive ganske lagt tilbage. Derfor kiender Fortstræbelsen i det menneskelige Liv ingen Grændser. Enhver menneskelig Begierlighed sigter i og for sig selv ud i Uendeligheden. Vores Videlyst er umættelig, vores Ergierrighed umættelig, ja den nedrige Pengegierrighed selv quæler og foruroeliger, uden nogenfinde at tilstæde en fuldkommen Berøveligelse. Følelsen af Skionhed søger det Uendelige; det Høie indtager os blot ved det Udgrundelige, som findes deri. Belyssten falder os væmmelig, saasnart den berører Mættelsens Grændser. Hvor vi see Grændser, der ikke kan overstiges, der føler vores Indbildningskraft sig ligesom smeddet i Lænker, og Himmelen selv synes at indslutte vores Tilværelse i et alt for knapt Rum; derfor lader vi saa gierne vores Indbildningskraft det frie Løb, og udsætter Grændser for Rummet i det Uendelige. Denne uendelige Bestræbelse, der im-

mer

mer udstrækker sit Maal videre, er tilmaalt Manderne's
 Væsen, Egenskaber og Bestemmelse. Den Uendeliges
 underfulde Verker indeholde Materie og Næring nok
 til i Evighed at underholde denne Bestræbelse; jo meere
 vi indtrænge i disse Hemmeligheder, jo videre Udsigter
 aabner vort begierlige Diekast sig; jo meere vi udgrun-
 de der, jo meere finde vi at udforske; jo meere vi ny-
 de, jo utømmeligere er Kilden.

Vi kunne altsaa, blev Socrates ved, med god
 Grund antage, at denne Fortstræbelse til Fuldkommen-
 hed, denne Tiltagelse, denne Væxt i indvortes For-
 treffelighed, er fornuftige Væsners Bestemmelse, og
 Skabningens høieste Endehensigt. Vi kunne sige, at
 denne Verdenbygning er bleven frembragt, paa det at der
 kunde gives fornuftige Væsener, der kunne gaae frem
 fra Trin til Trin, efterhaanden tiltage i Fuldkommen-
 hed, og i denne Tilvæxt finde deres Lyksalighed. At disse
 samtlige skal midt paa Veien staae stille, ikke alene staae
 stille, men paa engang blive stødte tilbage i Afgrunden,
 og miste alle Frugterne af deres Bestræbelser, dette kan
 det allerhøieste Væsen umuelig finde Behag i, og have
 indført i den Plan til Verden, som fremfor alle andre
 har behaget ham. Som enkelte Væsener ere de ufor-
 giengelige; som Naturer, der bestaae for sig selv, ere
 ogsaa deres Fuldkommenheder vedvarende og af uendelige
 Følger; som fornuftige Væsener stræbe de efter en uop-

hørlig Tilvæxt og Fremgang i Fuldkommenhed; Naturen anbyder dem tilstrækkelig Anledning til denne endeløse Fremgang, og som det sidste Endemaal for Skabningen kan de ikke have nogen anden Hensigt, og derfor forsætlig forstyrres i Fremgangen eller Besiddelsen af deres Fuldkommenheder. Anstaaer det Wiisdommen, at frembringe en Verden, paa det at de Aander, som den sætter deri, skal betragte dens Under og blive lykkelige, men et Dieblik derefter igien for evig at unddrage disse Aander selv Evnen til Betragtning og Lykkeligbed? Anstaaer det Wiisdommen, at gjøre et Skyggeverk af Lykkeligbed, der immer kommer og immer forgaaer, til sidste Maal for sine Undergiærninger? O nei, mine Venner! ikke forgieves har Forsynet indgivet os en Attraae efter en evig Lykkeligbed, den kan og skal tilfredsstilles. Hensigten med Skabningen vedvarer lige saa længe som Skabningen; Beundrerne af de guddommelige Fuldkommenheder lige saa længe, som det Verk, hvori disse Fuldkommenheder ere synlige. Saaledes, som vi her tiene Verdens Regent, i det vi udvikle vore Kræfter, saaledes skal vi og fortfare i hiint Liv under hans guddommelige Omhue, ove os i Dyd og Wiisdom, uophørlig gjøre os fuldkomnere og dygtigere til at opfylde den Række af guddommelige Hensigter, der strækker sig fra os hen i det Uendelige. At staae stille nogensteds paa denne Vej, strider aabenbare mod den guddomme-

domme

dommelige Wiisdom, Godhed og Almagt, og har i Ud-
kastet til Planen af denne Verden lige saa lidet kunnet
behage det allerfuldkomneste Væsen, som uskyldige
Skabningers allerhøieste Elendighed.

Hvor beklagelig er ikke den Dødeliges Skiebne,
der ved ulykkelige Sophisterier har berøvet sig den trø-
stelige Forventelse af det Tilkommende! Han maae ikke
estertænke sin Tilstand, men enten leve hen ligesom i
en Dødsighed, eller og fortvivle. Hvad er vel skrækeli-
gere for den menneskelige Siæl, end Tilintetgjørelsen?
og hvad elendigere, end et Menneske, der seer den med
sterke Skridt komme sig i Møde, og synes allerede i
Forveien at føle den i den trøsteløse Frygt, hvormed
han venter paa den? I Lykken indsniger denne skræk-
kelige Tanke sig imellem de meest vellystige Forestillin-
ger, ligesom en Slange imellem Blomster, og forgif-
ter Livet; i Ulykken nedslaaer den Menneskene ganske
haabeløse, i det den gjør dem den eeneste Trøst, der kan
forsøde Elendigheden, Haabet om noget bedre Tilkom-
mende, kummerlig. Ja Begrebet om en forestaaende
Tilintetgjørelse strider saa meget imod den menneskelige
Siæls Natur, at vi ikke kunne rime den med sine nær-
meste Følger, og, hvorhen vi vende os, støder paa
tusinde Urimeligheder og Modsigelser. Hvad er dette
Liv med alle sine Misfommeligheder, besynderlig naar
de behagelige Dieblikke deraf blive forvandlede til Galde

af Angesten for en uundgaaelig Tilintetgjørelse? Hvad er en Barighed af i Gaar og i Dag, der i Morgen ikke meere skal være? En hoist foragtelig Ringhed, der meget slet belønner os den Noie, Arbeide, Befymringer og Besværligheder, hvormed vi udholde dem. Og dog er denne Ringhed Altting for dem, der intet bedre have at haabe. I Følge deres Lære maatte den nærværende Tilværelse være dem det høieste Gode, som intet i Verden kunde veie op imod; det smerteligste, det jammerligste Liv maatte da være uendelig bedre, end Døden, som den fuldkomne Tilintetgjørelse af deres Væsen; deres Kierlighed til Livet maatte da ingenlunde kunne overvindes af noget. Hvilken Bevæggrund, hvilken Betragtning vilde være mægtig nok til at føre dem i ringeste Livsfare? Ere og Eftermæle! disse Skygger forsvinde, naar man taler om virkelige gode Ting, der skulle sættes i Ligning med dem. Det angaaer deres Børns, deres Venners, deres Sædrenelands Vel, ja om det og var det ganske menneskelige Kiøns Vel; dem er dog de jammerligste saa Dieblikke alting, som de have at trøste sig med, og derfor af uendelig Vigtighed: hvorledes kan de foragte dem? hvad de vove, er aldeles ikke at sætte i Ligning med det, som de haabe at faae; thi Livet er, efter disse Sophisters Tanker, i Sammenligning med alle andre gode Ting, uendelig stort.

Men

Men har der inaaen Helteaander været, der, uden at være overbevist om deres Udodelighed, have hengivet deres Liv for Menneskelighedens Rette, Frihed, Dyd og Salighed? O ja! og tillige saadanne, der for meget ulovligere Aarsager have sat det paa Spil. Men vist har Hjertet og ikke Forstanden bragt dem dertil. De have, uden at vide det, ved denne Gierning fornægtet deres egne Grundsetninger. Hvem som haaber et tilkommende Liv, og sætter Maalet i sin Tilværelse i Fremgangen til Fuldkommenhed, den kan sige til sig selv: See! du er sendt herhen, for, ved at befordre det Gode, at gjøre dig selv fuldkommere, du kan altsaa befordre det Gode endog paa dit Livs Bekostning, om det ikke anderledes kan skee. Truer Tyrannie dit Fædreland med Undergang, er Retfærdigheden i Fare for at blive undertrykt, Dyden at krænkes, Religion og Sandhed at forfølges: — saa benyt dig af dit Liv til det, hvortil du har faaet det, dse, for at forskaffe det menneskelige Kion disse dyre Midler til Lyksalighed! Den Fortieneste, med saa megen Selvfornægtelse at have befordret det Gode, giver dit Væsen en uudsigelig Værd der tillige vil være af uendelig Varighed. Saasnart Døden forskaffer mig det, som Livet ikke kan, saa er det min Pligt, mit Kald, at dse i Følge min Bestemmelse. Da aleene kan vi angive dette Livs Værd, og sammenligne det med andre gode Ting, naar vi be-

tragte det som et Middel til Lyksalighed. Men saas-
 snart vi tilligemed Livet ogsaa miste vor Tilværelse,
 saa ophører det at være et blot Middel; det bliver Hen-
 sigten, det sidste Maal for vore Døsker, det høieste
 Gode, som vi kunne stræbe efter, der for sin egen Skyld
 bliver søgt, elsket og eftertragtet, og intet Godt i Ver-
 den kan sættes i Ligning dermed, meget mindre fore-
 drages det; thi det overgaaer da alle andre Betragtning-
 er i Vigtighed. Jeg kan derfor umuelig troe, at et
 Menneske, med hvilket Alting ved dette Liv var ude,
 skulde, efter sine Grundsætninger, kunde opofre sig for
 Fædrelandets eller det ganske menneskelige Rions Vel.
 Jeg er meget meere af den Meening, at der, saa ofte
 Fædrelandets Velgaaende uomgiengelig udfordrede
 at en Borger maatte miste Livet eller ikkuns komme i
 Fare for at miste det, da efter denne Forudsætning
 maatte opkomme en Krig imellem Fædrelandet og
 denne Borger, og det, som er det selsomste, en Krig,
 der paa begge Sider er retfærdig; Thi har ikke Fædre-
 nlandet Ret til at fordre af enhver Borger, at han
 skal opofre sig for det Heeles Vel? Hvem ville nægte
 det? Men Borgeren har den lige modsatte Ret,
 saasnart Livet er hans høieste Gode. Han kan, han
 tør, ja han er, i Følge disse Grundsætninger, forbun-
 den til at gjøre det, at søge sit Fædrelands Undergang,
 for at forlænge sit allerdyreste Liv nogle Dage. Ethvert
 moralsk

moralſke Bæfen tilkommer, efter denne Forudſætning, en Ret, at foraaſage den heele Verdens Undergang, naar han kunſ kan forlænge ſit Liv, det er, ſin Tilværelſe. Samme Ret have alle dens Medvæſener. Hvilken almindelig Opſtand! hvilken Sammentrottelle! hvilken Forvirring i den ſædelige Verden! En Krig, der paa begge Sider er retfærdig, en almindelig Krig imellem alle moralſke Bæſener, hvor ethvert virkelig har Retten paa ſin Side, en Strid, der i og for ſig ſelv, endog af den allerretfærdigſte Dommer i Verden, ikke efter Ret og Billighed kan adſkilles: Hvad kan være urimeligere?

Naar alle de Meeninger, hvorom Menneſkene nogenſinde have været ueens og i Tvivl, ſkulde bringes for Sandhedens Trone: hvad synes eder, mine Venner! ville denne Guddom ikke ſtrax kunne dømme og uigientkaldelig faſtſætte, hvilken Sætning der var ſand og hvilken vildfarende?

Ganſke uimodſigelig! thi i Sandhedens Rige gives ingen Tvivl, ingen Anſeende, ingen Tænken, ingen Meenen; men Alting er aabenbare ſandt eller aabenbare vildfarende og falſkt.

Enhver vil og indrømme mig dette, at den Lære nødvendig maae være falſk, der ikke kan beſtaaе, naar vi ikke i Sandhedens Rige ſelv antage Modſigeller, uophørlige, Tvivl, eller uafgjørlige Uviſheder: thi i

dette Nige hersker den allerfuldkomneste Harmonie, der slet ikke ved noget kan blive afbrudt eller forstyrret. Nu har det med Retfærdigheden selv samme Beskaffenhed: for dens Trone blive alle Tvivligheder, alle Stridigheder om Ret og Uret, ved evige og uforanderlige Regler afgjorte. Der er ingen Sag stridig og uvis, ingen Retligheder tvivlsomme; der findes aldrig to moralske Væsener, der have lige Ret til den samme Sag. Alle disse Svagheder har det fortsynede Menneske arvet, der ikke tilbørlig indseer Grundene og Modgrundene, eller ikke kan veie dem imod hinanden. I den allerhøieste Aands Forstand staae alle de moralske Væsners Pligter og Retligheder, ligesom alle Sandheder, i den fuldkomneste Harmonie. Ald Strid imellem Forpligtelser, ald Kollision imellem Pligterne, der kan sætte et indskrænket Væsen i Tvivl og Uvisshed, finder her en uigienkaldelig Paakiendelse; og en lige Ret og Modret er i Guds Dine ikke mindre urimelig end en Sætning og Mod-sætning, Virkelighed og Uvirkelighed, hvilke begge paa eengang ikke kunne tilkomme eet Formaal. Hvad skal vi altsaa sige om en Meening, der ved saa sikre Følger fører os paa slet sammenhængende og urimelige Begreber? Kunne de blive antagne for Sandheds Trone?

Min Ven Crito vilde for nogle Dage siden ikke tilstaae mig, at jeg skyldede Republikken og Lovene, at Underkaste mig den Straf, som var mig paalagt. Der-

som

som hans Tænkemaade ikke er mig ganske ubekendt, saa syntes han aleene derfor at staae i Betænkning, fordi han holdt Dommen, der var assagt over mig, for uretfærdig. Naar han vidste, at jeg virkelig havde gjort mig skyldig i den Forbrydelse, hvorforsø jeg er bleven anklaget, saa vilde han ikke tvivle paa, at Republikken jo var berettiget til at straffe mig paa Livet, og at det altsaa var min Pligt, at lide denne Straf. Har Republikken, som enhver anden moralsk Person, Ret til at straffe den der gjør den Overlast, *) og naar de mildere

*) Den Ret, at giengielde en Fornærmelse ved at tilføie Fornærmeren et fysisk Onde, finder og Sted i Naturens Stand, og grunder sig ikke, som nogle Philosopher meene, paa den selvkæbelige Accord, og er uafhængende fra den indførte Eienheds-Ret. Mennesket er ogsaa i Naturens Stand forbunden til at sørge for sin Opholdelse, Sundhed og Fuldkommenhed, og har en Ret til at betiene sig af det tilladte Middel hertil. Han kan ogsaa afholde andre fra at være ham hinderlig i denne Rets uskylde Udøvelse. Han har altsaa en fuldkommen Ret til at fordre af enhver anden, at de ikke fornærme ham, og endelig, for at undgaae videre Fornærmelse, at betiene sig af Straffen. Straffens Grader rette sig efter Fornærmelsens Størrelse, og fornemmelig efter den Sandsynlighed, at de blive tilstrækkelige til at beskytte for Uret i Fremtiden. Derfor ere og Dødsstraffe retfærdige, naar de mildere ikke blive tilstrækkelige. Hvem der i Naturens Stand nedriver mig min Hytte, gjør mit Vand mudret, eller ka-

ster

dere Straffe ikke kunne giøre det, endog at straffe ham paa Livet: saa maae den Fornærmende ogsaa efter den strengeste Retfærdighed være forbunden til at taale denne Straf. Uden denne lidende Forbindtlighed var hiin Ret kun en tom Tone, Ord uden Mæning og Betydning. Lige saa lidet som der i den physiske Verden gives en Virken uden en Lidet: lige saa lidet kan der i den moralske Verden tænkes en Rettighed paa en Person, uden en Forbindtlighed hos ham. *)

Jeg

ster en Steen efter mig for at beskadige mig, den kan jeg med Rette straffe, uagtet endnu ingen Eiendoms-Ret er indført, ingen selskabelig Accord er indgaaet imellem os. Ikke heller vil vel nogen nægte, at enhver Stat har Ret til at straffe en Udlænding, der har fornærmet den, omendskjønt han ikke staaer i noget selskabeligt Forbund med denne Stat. Ja Staterne imellem sig selv indrømme hinanden en Ret til at straffe, omendskjønt de meget ofte leve imellem sig selv i Naturrens Stand.

- *) Den Stærkeres Lov kan i Sandhedens Rige ikke afgjøre nogen Sag. Magt og Ret ere Begreber af saa forskiellig Natur, at Magten lige saa lidet kan føde en Ret, som Retten en Magt. En Ret paa den eene, uden Forpligtelse paa den anden Side, maatte afgjøres ved Magten, og dette er urimeligt. Naar Forældre have den fuldkomne Ret til at fordre Lydighed af deres Børn, saa maae disse igien paa deres Side være forbundne til at bevise dem Lydighed. Ere Børnene berettigede til, saa længe de ikke kunne sørge for dem selv, at fordre deres

Jeg tvivler ikke paa, mine Venner! at Crito og alle stemme overeens med mig heri. Men saaledes kunde vi ikke tænke, naar Livet var os alle Ting. I Folge denne vildfarende Meening laae den affkyeligste Misdæder ingen Forpligtelse paa, at lide sin velfortiente Straf, men naar han ved Republikken havde forbrudt sit Liv, saa er han besværet til at ødelægge sit Fædrelands land, der vil hans Undergang. Det, som er skeet, kan ikke meere ændres, Livet er hans høieste Gode: hvorledes kan han foredrage Republikens Vel derfor? Hvorledes kan Naturen foreskrive ham en Pligt, der ikke sigter til hans høieste Gode? Hvorledes kan han være forbunden til at gjøre eller lide noget, der strider mod hans ganske Lyksalighed? *) Det vil altsaa være ham tilladt, ja endog paaligge ham som en Pligt, ved Jld og Mord at forvirre Staten, naar han derved kan redde sit Liv. Men hvorved har dette Skarn faaet denne

Ret:

deres Pleie af Forældrene, saa maae det og paaligge Forældrene, at sørge derfor. Den usuldkomne Ret forudsætter paa den anden Side en usuldkommen Forbindtlighed. Hvem der ikke er ganske fremmed i de første Grunde til Natur-Retten, kan unuelig tvivle paa disse Sætninger.

*) Alle de Pligter, som Naturen foreskriver Menneskene, maae have det høieste Gode til Maal. Er Lyksaligheden vores høieste Gode, saa er det vores Pligt i Livet, at stræbe efter Lyksalighed. Men er Livet selv det høieste Gode, saa kan det aldrig blive nogen Pligt, at miste Livet.

Rettrighed? Før end han begik den strafværdige Forbrydelse, var han forbunden til som Menneske, at befordre Menneskenes Vel, som Borger sine Medborgeres Lykke. Hvad kan nu vel have befriet ham fra denne Forbindtlighed, og derimod givet ham den modsatte Ret, at ødelægge Altting om sig? Hvad har foraarsaget denne Forandring i hans Pligter? Hvem understaaer sig at svare? Den begangne Forseelse selv.

En anden ulyksalig Følge af denne Meening er, at dens Tilhængere og endelig nødes til at nægte Guds Forsyn. Da Menneskenes Liv, efter deres Tanker, er indskrænket imellem de snevre Grændser af Fødsel og Død, saa kan de med deres Dine forfølge og ganske oversees sammes Løb. De har altsaa tilstrækkelig Kundskab om Tingene, til at bedømme Forsynets Veie, om der gives noget. Nu bemærke de i denne Verdens Tildragelser adskilligt, der just ikke aabenbare stemmer overeens med det Begreb, som vi maae gjøre os om Guds Egenstaber. Meget modsiges hans Godhed, meget hans Retfærdighed, og undertiden maatte man troe, at Menneskets Skiebne var anordnet af en Nar-sag, der fandt Behag i det Onde. I Menneskets physiske Deele opdage de lutter Orden, Skionhed og Harmonie, de allerviseste Hensigter og den fuldkomneste Overeenstemmelse imellem Middelet og Hensigten; Lutter synlige Beviiser paa den guddommelige Viisdom og Godhed.

Godhed. Men i Menneskenes selskabelige Liv ere,
 saavidt vi kan oversee, Sporene af disse guddommelige
 Egenskaber ganske ukiendelige. Triumpherende Laster,
 kronede Ondskaber, forfulgt Uskyldighed, undertrykt
 Dyd, er i det mindste ikke sielden; De Uskyldige og
 Retfærdige lide lige saa ofte som Misgjerningsmænd;
 Oprør lykkes lige saa ofte som den viiseste Lovgivning,
 og en uretfærdig Krig lige saa godt som Uhyrers Ode-
 læggelse, eller et andet velgiørende Foretagende, som
 sigter til det menneskelige Rigs Beste; Lykke og Ulykke
 treffer Gode og Onde uden mærkelig Forskiel, og maae,
 i det mindste i disse Sophisters Dine, synes at blive
 uddeelt iblant Menneskene ganske uden Hensigt til Dyd
 og Fortieneste. Naar et viist, godt og retfærdigt Væ-
 sen bekymrede sig om Menneskenes Skiebne, og ord-
 nede dem efter sit Velbehag: ville da ikke i den moral-
 ske Verden herske samme viise Orden, som vi beundre i
 den physiske?

Vel torde mangen een sige: „ Disse Klager reise sig
 „ blot af misfornøiede Gemytter, hvilke hverken Guder
 „ eller Mennesker have nogen sinde kunnet giøre til Maa-
 „ de. Opfyld dem alle deres Ønsker, sætter dem paa
 „ Lyksaligheds Spidse, de finde dog altid i deres Hier-
 „ tes mørke Afkroge Egenindighed og ond Lune nok
 „ til at beklage sig over deres Velgiørere selv. I et
 „ maadeligt og noisomt Menneskes Dine ere denne Ver-
 dens

„ dens Goder ikke saa ulige uddeelte, som man troer.
 „ Dyden har for det meeste en indvortes Selvberoeli-
 „ gelse til Følge, som er den en sødere Belønning, end
 „ Lykke, Ære og Rigdom. Den underliggende Ufsyl-
 „ dighed ville maaskeeielden ønske sig i Tyrannens
 „ Sted, som sætter Foden den i Næffen; den maatte
 „ kuns alt for dyrt, med indvortes Uroelighed, kibe
 „ denne i Diet faldende Lykke. Overhoved, hvem der
 „ giver meere Agt paa Menneskernes Følelser end paa
 „ deres Domme, den vil finde deres Tilstand ikke nær
 „ saa meget værd at beklage, som de i deres almindelige
 „ Samtaler udraabe den for.“ Saaledes torde man-
 gen een sige, for at redde det viise Forsyns Veie i Natu-
 ren. Men alle disse Grunde har kuns i det Fald en
 Bøgt, naar ikke Alting med dette Liv er ude for os,
 naar vores Haab strækker sig ud i det Uendelige. I
 dette Fald kan det, ja det maae for vores Lyksalighed
 være meget vigtigere, naar vi heneden stride med
 Ulykke, naar vi lære og øve Taalmodighed, Stand-
 haftighed og Hengivelse i den guddommelige Villie, end
 naar vi i Lykke og Overflødighed forglemme os selv.
 Om jeg og under tusinde Piinsler ender Livet, hvad
 skader det? Har ikkun min Siæl derved erhvervet sig
 den lidende Ufsyldigheds Skionhed, saa har den ald sin
 Pine med Rentur betalt. Smerten er forgiengelig og
 Lønningen af evig Varighed. Men hvad holder den ska-
 desløs,

deelsløs, der under disse Piinsler opgiver sin ganske Tilværelse, og med det sidste Aandedrag lader alle de Siærens Skionheder fare, som han ved denne Kamp har erhvervet sig? Er sligt et Menneskes Skiebne ikke grusom? Kan den være retfærdig og god, der har anordnet det saaledes? Og sæt endog, at Medvidenhed om Uskyldighed kunde veie op imod alle smertelige Følelser, ja imod den Dodsangest selv, som den Uskyldige lider af sin Forsølgers Hænder: skal da hiin Voldsmand, hiin Overtræder af de guddommelige og menneskelige Rette, saaledes fare bort, uden nogensinde at blive udrevet af den blinde Forstokkenhed, hvori han har levet, og erlange bedre og rigtigere Begreber om det Gode og Onde? uden nogensinde at mærke, at denne Verden regieres af et Væsen, der finder Behag i Dyd? Naar intet tilkommende Liv er at haabe, saa kan man lige saa lidet retfærdiggjøre Forsynet over Forsølgeren som over den Forfulgte.

Ulykkeligviis blive mange ved disse tilsynværende Vanskeligheder forførte til at nægte Forsynet. Det allerhøieste Væsen, troe de, brøder sig slet intet om Menneskenes Skiebne, saa meget det end har bekymret sig om deres physiske Naturs Fuldkommenheder. Dyd og Last, Uskyldighed og Forbrydelse, hvem der ærer og hvem der spotter det, sige de, ere i dette Væsens Dine fuldkommen lige; og hvad for andre saavel latterlige som

strafværdige Meeninger der gives, som man nødvendig maae falde paa, naar man tager feil af Veien til Sandhed. Jeg holder det for overflødig, mine Venner! vidtløstigt at tale om disse Meeningers flette Grund, da vi alle ere forsikrede om, at vi staae under den guddommelige Beskiermelse, og erlange det Gode af dens Hænder, ligesom og det Onde ikke uden dens Tilladelse.

Derimod vide vi en sikrere og lettere Veie til at rede os ud af denne Labyrinth. I vore Dine nægtelige saa lidet det Moralske som det Physiske i Verden sin Skabers Fuldkommenhed. Ligefom, i den physiske Verden, Uordentligheder i Deelene, Storme, Uveir, Jordskælv, Oversvømmelser, Pest o. s. v., opløser sig i Fuldkommenheder hos det umaalelige Heele: Ligefom i den moralske Verden, i Menneskenes Tilfælde og Hændelser, tiener og ald timelig Mangel til evige Fuldkommenheder, forgiengelig Urigtighed til varig Forbedring, ja Lidelserne selv forvandle sig til blotte Dvælseser, der ere uundværlige for Saligheden. For at betragte et eeneste Menneskes Skiebne i sit behørigt Lys, maatte vi kunne oversee det i den ganske Evighed. Da først kan vi undersøge og bedømme Forsynets Veie, naar vi kan bringe et fornuftigt Væsens evige Bedvarelse under een eeneste paa vor Svaghed sig passende Synspunkt: Men værer forsikrede om, mine Elskelige! da vil vi hverken dadle, eller knurre, eller være utaalmodige;

Dige; men fulde af Forundring ære og tilbede denne Verdens Beherskers Wiisdom og Godhed.

Mine Venner! Af alle disse Beviisgrunde tilsam- mentagne opvozer den tilforladeligste Forsikring om et tilkommende Liv, der fuldkommen kan tilfredsstille vort Sind. Evnen til at føle er ikke en Beskaffenhed hos Legemet og dets fiine Bygning, men bestaaer for sig selv. Dette Væsen er enkelt og følgerig usorgiengeligt. Endog den Fuldkommenhed, som denne enkelte Sub- stants erhverver sig, maae, i Henseende til sig selv, være af uophørlige Følger, og immer gjøre den dygti- gere til at opfylde Guds Hensigter i Naturen. I Be- synderlighed hører vores Siæl, som et fornuftigt og efter Fuldkommenhed stræbende Væsen, til det Slags Nander, der indeholde Hensigten med Skabningen, og aldrig ophøre at beobagte og beundre de guddommelige Gierninger. Begyndelsen til deres Tilværelse er, som vi see, en Bestræbelse og Fremgang fra een Grad i Fuld- kommenhed til en anden; deres Væsen er i Stand til at modtage denne uophørlige Tilvert; deres Drift har det viensynligste Anlæg til Uendelighed, og Naturen frembyder for deres ulæskelige Tørst en uudtømmelig Kilde. Fremdeles have de, som moralske Væsener, et System af Pligter og Rette, der ville være fuldt af Urimeligheder og Modsigelser, naar de skulle blive hin- drede og stødte tilbage paa Fuldkommenhedens Bei. Og

endelig henviser den tilsyne værende Uorden og Urime-
 lighed i Menneskenes Stiebne os til en lang Række af
 Følger, i hvilken alt det opløser sig, som her synes indvik-
 let. Den, som her med Standhaftighed og ligesom til
 Trods for Ulykken opfylder sin Pligt, og taaler Mod-
 gang med Overgivelse i den guddommelige Villie, maae
 endelig nyde Løn for sine Dyder, og den Lastefulde kan
 ikke fare herfra, uden paa een eller anden Maade at
 blive bragt til Kundskab om, at flette Handlinger ikke
 er Veien til Lyksalighed. Med eet Ord: det ville stride
 imod alle Guds Egenskaber, hans Wiisdom, hans
 Godhed, hans Retfærdighed, naar han havde skabt de
 fornuftige og efter Fuldkommenhed stræbende Væsener
 aleeneste til en kort og endelig Bedvarelse.

Vel kunde een af eder sige: „Get, Socrates!
 „ du har viist os, at vi kan trøste os ved et tilkom-
 „ mende Liv: men siig os ogsaa, hvor skal vore fra-
 „ skilte Siæle opholde sig? hvad for et Sted i den
 „ tynde Luft skal de beboe? hvormed skal de beskæftige
 „ sig? paa hvad Maade blive de Dydige belønnede
 „ og de Lastefulde bragte til bedre Kundskab?

Naar nogen spørger mig herom, saa svarer jeg:
 Ven! du fordrer meer end mit Kald er. Jeg har ført
 dig igiennem alle denne Labyrinth's Krumveie, og viser
 dig her Udgangen: her ender mit Kald sig. Andre
 Veivisere maae nu føre dig videre. Om de Ugudeli-

ges Siæle skal lide Frost eller Heede, Hunger eller Tørst, om de skal omvelte sig i det acherusiske Mo-
rads, om de skal henbringe deres Tid i det øde Tartar-
rus eller i Pyriphlegetons Luer, til de blive luttrede;
Om de Salige skal paa een af lutter Guld og Edelsteene
glimrende Jord indaande den reeneste Himmelluft,
og soele sig i Morgenrødens Glands; eller om de skal
hvile i en evig Ungdoms Arme, og lade sig søde med
Nectar og Ambrosia: Alt dette, mine Venner! veed
jeg ikke. Vide vore Digtene og Fabellærere det bedre,
saa maae de forsikre andre derom. Maaskee det dog
ikke kan skade, naar visse Folkes Indbildningskraft paa
slik en Maade bliver anstrengt og giort opmærksom.
Hvad mig angaaer, saa lader jeg mig nøie med den
Overbeviisning, at jeg evig skal staae under guddoms-
melig Omhue, at hans hellige og retfærdige Forsorg
skal være over mig i hiint, lige saavel som i dette Liv,
og at min sande Lyksalighed skal bestaae i min Siæls
Skionheder og Fuldkommenheder, som ere: Maadelig-
hed, Retfærdighed, Frihed, Kiærlighed, Belvillig-
hed, Guds Kundskab, hans Hensigters Befordring, og
Overgivelse i hans hellige Villie. Disse Saligheder
vente paa mig i hiint Tilkommende, hvorhen jeg iler,
og meere behøver jeg ikke at vide, for med trøstefuldt
Mod at antræde den Vej, som fører mig derhen. I,
Simmias, Cebes, og øvrige Venner! skulle følge mig,

hver paa sin Tid. Allerede vinker den ubevægelige Skiebne efter mig, som en Sörgespil-Digter ville sige. Det er Tid, at jeg gaaer i Bad; thi jeg holder det for anstændigere, først efter Badet at tage Giften ind, for at spare Qvinderne den Umage at vaske mit Liig.

Da Socrates havde udtalt, tog Crito Ordet og sagde: Velan! hvad har du at efterlade dine Venner eller mig, angaaende dine Børn eller huuslige Anliggender? hvormed kan vi leve dig til Behag?

Naar J, svarede han, saaledes leve, som jeg forlængst haver formånet eder. Jeg har intet Nytt at lægge til. Har J Afgtelse for eder selv, saa vil J vist leve baade mig, mine og eder selv til Behag, om J end ikke love det; men foragter J eder selv, og ikke vil følge det Spor, som eder i Dag og i forrige Tider er foretegnat: saa kan det ikke hielpe, om J end nu love nok saa meget.

Vi vil, sagde Crito, med alle Kræfter stræbe at adlyde dig, min Socrates! Men hvorledes skal vi behandle dig efter din Død?

Som J vil, svarede Socrates, om J kuns har mig, og jeg ikke undviger eder. — Dermed saae han os smilende an, og sagde: Jeg kan ikke faae Crito til at troe, at denne er egentlig Socrates, som nu taler, og en Tidlang haver underholdt eder med Samtale: han
troer

troer endnu bestandig, at det Liig, som I snart vil faae at see og hvori jeg endnu er indhyllet, er Socrates, og derfor spørger han, hvorledes han skal begrave mig. Alle de Grunde, som jeg hidindtil har anført for at bevise, at jeg, saasnart Giften har virket, ikke meere bliver hos eder, men overføres i de Lyksaliges Bøliger, synes ham at være en blot Opfindelse for at troste eder og mig. Værer saa gode, mine Venner! og værer Borgen hos ham for det Modsatte af det, som han har været Borgen for hos Dommerne. Han har sagt god for mig, at jeg ikke skulle undløbe, nu maae I sige god for, at jeg strax efter min Død forsoier mig bort, at han kan see mit Liig opbrændes og nedsænkes i Jorden, uden at bedrøves derover, som om mig en stor Ulykke vederfoeres. Ikke heller maae han ved min Liigbegiengelse sige: man lægger Socrates paa Baaren, man bærer Socrates bort, man jorder Socrates. Thi viid, min kiære Erito, slige Taler ere ikke alene Sandheden modstridige, men endog en Fornærmelse mod den fraskilte Siæl. Vær meget meere ved frit Mod, og sig, at mit Liig bliver jordet. I det øvrige maae du jorde det som dig behager, og som du troer at Lovene føre det med sig.

Herpaa gik han ind i et Bærelse tet ved, for at vaske sig. Erito fulgte ham, og os bad han bie. Vi underholdte os deels med det, som vi havde hørt,

igientoge, overveiede og eftertænkte nogle Grunde, for tilbørlig at overbevise os derom; og deels betænkte vi med trøstløs Forventelse den store Ulykke, som forestod os. Thi det forekom os ikke anderledes, end som om vi mistede vor Fader, og fra nu af maatte leve som faderløse i Verden.

Saa snart han havde toet sig, bragde man ham sine Børn (han havde tre, to smaae og et vorent), og hans Huus-Fruentimmer traadde ind til ham. Han underholdt sig med dem i Critos Nærværelse, sagde dem hvad han havde at sige, lod derpaa Qvinderne og Børnene gaae bort, og kom igien ud til os. Det var nu imod Soelens Nedgang, thi han havde opholdt sig noget længe i Siderørelset. Han satte sig ned, men taledede meget lidet; thi strax kom de elleve Mænds Drabant, som stillede sig ved Siden af ham, og sagde: Socrates! hos dig bliver jeg noget ganske andet vaer, end hos andre Fordømte. De pleie at ophidses og bande mig, naar jeg paa Dyrighedens Befalning forkyn-der dem, at det er Tid at drikke Giften; men du foreskommer mig at være den fornuftigste Mand, der nogensinde har betraad dette Sted, og nu fornemmelig foreskommer du mig saaledes. Jeg veed vist ogsaa, at du ikke er fortrydelig paa mig, men paa dem, (du kien-der dem nok), som have Skyld deri. Nu mærker du vel, Socrates! hvad for et Budskab jeg har at bringe dig.

dig. Hold dig brav, og liid med Taalmodighed hvad der ikke er at ændre. Dette sagde han, vendte sig om og græd. Socrates saae sig om efter ham, og sagde: Lev vel, min Ven! vi vil gjøre hvad du forlanger. Derpaa sagde han til os: Hvilken retskaffen Mand! han har ofte besøgt mig, ja undertiden holdt Samtale med mig. Det er et got og ærligt Menneske, see! hvor oprigtig han nu græder for mig! Men Criton! vi maae i Gjerningen adlyde ham: Lad Giften bringes, om den er færdig, hvis ikke, saa lad ham lave den tilrette.

Hvi saa hastig, min fiære Socrates! sagde Crito, jeg troer, at Soelen endnu skinner paa Biergene og ikke er nedgaaet. Andre pleie, efter denne Forkyndelse, endnu længe at vente førend de drikke Giften, og i Forveien at gjøre sig tilgode, æde, drikke, ja endog øve Elskov. Vi kan vel endnu vente et Stund.

Det maae de gjøre, Crito! svarede Socrates, der holde enhver liden Opsættelse for Gewinnst; men jeg har mine Grunde til at gjøre det Modsatte; Jeg troer ikke at vinde noget ved at forhale, og ville forekomme mig selv latterlig, naar jeg nu vilde vare gierrig og farrig med mit Liv, da det ikke meere er mit. Gjør mig derfor min Villie og ophold mig ikke.

Herpaa gav Crito Drengen, der stod hos ham, et Vink. Drengen gik ud, og opholdt sig noget med at

tillave Giften, og bragde derpaa Manden ind, der havde Giftbægeret i Haanden, for at række Socrates det. Socrates saae ham komme, og sagde: Gode Mand, giv hid! Men hvorledes skal jeg forholde mig herved? du veed det vel? Ikke anderledes, svarede denne, end efter at du har druffet det, at gaae op og ned indtil Fødderne blive dig tunge; da kan du lægge dig ned: dette er alt. Hermed rakde han ham Bægeret. Socrates tog det, fiære Echebrates! med saadan Frimodighed, uden Bævelse, uden i det mindste at forandre Farve eller sit Ansigtets Træk, saae stivt paa Manden, og sagde: Hvad meener du? tør man vel ofre Guderne nogle Draaber heraf til Takoffer? Der er, svarede Manden, kuns netop saa meget, som usdigt er. Saa maae det være, blev Socrates ved, men en Bøn kan jeg dog gjøre til dem: **I** som kalder mig, **I** Guder! skienker mig en lykkelig Reise! Med disse Ord satte han Bægeret til Munden, og udtømde det roelig og frimodig.

Hidindtil havde endnu mange af os kundet holde os for Graad, men da vi saae ham sætte det til Munden, at drikke og udtømme det, da var det ikke mueligt. Hos mig selv dryppede ikke Taarerne, men udgydede sig som i Strømme, ja jeg maatte indsvøbe mit Ansigt i min Kiortel, for ubehindret at kunne græde, ikke over ham, men over mig selv, at jeg havde den Ulykke at

miste

miste saadan en Ven. Crito, der, endog førend jeg, ikke kunde holde sine Taarer, stod op og vankede omkring i Fængselet; og Apollodorus, der mestendeels den heele Tid havde grædt, begyndte nu overlydt at hyle og jamre sig, saa at enhver's Hierte deraf maatte briste. Kun Socrates blev ubevæget, og raabde til os: Hvad gjøre I? Kleinmodige! Jeg har just bortsendt Qvinderne, for at de ikke her skulde saaledes klage og hyle; thi jeg har ladet mig sige, at man maatte søge at opgive Manden under Betsignelser og gode Ønsker. Været altsaa roelige, og viset eder som Mænd!

Da vi mærkede dette, skammede vi os og hørde op at græde. Han gik op og ned, indtil Fodderne bleve tunge paa ham, derpaa lagde han sig ned paa Ryggen, som Slaven havde raadet ham. Strax derpaa rørde Manden, som havde bragt Giften, ham med Hænderne, og følede paa hans Fodder og Hofter. Han trykde hans Fod, og spurgde, om han følte det? Nei, svarede han. Han trykkede hans Been, men slap igien, og gav os at forstaae, at han var kold og stiv. Han følede paa ham igien, og sagde: Saasnart det kommer ham til Hiertet, vil det være ude med ham. Nu begyndte allerede Underlivet at blive koldt. Socrates tog da Dækket lidt tilside, thi man havde tildækket ham, og sagde til Criton, (diffe vare hans sidste Ord): Ven! forglem ikke at bringe Helbredelsens Gud en Sa-

ne,

ne, thi vi ere ham .een skyldige. Det skal see, svarede Criton; Har du intet meere at efterlade dig? Herpaa fulgde intet Svar. Noget efter yttrede sig frampagtige Bevægelse. Manden tog da Dækket reent af ham, og hans Dine bleve stive. Da Criton saae det, trykkede han Munden og Dinene til.

Dette, o Echebrates! var vor Bens Endeligt; en Mand, der af alle de Mennesker, som vi kiendte, uimodsigelig har været den retskafneste, viiseste og reifærdigste.

Ende paa den tredie Samtale.

Oversat af P. A. Heiberg

Sorøe,

Trykt i det ridderlige Academies Bogtrykkerie hos
S. Lindgrens Enke, ved S. H. Lillie.